

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za družbene vede

Urška ČEDE
Mentorica: doc.dr. Maja BUČAR

PREOBLIKOVANJE POBUDE HIPC
DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2004

KAZALO

Kratice

Uvod.....	4
1. Opredelitev temeljnih pojmov.....	7
2. Razvoj in pomen dolžniške krize visoko zadolženih revnih držav.....	9
3. Strategije reševanja dolžniške krize tretjega sveta.....	14
4. Pobuda HIPC	18
4.1. koncept in preoblikovanje Pobude HIPC.....	18
4.2. uresničevanje Pobude HIPC v praksi.....	21
4.2.1. dinamika uresničevanja Pobude	21
4.2.2. dinamika zadolževanja.....	22
4.2.3. spremembe v obsegu kapitalnih tokov.....	29
4.2.4. gibanje kazalcev gospodarske rasti.....	30
4.2.5. spremembe v naložbah za zmanjšanje revščine.....	32
4.2.6. uresničevanje temeljnih načel Pobude	35
5. Ocenjevanje vzdržnosti zunanjih dolgov.....	37
5.1. predstavitev pojma zunanje vzdržnosti.....	37
5.2. pomen in vrednotenje analitičnih pristopov k vzdržnosti zunanjih dolgov.....	37
5.3. izbira kazalcev vzdržnosti dolgov.....	40
5.4. vrednotenje izbire primarnega kazalca vzdržnosti v okviru Pobude HIPC ter predlogi za spremembe.....	41
5.5. vrednotenje izbire mejne oziroma kritične vrednosti kazalca vzdržnosti zunanjih dolgov ter predlogi za spremembe.....	43
6. Vzroki za neuspeh Pobude HIPC.....	46
7. Alternativni predlogi za reševanje dolžniške krize tretjega sveta.....	48
8. Ugotovitve in zaključki.....	50
9. Viri.....	57
10. Priloge	
10.1. Napredek pri prejemanju dolžniških olajšav v 42 državah HIPC	
10.2. Neto (NPV) dolžniške olajšave za 42 visoko zadolženih revnih držav (HIPC)	
10.3. Obseg servisiranja dolgov držav HIPC, ki so že dosegle zaključno točko (1998-2005 (milijon \$))	

KRATICE

BDP - bruto domači proizvod

BDP/preb - bruto domači proizvod na prebivalca

DSA (Debt Sustainability Analyses) - analiza vzdržnosti dolgov

DVR - države v razvoju

EURODAD (European Network on Debt and Development) - Mreža evropskih nevladnih organizacij, vključenih v proučevanje politik mednarodnega razvoja in zadolževanja

FTAP (Free/Fair Transparent Arbitration Process) - Pravična in odkrita arbitraža

G-7 (G-8) - skupina sedmih (osmih) visoko razvitih industrijskih držav

HIPC (Highly/Heavily Indebted Poor Countries) - visoko zadolžene revne države;

IBRD - Mednarodna banka za obnovo in razvoj (institucija v Skupini Svetovne banke)

IDA - Mednarodno razvojno združenje (institucija v Skupini Svetovne banke)

LDC (Least-Developed Countries) - najslabše razvite države

LIC (Low-Income Countries) - revne države

MDG (Millenium Development Goals) - Razvojni cilji tisočletja

MDS - Mednarodni denarni sklad (orig. International Monetary Fund)

MIC (Middle Income Countries) - srednje bogate/revne države

NPV (Net Present Value) - neto sedanja vrednost

NVO - nevladna organizacija

OZN ali ZN - Organizacija združenih narodov ali Združeni narodi

SB - Svetovna banka (orig. World Bank)

SDRM (Sovereign Debt Restructuring Mechanism) - Mehanizem za restrukturiranje suverenih dolgov

UNCTAD (UN Conference on Trade and Development) - Konferenca ZN o trgovini in razvoju

UVOD

Verjamem v materializem. Verjamem v vse, kar prinaša zdravi materializem: dobro kuhinjo, suhe hiše, suhe noge, kanalizacijo, odvodne cevi, vročo vodo, kopalnice, električne žarnice, avtomobile, dobre ceste, razsvetljene ulice, dolge počitnice, daleč od mestnega vrveža, nove ideje, hitre konje, živahne pogovore, gledališča, opere, orkestre, ansamble - verjamem v vse od tega za vsakogar. Človek, ki umre, ne da bi poznal vse te stvari, utegne biti prefinjen kot svetnik in »bogat« kot pesnik, pa vendar je kljub temu (ne zaradi tega) prikrajšan.

Francis Hackett (Samuelson, Nordhaus 2002 : 538)

Podsaharska Afrika, deli Azije in Latinske Amerika so predeli našega planeta, ki so obtičali v nam že globoko oddaljenem času. Slike ljudi, ki živijo v bedi, revščini in nevednosti, da onkraj njihovih meja obstaja drugačen svet, so - četudi v medijskem prostoru redko predstavljene - skrb vzbujajoče. Z zatiskanjem oči in pretvarjanjem, da smo zgolj priča fikciji ene izmed filmskoprodukcijskih hiš, nam je nedvomno lažje živeti kot v soočenju z realnostjo, da v našem prostoru in času živé ljudstva, ki so -morebiti tudi v našo korist-prikrajšana za tisto, kar poznamo pod pojmom primarne dobrine. Kdo in kaj je kriv-o za obstoječe stanje? Kako je v obstoječi mednarodni ureditvi te predele sveta sploh mogoče postaviti na pot razvoja, ki bi ne ohromila njihovih posebnosti, a jim sočasno omogočila samopreživetje?

Takšna in podobna vprašanje so predmet svetovne politike že vrsto let. Nedavne mednarodne konference v New Yorku, Bruslju, Ottawi, Monterreyu, Dohi in Johannesburgu so dokaz temu, da se mednarodna skupnost zaveda težkih življenjskih pogojev revnih držav in da do problema revščine in zaostalosti le ni popolnoma ravnodušna. Vendar vkljub na videz intenzivnim naporom se pereči problemi revščine, korupcije, zunanjega dolga ne rešujejo, prav nasprotno, večina sodobnih analiz kaže celo na celostno degradacijo najrevnejših ozemelj.

Zavedujoč se neuspeha preteklih poskusov reševanja revnega sveta, so mednarodni akterji v začetku tega tisočletja pozvali k obsežnejšemu ukrepanju. Deklaraciji tisočletja (Millennium Declaration), ki so jo v obliki okvirnega razvojnega dokumenta sprejele države članice Organizacije združenih narodov septembra 2000, je bil dve leti kasneje v Monterreyu dodan načrt o uresničevanju razvoja. Osmim razvojnim ciljem tisočletja (Millennium Development Goals), usmerjenim v globalno trajnostni razvoj s poudarkom na zmanjševanju revščine, je podrejenih osemnajst konkretnih zavez, med katerimi je tudi cilj o celostnem, z nacionalnimi in mednarodnimi ukrepi podprtem urejanju problema zunanje zadolženosti ter vzpostavitvi dolgoročne vzdržnosti zunanjih dolgov manj razvitih držav (15. razvojni cilj).

Zunanji dolg predstavlja eno težjih ovir v procesu zmanjševanja revščine. Najmočnejši vpliv dolga na razvoj je zaznati pri visoko zadolženih državah, med katerimi so zlasti države Podsaharske Afrike, nekaj držav JV Azije ter dve državi Latinske Amerike. Države, katerih višina zunanjega dolga nekajkrat presega višino BDP in/ali izvoza, so praktično ohromljene pri izvajanju svojih dolžnosti in izkoriščanju pravic. Obstajajo in životarijo le z namenom povrniti dolg, ki se je v tridesetletni zgodovini nakopičil do zunanjih akterjev mednarodne skupnosti. Ker svojih dolžnosti ponavadi niso sposobne redno izpolnjevati, so prisiljene v restrukturiranje dolgov in najemanje novih posojil, po tem, ko že vrsto let zapisujejo zaostanke v odplačevanju starih. Posledice začaranega kroga zadolževanja se izražajo na vseh področjih življenja prebivalcev teh držav.

Dosedanji ukrepi odpravljanja čezmernega dolga najrevnejših držav so se izkazali za neuspešne. Dolg se ne zmanjšuje in revščina narašča. Pobuda za pomoč visoko zadolženim revnim državam (v nadaljevanju Pobuda HIPC) je zadnji poskus reševanja tega problema.

Pobudo HIPC sta leta 1996 oblikovala Svetovna banka (SB) in Mednarodni denarni sklad (MDS) v odgovor na osrednjo strukturno dilemo sodobnega časa: obstoj revnih držav, ki v procesu globalizacije in ekonomskih reform ne najdejo spodbud za gospodarski razvoj. V cilju zmanjšati javni zunanji dolg na vzdržno raven je namenjena reševanju dolžniške krize visoko zadolženih revnih držav.

Splošno nezadovoljstvo z rezultati prvotne Pobude HIPC je leta 1999 privedlo do njene reforme; žal pa se tudi bolj transparenten, obširen in socialno usmerjen način zagotavljanja dolžniških olajšav v okviru okrepljene Pobude HIPC ni izkazal za zadosten ukrep pri uresničevanju 15. razvojnega cilja tisočletja, kar je dodatno okrepilo pozive k skrajnim oblikam dolžniških olajšav.

Mnogim nevladnim organizacijam, združenim v gibanjih za odpis zunanjih dolgov - Jubilee Plus, Drop the Debt, Jubilee Debt Campaign se v pozivanju mednarodne skupnosti kreditorjev k popolnemu odpisu zunanjih dolgov pridružujejo številne, svetovni javnosti poznane, osebnosti: Dalai Lama, Janez Papež II, Annan, Bono, Sachs.

Namen tega diplomskega dela je predstaviti dosedanje ukrepe reševanja zunanje zadolženosti najrevnejših držav ter na primeru Pobude HIPC preveriti, ali je uradna mednarodna politika zmanjševanja zunanje zadolženosti oziroma doseganja t.i. dolžniške vzdržnosti teh držav praktično in analitično še vedno neustrezna (prva hipoteza). Ocena veljavnosti druge hipoteze, ki predpostavlja, da Pobuda HIPC ni in ne bo uspela uresničiti zastavljenih ciljev, pa je podana na osnovi povzemanja dosedanjih dosežkov okrepljene Pobuda HIPC ter projekcij o prihodnjem razvoju zastavljenih ciljev.

V težnji smiselno razviti vsebino naloge je le-ta razdeljena na osem poglavij. Prvo poglavje predstavlja temeljne pojme s področja zadolževanja; drugi del naloge opisuje razvoj in pomen dolžniške krize revnih držav; tretje poglavje povzema dosedanje ukrepe mednarodne skupnosti pri reševanju problema čezmerne zadolženosti najrevnejših držav sveta; četrto poglavje natančneje predstavlja Pobudo HIPC in pomen njenih ciljev ter dokazuje, da Pobuda HIPC ni uresničila zastavljenih ciljev; peto poglavje pojasnjuje pojem vzdržnosti zunanjih dolgov ter preverja analitično-empirično ustreznost kriterijev vzdržnosti zunanjih dolgov, ki jih uporablja Pobuda HIPC, in njihovih kritičnih vrednosti ter povzema nekaj najodmevnejših predlogov za spremembe; v šestem poglavju so predstavljeni glavni vzroki za neuspeh Pobude HIPC; sedmo poglavje nakaže alternative nadaljnjemu razvoju; in osmo na osnovi povzetka temeljnih ugotovitev analiz vrednoti postavljeni hipotezi.

1. TEMELJNI POJMI

Dolžniška ali fiskalna kriza: »oblika finančne krize, ki se pojavi, ko država ni več sposobna obnavljati starih kreditov in/ali zagotavljati svežih sredstev, zaradi česar je prisiljena bodisi v razglasitev moratorija na odplačevanje kreditov tujini bodisi v koordinirano reševanje problema s tujimi upniki, in to v obliki prestrukturiranja dolžniških obveznosti« (Mrak 2002: 574).

Dolžniška olajšava (debt relief): dogovor med dolžnikom in kreditorjem o zmanjšanju dolžniškega bremena dolžnika, ki pogosto vključuje restrukturiranje dolgov in/ali oprostitev dela ali celotnega dolga do kreditorjev (t.j. zasebnih bank, vlad, mednarodnih institucij,..) (Deardorff 2001).

Dolžniška vzdržnost (debt sustainability): sposobnost dolžnika, da redno servisira svoje dolgove (Deardorff 2001).

Mehanizem za spodbujanje rasti in zmanjševanje revščine (Poverty Reduction and Growth Facility - PRGF): mehanizem MDS za koncesijsko kreditiranje revnih držav; leta 1999 je nadomestil do takrat delujoči mehanizem za strukturno prilagajanje (Enhanced Structural Adjustment Facility-ESAF) (internet 1; Teunissen in Akkerman 2004: xiv; Andrews in ostali 1999).

Restrukturiranje dolgov: mehanizem za reševanje dolžniških problemov, v okviru katerega se večje število upnikov sporazume o zmanjšanju zunanjšega dolga do skupnega dolžnika. Restrukturiranje zunanjih dolgov vključuje (i) reprogramiranje dolgov oziroma časovno prerazporeditev dospelja obveznosti za najete kredite in (ii) refinanciranje dolgov oziroma spreminjanje dospelih in prihodnjih obveznosti servisiranja dolgov v nove srednjeročne kredite. Bistvo obeh vrst restrukturiranja je, da ustvarjata kratkoročne olajšave zunanjšega likvidnostnega položaja držav s plačilnobilančnimi težavami. Proces restrukturiranja je multilateralen, saj so zunanji dolgovi posamezne države običajno posledica zadolževanja pri relativno velikem številu tujih upnikov.

Restrukturiranje dolgov v osnovi poteka po dveh kanalih, odvisnih od vrste dolgov:

A - restrukturiranje v okviru Pariškega kluba (t.j. neformalna skupina predstavnikov držav upnic) zajema restrukturiranje javnih bilateralnih dolgov. To so dolgovi, ki so nastali na osnovi kreditov, pridobljenih neposredno od vlad držav upnic, ter kreditov, prejetih od komercialnih bank, ki so jih le-te zavarovale pri svojih nacionalnih agencijah za zavarovanje pred nekomercialnimi tveganji.

B - restrukturiranje v okviru Londonskega kluba (t.j. konzorcij komercialnih bank upnic do države dolžnice) zajema restrukturiranje privatnih dolgov oziroma tistih kreditov komercialnih bank, ki jih le-te niso zavarovale pri agencijah za zavarovanje pred nekomercialnimi tveganji v svojih državah (Mrak 2002: 589-93).

Servisiranje dolga: odplačevanje dolga, ki ponavadi vključuje odplačevanje obresti ter dela glavnice (Deardorff 2001).

Strateški dokument za zmanjševanje revščine (Poverty Reduction Strategy Paper - PRSP): dokument stanja makroekonomskih, strukturnih in socialnih politik revne države ter programov za razvoj le-teh; oblikuje ga država dolžnica v sodelovanju s civilno družbo ter partnerji v procesu razvoja (internet 2; Teunissen in Akkerman 2004:xiv).

Tradicionalni mehanizmi za zmanjševanje zunanje zadolženosti (oz. tradicionalne oblike dolžniških olajšav): skupno poimenovanje za vse oblike dolžniških olajšav, ki niso zagotovljene pod Pobudo HIPC; vključujejo reprogramiranja dolgov pod koncesijskimi pogoji, oprostitve bilateralnih dolgov iz uradne razvojne pomoči Pariškega kluba, reprogramiranja in oprostitve bilateralnih dolgov do uradnih bilateralnih kreditorjev, ki ne pripadajo Pariškemu klubu, ter dolžniške olajšave na zasebna komercialna posojila in operacije odkupa dolgov (Daseking in Powell 1999:14; internet 3).

Zunanja zadolženost države: stanje skupnega obsega dolžniških obveznosti rezidentov države do nerezidentov (Mrak 2002: 579).

Zunanji javni in javno zajamčen dolg: dolg države in/ali njene centralne banke do tujine oziroma dolg subjekta iz javne ali zasebne sfere do tujine, čigar odplačevanje jamči država (Mrak 2002:580).

2 . RAZVOJ IN POMEN DOLŽNIŠKE KRIZE VISOKO ZADOLŽENIH REVNIH DRŽAV

Med osrednje strukturne probleme sodobnega časa spada obstoj visoko zadolženih revnih držav (v nadaljevanju HIPC), ki v procesih globalizacije in strategijah ekonomskega prilagajanja ne najdejo spodbud za razvoj. Prepreka temu izhaja iz kompleksnih in globoko zakoreninjenih vzrokov, med katerimi Gautam (2003:10) izpostavlja politike razvitega sveta, vzorce mednarodne menjave, odvisnost revnih držav od izvoza primarnih proizvodov, omejen dostop do mednarodnega trga zasebnega kapitala, nezadovoljive učinke ekonomskih reform, neugodno investicijsko okolje, podkupljivo in nasilno vlado, vojne ter porušeno fizično in socialno infrastrukturo današnjih držav HIPC.

Posebnosti držav HIPC je mogoče zajeti v kronično slabem makro- in mikroekonomskem upravljanju ter šibki strukturi ureditvi, ki prispeva k poglobljanju gospodarskih in finančnih kriz, med katerimi velja v okviru te naloge posebej izpostaviti dolžniško.

Zametki dolžniške krize držav HIPC sežejo v pozna 70a leta preteklega stoletja, ko so zaradi sklopa zunanjih zgodovinskih okoliščin in trhljih gospodarsko-političnih temeljev pričela počasi upadati gospodarstva delov Afrike, Azije in Latinske Amerike, ozemelj, ki jih danes zaznamuje visoka stopnja revščine in finančna odvisnost od zunanjega sveta.

Vzroki za kopičenje zunanjega dolga revnih držav so predmet mnogih teoretičnih razprav. Nedvomno je, da krivde ni mogoče pripisati le enemu faktorju, ni pa jasno, kateri izmed dejavnikov nosi največjo odgovornost.

Geda (2002: 0) vznik dolžniške krize pripisuje dvigu javne potrošnje v državah HIPC, ki je sledila zvišanim cenam primarnih proizvodov v zgodnjih 70ih, naftnima šokoma in njunim posledicam - razpršitvi evro-dolarjev, recesiji industrijskih držav in posledičnemu padcu v cenah primarnega blaga ter rasti svetovnih realnih obrestnih mer. K tovrstni kavzalnosti, ki se osredotoča predvsem na zunanje dejavnike zadolženosti, skupina raziskovalcev MDS dodaja še vrsto drugih faktorjev vpliva. Poleg slabih pogojev menjave in neugodnih klimatskih razmer so k hitri rasti zunanjega dolga in razvoju dolžniške krize po njihovih ocenah prispevale tudi neustrezne politike makroekonomskega prilagajanja in strukturnih reform, namenjene obrambi proti zunanjim šokom; slabo načrtovane politike kreditiranja in restrukturiranja zunanjih dolgov; slabo upravljanje z dolgovi; ter politični faktorji, kot so civilne vojne in socialni upori (Brooks in ostali 1998: 3-6).

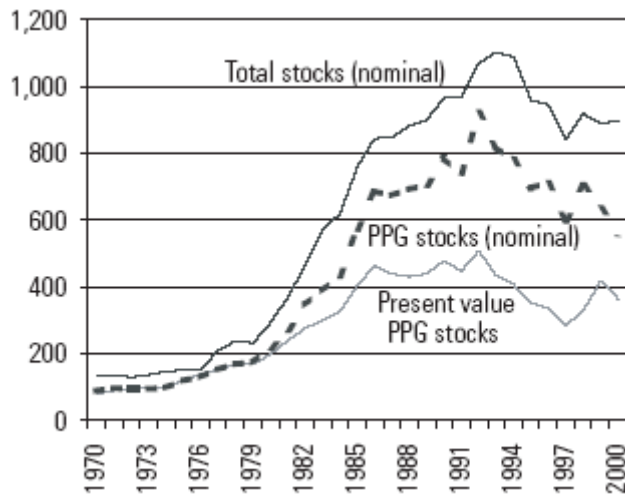
Analiza gospodarskih kriz afriškega kontinenta, kjer se nahaja velika večina vseh držav HIPC, prinaša tri možne razlage za današnje stanje:

1. SB je v Bergovem poročilu (*An Agenda for Action*), izdanem leta 1981, glavne razloge za krizo pripisala nerazvitim človeškim virom, politični nestabilnosti, težavam pri restrukturiranju kolonialnih institucij, tradicionalno slabi gospodarski strukturi in zunanji klimi ter visoki rasti prebivalstva. Po ocenah Banke plačilnobilančne težave revnih držav primarno ne izhajajo iz poslabšanih pogojev menjave ter strukturnih sprememb v svetovni trgovini, klimatskih katastrof, ali politične nestabilnosti, temveč iz padca v izvozu blaga, za kar so zaradi omejevanja izvozne baze na kmetijske izdelke, hitre rasti prebivalstva in potrošnje domačih virov ter nefleksibilnosti gospodarstev, ki predstavljajo oviro diverzifikaciji izvoza, odgovorne države dolžnice same (Geda 2002: 1-5).
2. Ekonomska komisija ZN za Afriko je v dokumentu *African Alternative Framework to Structural Adjustment Programs* glavno krivdo za težave afriškega kontinenta pripisala slabemu stanju v ekonomski in socialni infrastrukturi, nezadostnim raziskovalnim kapacitetam in tehnološkemu znanju za razvoj. Vzroke za naraščanje inflacije, neravnotežja plačilne bilance, zunanjega dolga in nestabilnega izvoza vidi Komisija predvsem v strukturni nerazvitosti, neustreznem socialno-političnem okolju ter presežni odvisnosti držav od izvoznega sektorja (ibid.).
3. Tretjo razlago, alternativno obema prejšnjima pristopoma, razvijajo akademiki marksistične smeri, ki od predhodnih pogledov odstopajo v pojasnjevanju pomena krize. Po njihovem mnenju izhaja kriza, ki vodi v sistemsko uničenje kontinenta in nadaljevanje globalnega procesa polarizacije, iz ekonomske odvisnosti oziroma dolgoročnega učinka imperializma ter globalne krize kapitalizma (ibid.).

Povezave med različnimi dejavniki, ki so po mnenju raziskovalcev MDS pomembnejše od posameznih faktorjev vpliva (Brooks in ostali 1998: 6), so prekinile obdobje gospodarske rasti v 60ih ter države HIPC popeljale v spiralo fiskalnih neravnotežij. Primanjkljaj v domačem proračunu, ki sta ga povzročila nezadostno domače varčevanje in presežna potrošnja, je zahteval visoko stopnjo zunanjega financiranja; neizpolnjevanje dolžniških obveznosti pa je vodilo v hitro kopičenje zunanjih dolgov (Gautam 2003: 5; Claessens in drugi 1996: 5; internet 4).

Spodnji graf 1 prikazuje relativno rast zunanjega dolga držav HIPC do izvoza v obdobju od 1970 do 1990.

Graf 1: Razvoj zunanjega dolga HIPC v odnosu do izvoza
delež izvoza (%)

Total stocks (nominal) - celotna nominalna višina zunanjega dolga

PPG stocks (nominal) - nominalna vrednost javnega in javno zajamčenega zunanjega dolga

Present value PPG - sedanja vrednost javnega in javno zajamčenega zunanjega dolga

Vir: Global Development Finance, World Development Indicators in izračuni iz Eastery, 2001 (Gautam 2003: 6)

Rast dolga revnih držav se je zaradi vztrajne recesije ter vse slabših pogojev menjave, ki so stopnjevali gospodarsko - finančne težave HIPC, nadaljevala tudi po izoblikovanju večjih iniciativ za reševanje dolžniških kriz v 80ih ter 90ih.

Empirična analiza, izvedena na primeru 11 držav HIPC je pokazala:

- v obdobju 1980-1998 so vztrajno naraščale vrzeli med domačim varčevanjem in investicijami (S-I), med prilivi in odlivi v plačilnih bilancah držav HIPC;
- neto kapitalni transferji in nepovratna sredstva, namenjeni zapolnjevanju vrzeli, so upadali;
- zunanji šoki, najpogosteje v obliki vedno slabših pogojev menjave, ki so jih povzročala zniževanja cen primarnih proizvodov, so vodili v dodatno kopičenje dolgov;
- zunanji dolg v 80ih je konstantno naraščal (Nissanke, Ferrarini 2001: 16-18); delež javnega je do srede 90ih dosegel osemkratno višino izvoza (IMF 2003a: 6).

Tabela 1 prikazuje petletne intervale sprememb nekaterih ključnih ekonomskih kazalcev od srede 70ih do 1997. leta.

Tabela 1: Skupne vrednosti izbranih ekonomskih kazalcev za vse države HIPC

Ekonomski kazalci	1975-79	1980-84	1985-89	1990-94	1995-97
Celotni zunanji dolg (miliard \$)	32,8	72,8	134,5	201,6	212,8
Celotni zunanji dolg kot delež BDP (%)	42,6	79,3	136,8	185,9	168,9
Obseg servisiranja kot delež vladnih prihodkov (%)	13,8	17,5	21,1	21,6	23,2
Obseg servisiranja kot delež izvoza (%)	11,5	21,2	27,6	21,8	19,9
Celotni izvoz kot delež BDP (%)	26,4	24,0	21,6	22,9	28,6
Tuje neposredne investicije kot delež BDP (%)	0,8	0,5	0,4	1,6	1,5
Uradna razvojna pomoč kot delež BDP (%)	9,7	12,2	17,2	23,6	20,9

Vir: World Development Indicators (WB), Global Development Finance (WB) (povzeto po Serieux 1999: 30)

Rast zunanjega dolga se izraža na vseh področjih delovanja držav HIPC. Po Moss-u in Chiang-u (2003: 2-11) visok zunanji dolg zaznamuje predvsem tri sfere:

- 1) investicije in gospodarska rast,
- 2) politike in dinamika političnih reform,
- 3) institucionalni razvoj.

1) *Investicije in gospodarska rast.* Negativni učinki visokega zunanjega dolga na gospodarsko rast so bili dokazani že v mnogih teoretičnih prispevkih. Večina teh interpretacij podpira razlago, da previsok (presežen) zunanji dolg duši gospodarsko rast tako, da zavira investicije.

Učinek presežnega dolga nastane, ko prične zunanji dolg odvracati investitorje. Ti namreč predpostavljajo, da bo visok dolg postopno vplival na zvišanje davkov v državi in/ali povzročil makroekonomsko nestabilnost. S padanjem investicij se pojavi začaran krog nižanja proračunskih prihodkov, na kar se države pogosto odzovejo z nižanjem javne potrošnje (npr. za socialne zadeve) ter dvigom davkov, kar ogrozi sveže naložbe (Moss, Chiang 2003: 2; Hanmer, Shelton 2001: 3; Claessens in drugi 1996: 17-18).

Teoretično razlago o učinku presežnega dolga na gospodarsko rast so v 90ih z empirično metodo zavrnili številni analitiki. Nekateri med njimi so sprejeli tej alternativno trditev, da ekonomsko rast bolj kot višina zunanjega dolga ogroža negotovost o sposobnosti servisiranja dolgov (Dijkstra in Hermes 2001:5-7; Lensink in Morrissey 2000), kar sta na primeru uresničevanja Brady-jeve pobude 1995 potrdila Oks in Van Wijnbergen ter štiri leta kasneje tudi Sachs (Sachs in drugi 1999).

Drugi kanal vpliva zunanjega dolga na rast predstavljajo *omejitve v likvidnosti države (liquidity constraint)*. Veliki stroški servisiranja negativno vplivajo na rast s tem, ko zmanjšujejo finančna sredstva v tuji valute (Moss in Chiang 2003: 3). Tudi te hipoteze ni uspelo potrditi vsem empiričnim študijam (Gautam 2003: 72; Claessens in drugi 1996: 21-23).

Argument *fiskalnega učinka (fiscal effect)* visokega dolga na rast izhaja iz treh postavk. Prva: servisiranje dolga povzroča zmanjševanje javnih investicij; druga: zmanjševanje vladnih virov in naložb v socialni sektor ogroža razvoj človeškega kapitala, ki je determinanta dolgoročne gospodarske rasti; tretja: fiskalni nered pogosto ruši proračunsko ravnovesje in s tem zavira zasebne investicije (Moss in Chiang 2003: 4).

Zadnjo povezavo med dolgom in rastjo predstavlja *zaviranje produktivnosti (productivity supression)*. Negotovost, ki jo ustvarja visok dolg, deluje zaviralno v odnosu do dolgoročnih investicij, od katerih je odvisna rast produktivnosti; sočasno pa lahko sprejemanje domačih reform, usmerjenih v pospeševanje gospodarske rasti, zavirajo tudi pričakovanja, da si bo tuji kreditor prilastil učinke gospodarske rasti (ibid.).

2) *Politike in trajnost reform*. Upravljanje z dolgovi ni mogoče obravnavati ločeno od drugih ekonomskih politik. Nevzdržen zunanji dolg je izraz slabega upravljanja z dolgom v preteklosti in znak potrebe po strukturnih in političnih reformah obstoječega stanja.

Visoke dolžniške obveznosti silijo države, da v zameno za dodatna finančna sredstva (posojila, nepovratna tuja pomoč), ki jih pod koncesijskimi pogoji zagotavljajo izbrane mednarodne finančne institucije (MDS, SB), sprejmejo programe za spodbujanje gospodarske rasti, zmanjševanje revščine in krepitev solventnosti. Učinkovitost izvajanja programov pa je vprašljiva, saj lahko obsežno servisiranje dolgov ustvari politični pritisk, ki zmanjša kredibilnost države pri izvrševanju reform (Moss in Chiang 2003: 5, Hanmer in Shelton 2001).

3) *Institucionalni razvoj*. S poglobljanjem fiskalne krize in večanjem administrativnega bremena javnih institucij lahko visok zunanji dolg ogrozi celo učinkovito in sposobno državo (Moss in Chiang 2003: 9-10)

Iz te teoretične razčlenitve so črpani glavni zagovori za pristop k zmanjšanju zunanjih dolgov revnih držav. Najširše sprejet argument za boj proti nevzdržnemu dolgu izhaja iz fiskalnega učinka dolga, po katerem obveznosti iz servisiranja izrivajo sredstva za primarno (socialno) potrošnjo (Gautam 2003:8).

3. STRATEGIJE REŠEVANJA DOLŽNIŠKE KRIZE TRETJEGA SVETA

Politični in gospodarski odzivi na razvoj dolžniške krize držav v razvoju so se skozi zgodovino močno spreminjali.

Četudi so bile dolžniške olajšave za reševanje problema zunanje zadolženosti revnih držav prvič mednarodno priporočene v Pearsonovem poročilu, leta 1969 (Raffer 2001:1), je postal presežni zunanji dolg predmet resnih mednarodnih razprav ter dejanj šele po drugi naftni krizi; sprva v obliki enkratnih ukrepov¹, kasneje znotraj načrtovanih odpisov dolžniških obveznosti² (Easterly 2002: 1678).

V začetku 80ih so bili odzivi kreditorjev na zlom številnih gospodarstev DVR takojšnji, vendar različni. Zasebni posojilodajalci so nanj odgovorili z umikom finančnih sredstev, uradni kreditorji pa so sprejeli vrsto tveganih reševalnih ukrepov, kot na primer reprogramiranje nekoncesijskih terjatev (kreditorji Pariškega kluba³), zagotavljanje svežih posojil (multilateralne agencije⁴, izvozno-kreditne agencije) (Daseking in Powell 1999: 4-5; Addison, Hanson in Tarp 2004: 3)⁵.

Zaradi bolj politično kot tržno vodenih ukrepov uradnih kreditorjev so neto tokovi finančnih sredstev v državah LIC naraščali vse do 90ih let, ko so dosegli dvokratno višino obveznosti iz servisiranja dolgov. Graf 2 prikazuje gibanje neto finančnih tokov HIPC ter obseg servisiranja zunanjih dolgov v obdobju med 1980 in 2000 (Gautam 2003:6-7).

¹ Na konferenci ZN (UNCTAD, 1977-79) so se države kreditorice zavezale, da bodo z znižanjem odplačil obresti, reprogramiranjem servisiranja ter nepovratno tujo pomočjo 45 revnim državam sveta odpisale skupno 6 milijard \$ uradnih dolgov (Easterly 2002: 1678).

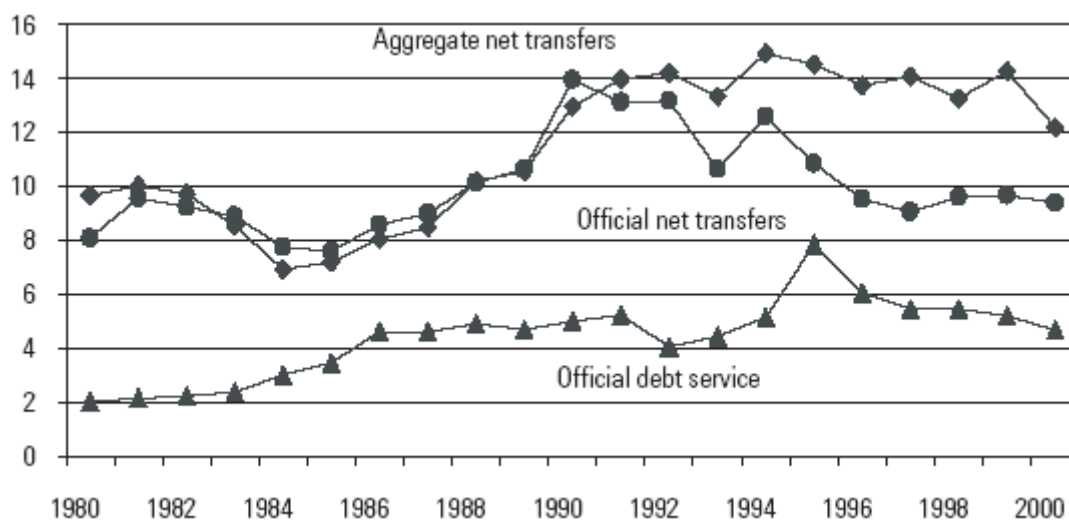
² Prve implicitne pozive k dolgoročnemu reševanju dolžniške krize revnih (afriških) držav je zaznali v Bergovem poročilu (*An Agenda for action*, 1981) (Geda 2002: 1).

³ Pariški klub je neformalna skupina uradnih kreditorjev (oziroma predstavnikov držav upnic), znotraj katere se države upnice pogajajo z državo dolžnico o pogojih restrukturiranja dolžniških obveznosti slednje (Mrak 2002: 590-1).

⁴ MDS, IDA, multilateralne razvojne banke;

⁵ S ciljem spodbuditi nadaljnje prilive uradnega kapitala je bil posojilom multilateralnih in izvozno-kreditnih agencij podeljen status preferenčnosti, s čimer so bila le-ta za razliko od bilateralnih dolgov izvzeta iz procesov reprogramiranja (Daseking in Powell 1999: 5).

Graf 2: Neto tokovi finančnih sredstev v primerjavi z obsegi servisiranja dolgov (milijard \$)

aggregate net transfers – skupni neto transferji; official net transfers – uradni (javni) neto transferji;
official debt service – servisiranje uradnih dolgov

Vir: Global Development Finance, 2000 (Gautam 2003: 7)

Kreditorji so pozitivne neto finančne tokove ohranjali z različnimi mehanizmi za zmanjševanje dolžniškega bremena: reprogramiranjem nekoncesijskih terjatev ter nadomeščanjem nekoncesijskih posojil s koncesijskimi posojili ter nepovratnimi sredstvi; od srede 80ih pa so številni bilateralni kreditorji z nepovratnimi sredstvi nadomeščali tudi koncesijska posojila (Gautam 2003: 6-7).

Prvi odzivi kreditorjev na dolžniško krizo LIC so bili skladni s prepričanjem, da se države dolžnice soočajo z začasnimi likvidnostnimi težavami (Nissanke in Ferrarini 2001: 12). Vse hujša dolžniška kriza in spoznanja, da so težave LIC posledica nesolventnosti, so postopno razširila ukrepe za zmanjšanje dolžniškega bremena (Gautam 2003: 7-8).

Medtem ko so bile dolžniške olajšave LIC med 1975 in 1988 zagotavljene predvsem v obliki restrukturiranja nekoncesijskih dolgov, je obdobje ob koncu 80ih zaznamoval prelom v širšem procesu zmanjševanja zadolženosti najrevnejših držav (Addison, Hansen in Tarp 2004: 5; Sachs 2002: 10, 23). Kreditorji Pariškega kluba so se junija 1987 na vrhu G-7 v Benetkah zavezali k vnosu koncesijskih dolgov v proces reprogramiranja ter leto kasneje v Torontu (1988) predstavili meni treh izbir dolžniških olajšav, s čimer se je v praksi prvič uveljavila oblika zmanjšanja dolgov. Tako imenovani pogoji iz Toronta so vključevali delno oprostitev dolga, daljše roke odplačevanja in nižje obrestne mere ter s tem predvideli 33% zmanjšanje neto sedanje vrednosti upravičenega dolga (Easterly 2002: 1678; Daseking in Powell 1999: 9).

Na vrhu v Benetkah je bil poleg predloga za reprogramiranje dolgov pod koncesijskimi pogoji predstavljen tudi razširjen mehanizem MDS za strukturno prilagajanje (ESAF)⁶, kateremu je SB v pomoč revnim državam afriške celine istega leta dodala t.i. Posebni program pomoči (SPA - Special Program of Assistance); oba programa sta zagotavljala hitro in visoko koncesijsko pomoč (Easterly 2002: 1678; Daseking in Powell 1999: 9).

Od prvih oblik koncesijskega reprogramiranja zunanjih dolgov HIPC (1988) do začetka 90ih se je med kreditorji Pariškega kluba razširilo spoznanje, da uresničevanje pogojev iz Toronta ne preprečuje kopičenja zunanjih dolgov (Daseking in Powell 1999: 9-10, 14).

V težnji odpraviti pomanjkljivosti predhodnih pogojev, kot je bila nerealističnost srednjeročnih odplačil, sklenjenih v okviru sporazumov o restrukturiranju dolgov, je John Major septembra 1990 na vrhu Commonwealtha v Trinidadu predstavil tri načine za zmanjšanje zunanjih dolgov revnih držav. Predlogi, bolj poznani pod imenom »pogoji iz Trinidada«, so zajemali dvo-tretjinsko zmanjšanje sedanje vrednosti (PV) zunanjega dolga LIC, enkratno obravnavanju celotnega zunanjega dolga države dolžnice in postopno naraščanje obrov odplačevanja. Ker ideje britanskega predstavnika med kreditorji Pariškega kluba niso doživele takojšnje podpore⁷, je bil leto kasneje v Londonu sklenjen dogovor o 50-odstotnem zmanjšanju dolgov (t.i. pogoji iz Londona). Šele vrh v Neaplju (1994) je dosegel celovito potrditev dvo-tretjinskega zmanjšanja zunanjih dolgov (Daseking in Powell 1999: 10, internet 4).

Mednarodna strategija reševanja dolžniške krize HIPC je od konca 80ih vsebovala dve glavni komponenti: prva in prevladujoča je bila usmerjena v prilagajanje zunanjega sektorja in povrnitev solventnosti gospodarstev držav dolžnic; druga pa je vključevala pogajanja o restrukturiranju dolga v okviru Londonskega in Pariškega kluba kreditorjev ter črpanje svežih finančnih sredstev iz mednarodne skupnosti donatorjev/kreditorjev (Hjertholm 2001: 8-9).

⁶ ESAF je okrepljena oblika prvega mehanizma za strukturno prilagajanje (SAF), ki ga je MDS oblikoval 1986. leta. Leto kasneje je bil SAF preoblikovan v ESAF, slednji pa 1999. leta v PRGF (Andrews in drugi 1999).

⁷ Pariški klub sprejema odločitve na podlagi konsenza (www.clubdeparis.org)

Zaradi prevladujočega deleža bilateralnih javnih dolgov so bile za LIC do sredine 90ih ključnega pomena olajšave, ki so jih zagotavljali kreditorji Pariškega kluba. Med ukrepi pred nastankom pobude, ki je prelomila načelo o zaščiti multilateralnih kreditorjev pred izgubo terjatev, so bili poleg reprogramiranj koncesijskih terjatev tudi bilateralne oprostitve terjatev iz uradne razvojne pomoči Pariškega kluba, reprogramiranja in oprostitve bilateralnih dolgov do uradnih bilateralnih kreditorjev, ki ne pripadajo Pariškemu klubu, in druge oblike dolžniških olajšav, ki so v drugi polovici 90ih, po sprejetju novega pristopa k reševanju dolžniške krize visoko zadolženih revnih držav, prevzele oznako »tradicionalni mehanizmi dolžniških olajšav« (Daseking in Powell 1999:14, WB (2004c)).

Pobudo za pomoč visoko zadolženim revnim državam (Pobudo HIPC) sta septembra 1996 oblikovali vodilni mednarodni finančni instituciji, MDS ter SB. Nova iniciativa je sledila vrhu G-7 v Lyon-u, kjer je bila sprejeta odločitev o zmanjšanju neto sedanje vrednosti upravičenega zunanjšega dolga držav HIPC za 80%⁸ ter uvedbi dolžniških olajšav na multilateralne dolgove, ki so bili do tedaj izključeni iz procesov restrukturiranja. Leta 1999 je bila zaradi nezadovoljivih rezultatov Pobuda preoblikovana na vrhu G-7 v Köln-u, kjer so se sodelujoči zavezali k do 90% odpisu upravičenega zunanjšega dolga (Easterly 2002: 1678-9; Abredo in Ross 2001: 0; Gautam 2003: 11; Gunter 2003: 4).

Več o pobudi v naslednjem poglavju.

⁸ Cilj predvideva delovanje olajšav iz tradicionalnih mehanizmov in Pobude HIPC.

4. POBUDA HIPC

4.1. Koncept Pobude za pomoč visoko zadolženim revnim državam

Pobuda za visoko zadolžene revne države predstavlja obsežen pristop k zmanjševanju dolžniškega bremena najbolj zadolženih revnih držav na svetu. Deluje po načelih in s cilji, ki v mnogih elementih predstavljajo prelom s prejšnjimi strategijami dolžniških olajšav.

Glavne novosti Pobude se nahajajo v zagotavljanju zmanjševanja multilateralnih dolgov, ohranjanju dolgoročne vzdržnosti zunanjih dolgov, dopolnitvi sredstev za uresničevanje programov boja proti revščini ter spodbujanju sodelovanja med glavnimi akterji v procesu oblikovanja olajšav (dolžniki, kreditorji in donatorji) in civilno družbo (Gautam 2003; Nissanke in Ferrarini 2001; Birdsall in Williamson:1).

Pobudo HIPC sta leta 1996 oblikovala MDS in SB s ciljem zmanjšati javni in javno zajamčeni zunanji dolg visoko zadolženih revnih držav (v nadaljevanju »zunanji dolg«) na vzdržno raven oziroma ga v sedanji vrednosti znižati na 200-250% izvoza ali 280% državnih prihodkov.⁹ Do sredstev iz Pobude so bile upravičene države HIPC, ki tudi po izrabi tradicionalnih mehanizmov dolžniških olajšav niso bile sposobne izpolnjevati tekočih in prihodnjih dolžniških obveznosti oziroma so ohranjale nevzdržen zunanji dolg in dokazale sposobnost učinkovitega izkoriščanja olajšav.¹⁰ Zaradi vezanosti olajšav na revne države so bila sredstva iz Pobude omejena izključno na države, upravičene do posojil iz sklada IDA ter programov MDS (ESAF)¹¹ (Andrews in ostali 1999).

Stopnjo nevzdržnosti dolgov ter višino potrebne finančne podpore so kreditorji določali za vsako državo posebej glede na faktorje gospodarske ranljivosti, kot so na primer koncentracija izvoznih prihodkov, breme obsega servisiranja, odnos zunanjega dolga do izvoza, vrzel med viri in investicijami, raven mednarodnih rezerv in breme domačega dolga. Po izpolnitvi kriterijev vstopa je država dosegla t.i. odločilno točko (decision point), pri kateri sta se SB in MDS na osnovi analize o vzdržnosti dolgov¹² odločila o upravičenosti držav dolžnic do olajšav. Pri zagotavljanju odobrenih olajšav so bile države kreditorice zavezane načelu enakopravnega sodelovanja ter koncesijskega financiranja HIPC, ohranjanju finančne

⁹ Drugi kriterij je veljal za gospodarsko odprte države, ki so imele razmerje med izvozom in BDP nad 40% in razmerje med prihodki in BDP nad 20% (Gautam 2003: 12).

¹⁰ Države dolžnice so morale beležiti 3-letno izvajanje programov makroekonomskih reform ter strukturnega prilagajanja, ki sta jih oblikovala MDS in SB.

¹¹ Leta 1999 preoblikovan v PRGF.

¹² Analiza vzdržnosti dolgov je vsebovala projekcije dolgov za obdobje 3 let po dosegu odločilne točke.

integritete ter načelu dopolnjevanja in ne-oviranja drugih virov financiranja držav HIPC (Gautam 2003:12; Andrews in drugi 1999).

Leta 1999 so bili zaradi slabosti pri uresničevanju prvotne Pobude HIPC ter nezadovoljstva z njenimi rezultati na vrhu G-7 v Köln-u vloženi številni predlogi za spremembe v smeri hitrejšega in bolj obširnega zagotavljanja dolžniških olajšav ter večje povezanosti le-teh s programi za zmanjševanje revščine in širšimi socialnimi politikami (internet 6). Na teh smernicah, predlogih civilne družbe in ocenah rezultatov dotedanje Pobude je osebje MDS in IDA julija 1999 izdalo konkreten načrt za okrepitev Pobude HIPC. Med glavne spremembe mehanizma velja šteti znižanje kriterijev vstopa, ocenjevanje potreb v odločilni točki,¹³ uvedbo začasnih olajšav¹⁴ ter fleksibilnost v dinamiki doseganja zaključne točke (IMF in IDA (1999a): 5-12).¹⁵

Iz teh ter kasnejših pozivov k večjemu sodelovanju dolžnikov pri oblikovanju razvojnih strategij ter večji transparentnosti v procesih upravljanja dolgov je nastala okrepljena Pobuda HIPC (Andrews in drugi 1999), ki od 1999 deluje s tremi nalogami: doseči in ohraniti dolgoročno vzdržnost zunanjih dolgov oziroma zagotoviti trajen izhod iz procesov restrukturiranja, dolgoročno gospodarsko rast, ter dodatne naložbe v zmanjšanje revščine. Načela, po katerih so države kreditorice zavezane delovati, so delno enaka prvotnim, ter dopolnjena z zahtevo po spodbujanju programov prilagajanja in reform in zagotavljanju finančne podpore za trajnostni razvoj in zmanjševanje revščine (Gautam 2003: 12,16, 63; Andrews in drugi 1999).

Preoblikovana Pobuda HIPC je namenjena visoko zadolženim državam, ki so upravičene do sredstev iz Mednarodne razvojne agencije (IDA)¹⁶ ter iz Mehanizma MDS za spodbujanje rasti in zmanjševanje revščine (PRGF) (Gautam 2003: 12; Andrews in drugi 1999). Države, ki vstopijo v Pobudo, morajo poleg že omenjenih dveh izpolnjevati še naslednje pogoje:

a) soočati se morajo z nevzdržnim dolžniškim bremenom tudi po izrabi vseh tradicionalnih mehanizmov dolžniških olajšav (mero nevzdržnosti določajo posebni kriteriji);

¹³ V odločilni točki so imele države dolžnice ponavadi višji dolg kot v zaključni (po olajšavah).

¹⁴ Začasne olajšave se zagotavljajo med odločilno in zaključno točko.

¹⁵ Fleksibilnost je vezana na hitrost oziroma učinkovitost uresničevanja programov v posamezni državi; v okviru prvotne Pobude je bilo obdobje med odločilno in zaključno točko enako dolgo za vse države, in namreč tri leta.

¹⁶ Države so upravičene do sredstev IDA, če izpolnjujejo 3 pogoje: živijo v relativni revščini (BDP/preb ne sme preseči kritične meje, ki je leta 2003 znašala 865\$ letno; zaradi nizke bonitete država nima dostopa do posojil pod tržnimi pogoji, zato potrebuje posojila pod koncesijskimi pogoji; uresničevanje ekonomskih in socialnih politik za spodbujanje rasti in zmanjševanja revščine (<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/IDA/0,,contentMDK:20189587~menuPK:413944~pagePK:83988~piPK:84004~theSitePK:73154,00.html>)

b) beležiti morajo uspešno izvajanje programov strukturnega prilagajanja, ki vključujejo liberalizacijo, privatizacijo in makroekonomsko stabilizacijo v okviru programov MDS ter SB (Van Trotsenburg, MacArthur 1999: 2; internet 4);

c) sprejeti morajo Strategijo za zmanjševanje revščine - Poverty Reduction Strategy Paper (PRSP) (IMF in WB (1999a); Andrews in drugi 1999).

Če država dolžnica po tem, ko je izrabila vse obstoječe tradicionalne mehanizme za dolžniške olajšave, še vedno beleži nevzdržno raven zunanjega dolga, je ob izpolnitvi zgoraj naštetih pogojev upravičena do sredstev iz Pobude HIPC. Vzdržnost zunanjega dolga izraža vnaprej določen kriterij, ki je bil ob reformi Pobude (1999) vzpostavljen na višino, pri kateri javni in javno zajamčen zunanji dolg ne presega 150-odstotkov izvoza blaga in storitev. Izjeme so zelo odprte držav.¹⁷ Pri teh je vzdržnost zunanjih dolgov določena s fiskalnim kriterijem, po katerem je javni in javno zajamčen zunanji dolg nevzdržen, če presega fiskalne prihodke za vsaj 150% (Gautam 2003:12; Andrews in ostali 1999). Ko država izpolni kriterije za dosego dolžniških olajšav, se izvršilna odbora MDS in SB uradno izrečeta o upravičenosti te države do sredstev iz Pobude HIPC, s čimer država HIPC doseže t.i. odločilno/sklepno točko (decision point) (Andrews in ostali 1999). Za razliko od prvotne Pobude HIPC okrepljena Pobuda predvideva določitev višine olajšav že v začetni točki, ko ima večina držav dolžnic dolg na višji ravni kot po izteku pobude, in možnost takojšnjega črpanja začasnih olajšav. Za prejem celotne višine olajšav, ki ji je bila odobrena ob odločilni točki (decision point), mora država HIPC v celoti izvršiti strukturne in socialne reforme, ki si jih je zadala ob vstopu v Pobudo, ohranjati makroekonomsko stabilnost, kot je določeno v PRGF programu, in uresničiti PRSP (Gautam 2003: 23).

Uresničevanje Pobude je kolektivno delo multilateralnih kreditorjev (MDS, SB, regionalne razvojne banke), uradnih bilateralnih kreditorjev, ki pripadajo Pariškemu klubu, ter tistih, ki delujejo izven njega, komercialnih kreditorjev ter vlad dolžnic (HIPC) (Gautam 2003: 34). Stroške zagotavljanja dolžniških olajšav si kreditorji delijo po načelu enakopravnosti oziroma proporcionalno glede na delež dolga, ki jim pripada (izračunano ob vstopu države dolžnice v Pobudo HIPC) (Gautam 2003: 13, 25). Bilateralni kreditorji se o pogojih restrukturiranja terjatev do HIPC dogovarjajo v okviru Pariškega kluba¹⁸, multilateralni pa potrebna sredstva črpajo iz posebnega Sklada HIPC, kamor se stekajo bilateralni prispevki in neto presežki iz IBRD (Gautam 2003; IMF (2004a); IMF (2002a): 45; Gunter 2003: 4-6).

¹⁷ Med zelo odprte države so po kriterijih Pobude uvrščene tiste, pri katerih višina izvoza presega 30% BDP, proračunski prihodki pa znašajo vsaj 15% BDP.

¹⁸ Pred tem se o višini olajšav odločijo znotraj Pobude.

4.2. Uresničevanje Pobude HIPC v praksi

V letu 2004, ko se izteka rok za vstop v Pobudo HIPC (internet 7) in se kreditorjem, ki ne zagotavljajo odobrenih dolžniških olajšav, ni več mogoče sklicevati na strateške načrte, je primeren čas, da se oceni, v kolikšni meri je Pobuda uresničila svoje cilje. Uspeh delovanja Pobude HIPC je mogoče preveriti skozi primerjavo današnjih rezultatov s cilji okrepljene Pobude HIPC, ki so bili v obliki smernic razvoja sprejeti na vrhu v Köln-u leta 1999 (IMF in WB (1999b); internet14; internet 6; internet 8), ter s projekcijami za uresničevanje le-teh. (IDA in IMF (1999a)).

V nadaljevanju tega poglavja so podrobneje prikazani in ovrednoteni rezultati nekaterih, pomembnejših determinant in kazalcev uspešnega delovanja okrepljene Pobude HIPC.

4.2.1. Dinamika uresničevanja Pobude HIPC

Težnje akterjev mednarodne skupnosti so usmerjene k hitrejšemu zagotavljanju dolžniških olajšav za čimveč revnih in visoko zadolženih držav (IMF in WB (1999a)). Okrepljena Pobuda HIPC je do danes (avgust 2004) odobrila olajšave 27-im od 42-ih potencialno upravičenih držav, od katerih jih je dobra polovica (14) dosegla zaključno točko¹⁹ (internet 9; Gautam 2003: 2, 61-62).

Prvotne projekcije o dinamiki vstopanja v Pobudo HIPC (t.j. doseganja odločilne točke), ki sta jih oblikovali Pobude sprejeli ob reformi, so se izkazale za dokaj realne. Tabela 3 prikazuje projekcije doseganja odločilnih in zaključnih točk v okviru reformirane Pobude HIPC (IDA in IMF (1999a)):

Tabela 3: Projekcije napredka posameznih držav v okviru okrepljene Pobude HIPC (1999)

	Jan. - jun. 2000 (A)	Jul. - dec. 2000 (A)	2001(B)	2002 (B)	2003 (B)
Benin	OT (hipcII)		ZT (sredi leta)		
Bolivija	OT (hipcII)	ZT (hipcII) (C)			
Burkina Faso		ZT(hipcI),OT (hipcII)	ZT (pomlad)		
Čad				ZT (dec.)	
Gambija		OT		ZT (dec.)	
Gvajana		OT (hipcII)	ZT (konec leta)		
Gvineja-Bissau		OT (hipcII)			ZT (okt)

¹⁹ Med države HIPC, ki so do avgusta 2004 dosegle zaključno točko pod okrepljeno Pobudo, spadajo Benin, Bolivija, Burkina Faso, Etiopija, Gana, Gvajana, Mali, Mavretanija, Mozambik, Nikaragva, Niger, Senegal, Tanzanija in Uganda.

Honduras		OT (hipcII)		ZT (sredina)	
Kamerun		OT (hipcII)			ZT
Mali		ZT(hipcI),OT (hipcII)	ZT (sredi leta)		
Mavretanija	OT (hipcII)			ZT (sredina)	
Mozambik	OT (hipcII)		ZT (april)		
Nikaragva		OT (hipcII)		ZT (dec.)	
Ruanda				ZT (dec.)	
Tanzanija	OT (hipcII)		ZT (sredi leta)		
Uganda	OT (hipcII)	ZT (hipcII) (C)			
Slonokoščena obala		OT (hipcII)			
Senegal	OT (hipcIII)		ZT (konec leta)		
Zambija		OT (hipcII)			ZT (dec)

Legenda: OT - odločilna točka
ZT - zaključna točka
hipc I - v okviru originalne Pobude HIPC, ki je delovala med 1996 in 1999
hipcII - v okviru okrepljene Pobude HIPC

Viri:

- (A) IMF in IDA (1999a)
- (B) Development Committee 2001:28
- (C) WB in IMF 2000

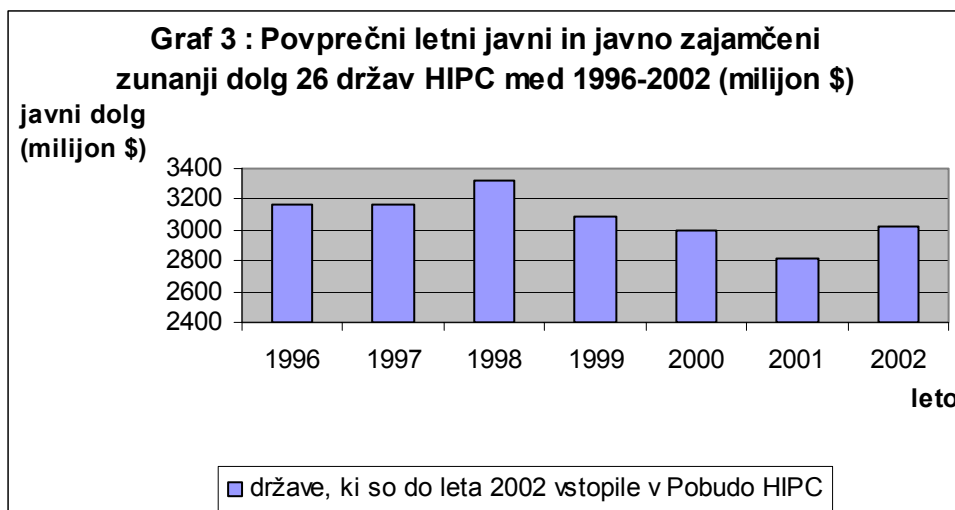
Primerjava te tabele s priložo 1 kaže, da so se pričakovanja izpolnila za vse našteje države, razen za Slonokoščeno obalo. Zaostanki pri izvrševanju Pobude so se pričeli pojavljati ob doseganju načrtovanih zaključnih točk; v predvidenem času jo je dosegla le Mavretanija.²⁰

4.2.2. Dinamika zadolževanja držav HIPC v času delovanja Pobude

Primarni cilj Pobude HIPC je zmanjšati višino javnega in javno zajamčenega zunanjskega dolga do vzdržne ravni. Grafikon na naslednji strani prikazuje spreminjanje povprečne višine javnega in javno zajamčenega zunanjskega dolga za države HIPC, ki so do 2002 vstopile v okrepljeno Pobudo HIPC.²¹

²⁰ Bolivija jo je dosegla junija 2001, načrtovana je bila v tretjem četrtletju leta 2000; Benin je dosegel ZT marca 2003; Burkina Faso aprila 2002; Mali marca 2003; Nikaragva 2004; Čad, Gambija, Gvajana, Gvineja Bissau, Kamerun in Ruanda ZT še niso dosegle.

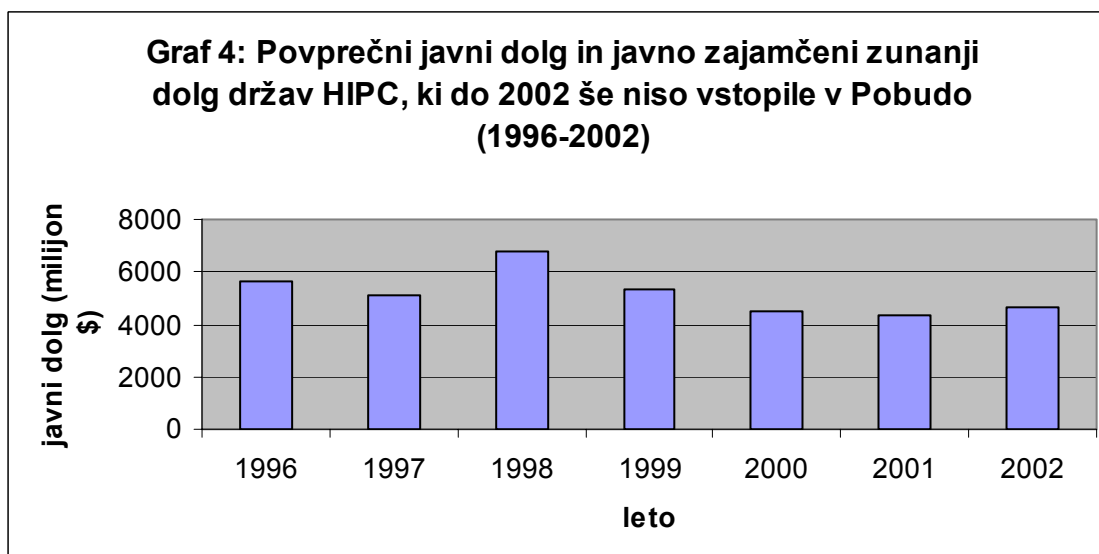
²¹ Države, ki so do 2002 vstopile v Pobudo HIPC oziroma dosegle odločilno točko, so Benin, Bolivija, Burkina Faso, Kamerun, Čad, Etiopija, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja-Bissau, Gvajana, Honduras, Madagaskar, Malavi, Mali, Mavretanija, Mozambik, Nikaragva, Niger, Ruanda, Sao Tome in Principe, Senegal, Sierra Leone, Tanzanija, Uganda in Zambija (Gautam 2003: 61-62).

Vir: WB (2004a)

Države, ki so bile deležne dolžniških olajšav iz naslova tradicionalnih mehanizmov ter Pobude HIPC, so med 1998 ter 2001 zabeležile znaten padec v višini javnega dolga. Kot je mogoče razbrati iz grafikona 3, se je povprečna vrednost javnega in javno zajamčenega dolga hitreje zniževala pod pogoji okrepljene kot prvotne Pobude HIPC. Po tem, ko je prvi dve leti v okviru slednje mirovala nekaj pod mejo 3,2 milijard\$, je med 1998 in 2001 padla iz 3,3 milijard\$ na 2,8 milijard\$. Za prihodnji razvoj zadolženosti je ključnega pomena zadnji stolpec, ki nakazuje rast povprečne vrednosti zunanjega dolga držav HIPC.

Podobne rezultate je razbrati tudi iz gibanj dolgoročnega dolga ostalih HIPC²², kar prikazuje graf 4.

Vir: WB (2004a)

²² Med države HIPC, ki do 2002 niso vstopile v Pobudo HIPC, sodijo Burundi, Centralnoafriška republika, Komori, Kongo, Kongo DR, Slonokoščena obala, Lao DR, Liberija, Mjanmar, Somalija, Sudan in Togo.

Med 1998 in 2001 so podobno kot države, ki so bile deležne olajšav iz naslova Pobude HIPC, tudi ostale HIPC zabeležile več kot tretjinski padec v povprečni višini dolga; prav tako je podobnost zaslediti v relativni rasti dolga v letu za tem (2002).

Jubilee Research ²³ je v svojem zadnjem poročilu o Pobudi HIPC objavil primerjavo podatkov med današnjo višino dolga držav HIPC ter stanjem dolga ob reformi Pobude (1999). Spremembe v zadolževanju in odklone med državami je mogoče razbrati iz primerjav skupnih neto sedanjih vrednosti (NPV) zunanjega dolga med i) državami HIPC, ki so do 2004 vstopile v Pobudo (naštete so pod opombo 21 na strani 22), in državami HIPC, ki so ostale zunaj²⁴; ter ii) državami HIPC, ki so do 2004 dosegle zaključno točko²⁵, in HIPC, ki pogojev za prejem celotne vsote dolžniških olajšav do tega leta še niso izpolnile²⁶.

i) Tabela 3 prikazuje skupno neto sedanjo vrednost zunanjih dolgov držav HIPC, ki so dosegle začetno točko, in tistih, ki so še zunaj.

Tabela 3: NPV zunanjega dolga držav HIPC (milijard \$)

	1999	2004
HIPC (27)	70.1	21.0
HIPC (11)*	38.9	36.9

(*) skupina ne vključuje 4 držav, ki imajo po kriterijih SB že vzdržan zunanji dolg (te so Angola, Kenija, Vietnam in Jemen) (Gautam 2003:2)

Vir: internet 15

Primerjava podatkov kaže, da so države, ki so deležne sredstev iz okvira Pobude HIPC, zmanjšale neto zunanji dolg za 30%, medtem ko je le-ta v državah, izvzetih iz Pobude, v istem obdobju padel le za dobrih 5%.

²³ Program, namenjen proučevanju mednarodnih financ, ki deluje v okviru radikalnega »think-tank-a« New Economic Foundation (NEF) (www.jubileeresearch.org).

²⁴ Med države HIPC, ki so upravičene do olajšav, a zaradi različnih omejitev -zlasti političnih konfliktov in šibkih vladnih institucij- še niso dosegle odločilne točke, SB uvršča: Slonokoščeno obalo, Burundi, Centralnoafriško republiko, Komore, Republiko Kongo, LDR Lao, Liberijo, Mjanmar, Somalijo, Sudan in Togo (internet7).

²⁵ Države, ki so do avgusta 2004 dosegle zaključno točko, so Benin, Bolivija, Burkina Faso, Etiopija, Gana, Gvajana, Mali, Mavretanija, Mozambik, Nikaragva, Niger, Senegal, Tanzanija, Uganda.

²⁶ Med države HIPC, ki so do avgusta 2004 dosegle odločilno točko Pobude HIPC, ne pa tudi zaključne, spadajo Kamerun, Čad, DR Kongo, Gambija, Gvineja, Gvineja-Bissau, Honduras, Madagaskar, Malavi, Ruanda, Sao Tome in Principe, Sierra Leone, Zambija.

ii) Tabela 4 primerja neto sedanje vrednosti zunanjih dolgov držav HIPC, ki so že prešle zaključno točko, z višino (NPV) dolgov v državah HIPC, ki prejemajo olajšave iz Pobude, vendar še niso dosegle zaključne točke (milijard \$).

Tabela 4: NPV zunanjega dolga HIPC (milijard \$)

	1999	2004
HIPC (14)	36.6	12.5
HIPC (13)	33.6	8.5

Vir: internet 15

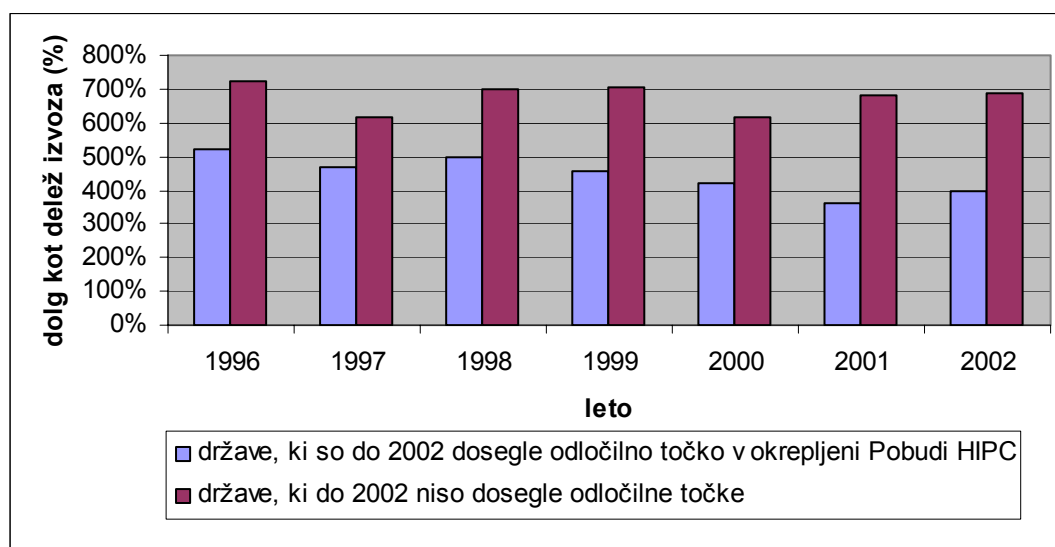
Za razliko od očitnih odstopanj v dinamiki zadolževanja med vključenimi in ne-vključenimi državami so odkloni v padcih dolga med državami, ki so, in tistimi, ki še niso dosegle zaključne točke Pobude HIPC, zanemarljivi.

S stališča ocenjevanja vzdržnosti zunanje zadolženosti so bolj kot rezultati o absolutnem znižanju dolgov pomembne relativne spremembe višine zunanjega dolga v odnosu do glavnih makroekonomskih kazalcev, zlasti izvoza ter BDP.

Zunanji dolg se odplačuje v tuji valuti, blagu ali storitvah (WB (2004a): xv), zato je izvoz ena ključnih determinant državnih zmogljivosti pri servisiranju zunanjih dolgov.

Graf 5 primerja 7-letno dinamiko zadolževanja med skupino držav HIPC, ki so do leta 2002 vstopile v Pobudo HIPC, ter državami, ki odločilne točke niso dosegle²⁷.

Graf 5: Povprečni delež javnega in javno zajamčenega zunanjega dolga držav HIPC v izvozu blaga in storitev med 1996 do 2002 (%)

Vir: WB (2004c)

²⁷ Zaradi omejenih podatkov so v izračun povprečja zajete le nekatere iz obeh skupin držav.

Kot je mogoče razbrati iz grafičnega prikaza, se gibanje javnega dolga med obema skupinama vidno razlikuje. Medtem ko se je med 1998 in 2001 delež javnega dolga držav, ki so bile deležne olajšav iz Pobude HIPC, postopno zniževal iz 530-odstotkov na 4,3-kratno višino izvoza, je bilo v povprečnem dolgu skupine izvzetih držav opaziti manjše nenosmerne spremembe. Precej višji delež dolga v teh državah je iz rahlega porasta med 1998-1999 v letu 2000 beležil relativno visok padec, ki se je leto kasneje prevesil v dvig deleža na slabih 700-odstotkov izvoza. Podobnost obeh skupin držav se zadnje leto kaže v rasti deleža dolga.

Z razmerjem med neto sedanjo vrednostjo (NPV) javnega in javno zajamčenega zunanjega dolga ter izvozom blaga in storitev je določena tudi vzdržnost zunanjih dolgov ter s tem primarni cilj Pobude HIPC, t.j. ohraniti dolgoročno vzdržnost zunanje zadolženosti oziroma trajni izhod iz procesov restrukturiranja zunanjih dolgov.

Analize SB kažejo, da odobrene in zagotovljene olajšave niso zadostovale za uresničitev tega cilja, saj so vse države, ki so dosegle zaključno točko, še v istem letu ponovno vstopile v proces restrukturiranja dolgov (IMF in IDA (2003a): 95). Na nesposobnost dolgoročnega ohranjanja vzdržnosti zunanjih dolgov držav HIPC tudi pri delovanju Pobude HIPC so že takoj po reformi opozorile nevladne organizacije ter združenja (internet 16), vendar pa sta vodilni instituciji to prvič javno priznali aprila 2001. Po nedavnih ocenah SB in MDS naj bi leta 2010 kazalci zadolženosti ostali nad pragom vzdržnosti za vsaj tri države HIPC (Malavi, Niger, Bolivija) (Gunter 2003: 5).

Podroben pregled faktorjev vpliva na gibanje zunanjih dolgov držav, ki so dosegle zaključno točko v okviru prvotne in okrepljene Pobude, je pokazal, da sta glavna faktorja tveganja pri ohranjanju dolžniške vzdržnosti izvozna aktivnost države dolžnice ter višina in pogoji novega izposojanja (Gautam 2003: 38-39).

Drugi najpogosteje uporabljen kazalec obremenitve držav z dolgom in jasnejši pokazatelj učinka zunanjega dolga na državno blagajno, je letni obseg servisiranja.

Konec novembra 2000 sta MDS in IDA (IMF in IDA 2000a) izdala pričakovan scenarij o učinkih dolžniških olajšav na obseg servisiranja in naložbe v socialni razvoj. V naslednjih štirih točkah so povzeta ključna pričakovanja in načrti za prihodnji obseg servisiranja zunanjih dolgov držav HIPC:

1. po letu 2000 bodo vse države, ki bodo prejemale olajšave iz Pobude HIPC, za servisiranje dolgov namenjale manj sredstev, kot so jih v povprečju med 1998-1999;
2. med 2001 in 2003 bo Pobuda zmanjšala servisiranje dolgov za tretjino;
3. do leta 2005 bodo vse države HIPC skupno letno namenjale manj sredstev za servisiranje dolgov, kot so v povprečju med 1998 in 1999;
4. med 2001 in 2005 se bo letni obseg servisiranja do izvoza ali proračunskih prihodkov razpolovil (IMF in IDA (2000a)).

V kolikšni meri so se te projekcije dejansko uresničile je mogoče oceniti s pomočjo podatkov iz priloge 3 ter tabele 5, ki prikazuje spremembe v letnih obsegih servisiranja dolgov v času delovanja okrepljene Pobude HIPC.

1. Iz podatkov, ki jih prikazuje priloga 3, je mogoče razbrati, da so imele nekatere države HIPC, kot na primer Bolivija, Čad, Kongo DR, Niger, Sao Tome in Principe, Senegal in Sierra Leone, višje obveznosti servisiranja dolgov od predvidenega (med 1998-99) že v letu 2002 (IMF in IDA (2004): 70-71); sodobne projekcije za sledeča tri leta pri številnih državah kažejo še nadaljnja poslabšanja stanja zadolženosti.

2. Po podatkih iz tabele 5 (na naslednji strani) je bil skupni obseg servisiranja zunanjih dolgov v konstantnem upadanju od 1998. leta dalje; največje odklone je bilo zaznati v letih 1998-99 ter 2000-01, ko je strošek servisiranja zdrsnil za 20% vrednosti.

Med letoma 2003 in 2001 naj bi po sodobnih projekcijah SB in MDS skupen obseg servisiranja upadel iz 2728,5 milijonov \$ na 2450,8 milijonov \$, torej za dobrih 10-odstotkov (IMF in IDA (2004) : 69).

Tabela 5: Servisiranje zunanjih dolgov 27 držav HIPC med 1998 in 2002

	1998	1999	2000	2001	2002	2003 (*)
Odplačano servisiranje	3,696.0	3,179.3	3,131.3	2,450.8	2,419.2	2,728.5
Servisiranje dolga / izvoz	16.9	14.5	13.9	10.4	10.0	9.8
Servisiranje dolga / vladni prihodek	25.2	21.8	21.8	16.5	14.9	14.6
Servisiranje dolga / BDP	3.9	3.4	3.4	2.5	2.4	2.4

(*) ocena osebja SB in MDS

Vir: državni dokumenti HIPC; ocene osebja SB in MDS (IMF in IDA (2004) : 69)

3. Države HIPC so za servisiranje dolgov med 1998 in 1999 v povprečju namenile 3437,65 milijonov \$ (NPV 2003), kar je znašalo absolutno in relativno več kot v naslednjih dveh letih (v absolutnih vrednostih 2450,8 milijonov \$ v letu 2000 ter 2419, 2 milijonov \$ v letu 2001).

4. Po sodobnih projekcijah SB naj bi med 2001 in 2005 letni obseg servisiranja dolga kot delež deviznih prihodkov upadel iz 10,4% na 7,6%, obseg servisiranja kot delež vladnih prihodkov pa naj bi beležil 35% znižanje (IMF in IDA (2004) : 69).

Pregledi stanj zadolženosti držav HIPC v zadnjih štirih letih kažejo, da so projekcije, ki sta jih SB in MDS izdala v zadnjem poročilu o napredku, manj optimistične od tistih, ki so bile oblikovane v letu 2000. Iz priloge 3 je mogoče razbrati, da naj bi države HIPC, ki so dosegle odločilno točko, v letu 2006 skupno beležile višje obsege servisiranja zunanjih dolgov, kot so jih imele v letu 2002.

S prikazovanjem povprečnih stanj so spregledana močna odstopanja med posameznimi državami; za nekatere med njimi je v letu 2006 predviden dvakrat višji obseg servisiranja kot je znašal leta 2002 (na primer v Braziliji, DR Kongo, Uganda), druge naj bi beležile visok padec (Gana, Gvajana) (IMF in IDA (2003a) : 79-81; IMF in IDA (2004): 70-71).

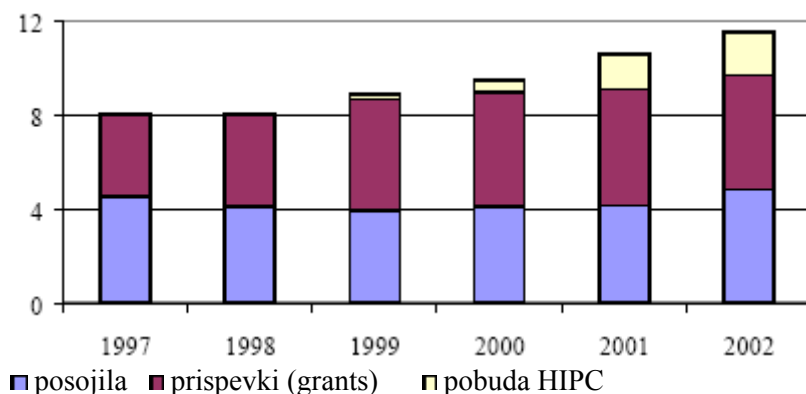
Te projekcije se približujejo alternativnim ocenam o dinamiki zunanji zadolženosti HIPC, po katerih naj bi pet držav HIPC (Etiopija, Gvineja-Bissau, Honduras, Nikaragva, Uganda) odplačevalo enak obseg letnega servisiranja kot pred Pobudo; štirim (Mali, Niger, Siera Leone, Zambija) pa naj bi se letni obseg servisiranja med 2003-2005 povzpел nad raven 1998-99 (Northover 2003 :3-4). Po ocenah analitikov iz Socialno-raziskovalnega instituta v Bangkoku naj bi petnajst držav HIPC po prejemu dolžniških olajšav namenjalo več sredstev za servisiranje dolgov kot pred olajšavami (Focus on the Global South 2000: 36).

V skladu s cilji iz Pobude HIPC so sredstva, ki se sproščajo ob zmanjšanju dolžniških obveznosti, namenjena spodbujanju zasebnih investicij, gospodarski rasti in zmanjšanju revščine (Gautam 2003: 11). Gibanja teh razvojnih kazalcev kažejo grafični prikazi v podpoglavjih, ki sledijo.

4.2.3. Spremembe v obsegih kapitalskih tokov v času delovanja Pobude HIPC

Graf 6, v katerega so vključeni podatki iz 27 držav, ki so do leta 2004 vstopile v Pobudo HIPC²⁸, prikazuje spremembe v bruto tokovih uradnega tujega kapitala med 1997 in 2002.

Graf 6: Bruto tok uradnega tujega kapitala²⁹ za 27 HIPC v obdobju med 1997 do 2002 (milijard\$)

Vir: državni dokumenti P HIPC; in ocene osebja SB in MDS (IMF, IDA (2003a) :12).

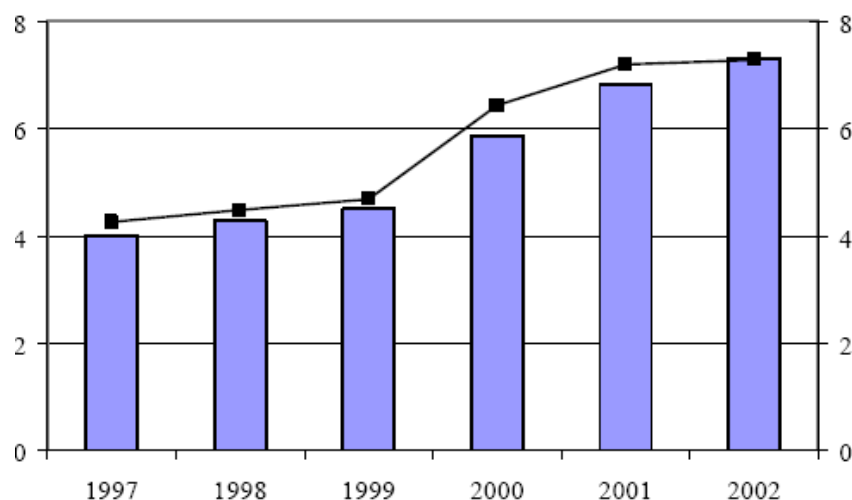
Graf 6 kaže, da je med letoma 1998 in 2002 bruto tok uradnega kapitala izbranih držav HIPC stalno naraščal; od leta 2000 dalje predvsem zaradi sredstev iz Pobude HIPC.

V kolikšni meri so rast uradnega tujega kapitala dušili stroški servisiranja zunanjih dolgov implicitno prikazuje graf neto tokov uradnega tujega kapitala na naslednji strani (IMF (2003a):12).

²⁸ Prejšnjim 26 državam se je julija 2003 pridružil še Kongo DR (IMF (status of implementation:5)

²⁹ Bruto tok uradnega kapitala vključuje sredstva iz tujih posojil, uradne pomoči ter Pobude HIPC (IMF (status of implementation:12)

Graf 7: Neto tok uradnega tujega kapitala za 27 HIPC, ki so do 2004 dosegle odločilno točko.

• neto tok (milijard \$) ■ net tok kot delež BDP (%)

Vir: državni dokumenti P HIPC; in ocene osebja SB in IMF (IMF in IDA (2003a):13)

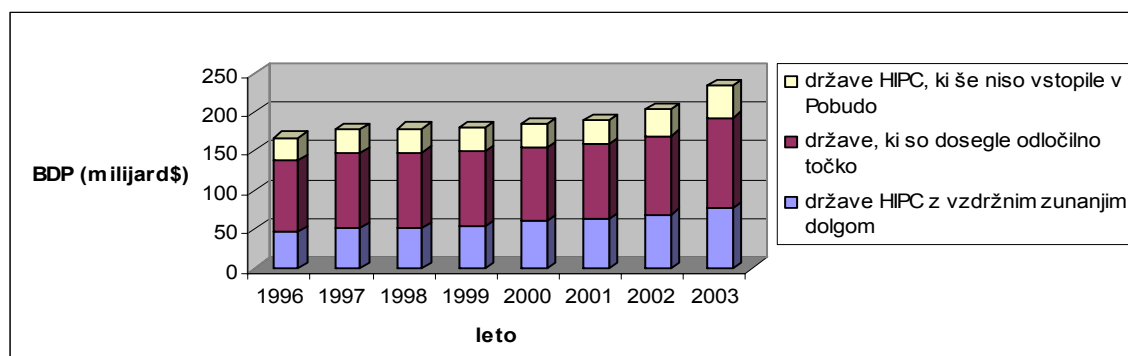
Kot je mogoče razbrati iz grafa 7, je večletna rast značilna tudi za neto tok uradnega kapitala, kjer je bilo med leti 1999 ter 2001 zaznati znatno povečanje tokov v odnosu do stroškov servisiranja (absolutno) in relativno do BDP; raven tokov se je v tem času povzpela na višino nad 7 milijardami \$ (IMF in IDA (2003a) :12; Gautam 2003: 49).

4.2.4. Gibanje kazalca gospodarske rasti

Gospodarstva HIPC se močno razlikujejo po obsegu in razvoju. Bruto domači proizvod med posameznimi državami HIPC se je v letu 2002 gibal od 0,2 milijard \$ v Gvineji-Bissau do 35,1 milijarde \$ v Vietnamu (WB (2004b):186-188).

Graf 8 prikazuje gibanje bruto domačega proizvoda vseh držav HIPC med leti 1996 in 2003.

Graf 8: Bruto domači proizvod držav HIPC med 1996 in 2003 (milijard \$)

Vira: WB (2004c) : podatki za leta 1996-2002 ; WB (2004č): podatki za leto 2003

Od leta 1996 BDP držav HIPC postopno narašča. Največji delež k skupni vsoti BDP prispevajo države, ki so do julija 2003 dosegle odločilno točko³⁰ (približno 90,8 milijard\$); temu sledi skupina držav, ki ima po kriterijih SB in MDS vzdržen zunanji dolg³¹ (okoli 47,2 milijardi \$); najmanjši delež pa prispevajo države, ki do leta 2003 še niso dosegle vstopnih kriterijev³² (28,8 milijard\$) (WDI 2004 CD).

Podrobnejši pregled realne rasti BDP daje graf na naslednji strani. Iz njega je mogoče razbrati dinamiko rasti po posameznih državah HIPC (omejen izbor) v obdobju med 1990-99 in projekcije za nadaljnjih deset let. Omejen izbor držav, na osnovi katerega so izračunane še povprečne vrednosti, vključuje naslednje države HIPC:

(razdelitev spada vsebinsko k legendi grafa 9 spodaj) : a-Ruanda; b-Sao Tome in Principe; c-Gvineja-Bissau; č-Zambija; d-Kamerun; e-Madagaskar; f-Čad; g-Niger; h-Nikaragva; i-Senegal; j-Gambija; k-Tanzanija; l-Honduras; m-Mali; n-Burkina Faso; o-Gvineja; p-Malavi; r-Bolivija; s-Benin; š-Mavretanija; t-Gvajana; u-Mozambik; v-Uganda.

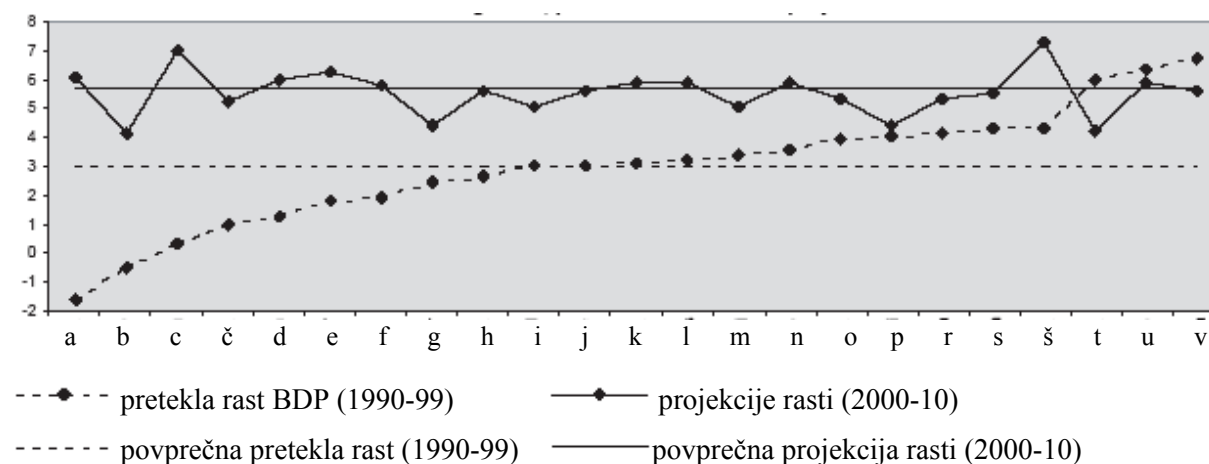
³⁰ Države so našteje v opombah 3 in 10.

³¹ Med te države spadajo Angola, Jemen, Kenija ter Vietnam (priloga 1).

³² Naštete pod opombo 6.

Graf 9: Pretekla in prihodna realna rast BDP v izbranih državah HIPC (%)

Rast BDP(%)

Vir: povzeto po: Petiffor, Thomas in Telatin (2003) : 5

Iz porazdelitve držav HIPC po gospodarski rasti je razbrati, da so med državami, ki so v preteklosti beležile največji negativni odklon (a-Ruanda; b-Sao Tome in Principe; c-Gvineja-Bissau; č-Zambija; d-Kamerun; e-Madagaskar; f-Čad) le tiste, ki še niso dosegle zaključne točke.

Pregled povprečne realne rasti BDP kaže, da je bila med 1990-99 le-ta skoraj za polovico nižja, kot je predvidena v naslednjih desetih letih, torej med 2000-2010. Tolikšna rast je skladna z analizami agencije Standard & Poor, izvedenimi na širšem vzorcu 32 držav, ki so do leta 2000 pri MDS najele koncesijska posojila (med njimi tudi 23 v grafu 9 opisanih HIPC) (Petiffor, Thomas in Telatin (2003) : 5).

4.2.5 - Naložbe v zmanjševanje revščine držav HIPC

Vsi ukrepi, ki jih države HIPC izvajajo za krepitev gospodarstva, so posredno namenjeni zmanjševanju revščine. Težnja po povezovanju dolžniških olajšav z ukrepi za zmanjševanje revščine izhaja iz spoznanja, da je revščina večdimenzionalni problem, zmanjševanje le-te pa dolgotrajen postopek, ki zahteva trajne izboljšave socialnih storitev ter hitro gospodarsko rast, (IMF in WB 1999c). Naložbe v zmanjševanje revščine držav so ključno in hkrati najtežje breme vlad revnih držav.

Tabela 6 prikazuje, da se višina sredstev za socialni razvoj iz leta v leto povečuje. Medtem ko je v letu 1999 27 držav HIPC³³ za boj proti revščini skupno namenilo dobrih 6 milijard \$, so do leta 2003 sredstva za tovrstno potrošnjo narasla za polovico, torej na 9 milijard \$. Postopno rast naložb in višino bremena, ki ga le-te predstavljajo za državni proračun, je mogoče razbrati iz tabele 6.

Tabela 6: Naložbe v zmanjšanje revščine v 27 državah HIPC med 1999 - 2003 (milijon \$)

	1999	2000	2001	2002	2003 (*)
Skupne naložbe (agregatna vrednost) v milijon \$	6.066,9	5.934,3	6.711,6	7.580,7	9.103,0
Naložbe kot delež vladnih prihodkov (agreg.) v %	40,9	41,4	45,2	46,8	48,6
Afriške država	38,6	39,7	43,8	45,6	48,1
Latinska Amerika	47,6	45,6	48,9	50,7	50,5
Naložbe kot delež BDP (agreg) v %	6,4	6,4	7,0	7,5	8,0
Afriške država	5,5	5,5	6,1	6,7	6,7
Latinska Amerika	10,8	9,7	10,3	10,7	10,7

(*) ocena

Vir: državni dokumenti HIPC; ocene osebja SB in IMF (IMF in IDA (2004a): 73)

V obdobju 2000-2003 so države HIPC beležile konstantno rast naložb v zmanjševanje revščine, ne le v absolutnih vrednostih, temveč tudi v razmerju do državnih prihodkov ter bruto domačega proizvoda (BDP). Do leta 2003 so skupne naložbe narasle na slabo polovico vladnih prihodkov vseh 27 držav HIPC, prav toliko med afriškimi državami in državami Latinske Amerike.

V kolikšni meri te naložbe izpolnjujejo prvotna pričakovanja SB in MDS je mogoče razbrati iz vsebine pričakovanega scenarija o učinkih dolžniških olajšav na obseg servisiranja in naložbah v zmanjševanje revščine, ki sta ga konec novembra 2000 izdala MDS in IDA. Slednji predvideva:

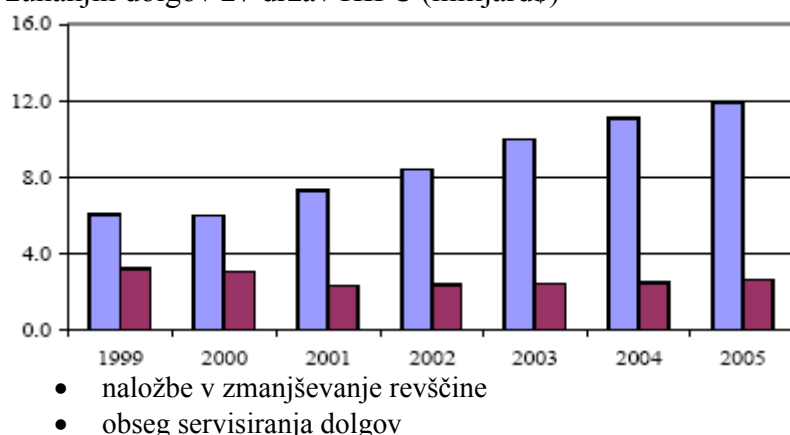
- i) v vseh državah HIPC bodo vlaganja v zmanjševanje revščine med 2000-2003 narasla v primerjavi z višino naložb iz 1998-99;
- ii) v vseh državah HIPC je pričakovati, da bodo naložbe v zmanjševanje revščine višje od obsega servisiranja, v povprečju za več kot trikrat (IMF in IDA 2000a).

³³ Te države so do julija 2003 dosegle odločilno točko.

i) Tabela 6 na prejšnji strani kaže, da so bila sredstva, ki so jih države HIPC med 2000 in 2003 namenjale za zmanjševanje revščine, absolutno in relativno višja od naložb iz leta 1999 (IMF in IDA 2004: 73).

ii) Odnos med naložbami v zmanjševanje revščine in višino sredstev za servisiranje dolga prikazuje spodnji graf, iz katerega je mogoče razbrati visoko pričakovano rast razmerja med naložbami za boj proti revščini ter servisiranjem (naložbe presežejo celo trikratno vrednost obsega servisiranja)

Graf 10: Naložbe v zmanjševanje revščine in obseg servisiranja javnih in javno zajamčenih zunanjih dolgov 27 držav HIPC (milijard\$)

Vir: dokumenti HIPC ter ocene osebja SB (IMF, IDA (2003a): 11)

V letu 1999 je 27 izbranih držav HIPC za servisiranje javnih zunanjih dolgov skupno namenilo približno 3 milijarde \$ (WB 2004a), kar je predstavljalo dobro polovico vseh naložb v zmanjševanje revščine. Med 2000 ter 2003, ko so sredstva za zmanjševanje revščine postopno naraščala, so države vse manj sredstev namenjale servisiranju zunanjih dolgov. Dolžniške olajšave naj bi po ocenah SB in MDS do leta 2005 sprostile okoli milijardo \$ sredstev, kar bi dvignilo naložbe v zmanjševanje revščine iz 6,1 milijarde \$ (1999) na 11,9 milijard \$ do 2005 (IMF, IDA 2003a: 9-10; IMF, IDA 2004a: 6); le-te bi s tem za več kot trikrat presegle stroške servisiranja.

Vkljub absolutni rasti skupnih naložb v zmanjševanje revščine je iz pregleda sodobnih projekcij SB za posamezne države HIPC mogoče razbrati, da bodo v naslednjih treh letih vse, razen Mavretanije, beležile negativno rast naložb v odnosu do ključnih makroekonomskih faktorjev (IMF in IDA 2003a: 83-84; IMF in IDA 2004a :74-75).

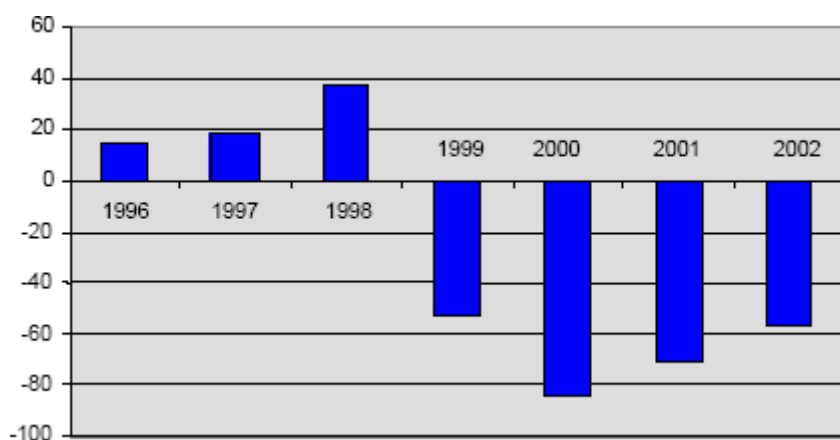
4.2.6. Uresničevanje temeljnih načel Pobude HIPC

Sodelujoči v Pobudi HIPC so se ob nastajanju in preoblikovanju iniciative zavezali k spoštovanju številnih načel enakopravnega delovanja oziroma pravičnega razdeljevanja in prejemanja sredstev. Način izvajanja Pobude se je prav tako kot pri uresničevanju primarnega cilja izneveril tudi pri upoštevanju nekaterih izmed vodilnih načel delovanja, kot sta zagotoviti ustrezne vire za doseganje razvojnih ciljev in ne-ovirati priliva sredstev v druge države v razvoju.

Po ocenah Oxfam-a³⁴ ter večine drugih NVO ni pričakovati uresničenja MDG do 2015, saj naj bi bilo preveč sredstev namenjenih servisiranju dolga (Oxfam 2001: 8, 11-12; Greenhill, Sisti 2003: 22).

Četudi predstavljajo dolžniške olajšave relativno majhen delež v agregatnih pritokih kapitala v države HIPC (kot prikazuje Graf 6 iz podpoglavja 4.2.3), so te kritično vplivale na prilive kapitala v ostale DVR. Gibanje neto tokov v DVR med 1998 in 2002 prikazuje spodnji grafikon.

Graf 11: Neto tok kapitala DVR (milijard\$)

Vir: (Greenhill, Sisti 2003: 16)

Padajoči neto kapitalski tokovi v države v razvoju so pomembnem argument pri dokazovanju, da pomoč državam HIPC izriva sredstva za razvoj ostalih držav v razvoju (Greenhill, Sisti 2003:16). S tem je kršeno eno temeljnih načel Pobude HIPC o ne-oviranju razvoja drugih DRV.

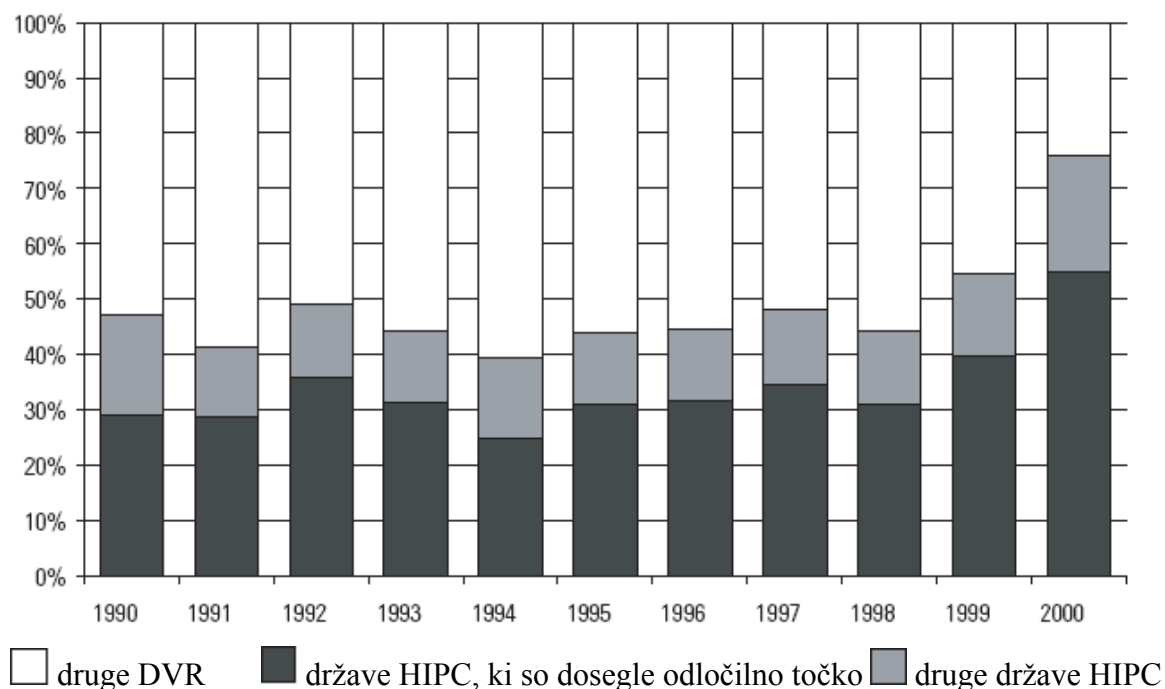
Trend padanja je v zadnjih letih zaznati tudi v agregatnih neto finančnih tokovih DVR, ki so med 1990 in 1995 rasli po letni stopnji 2,3%, kasneje pa strmo upadali za 13% na leto. V okviru teh so države HIPC beležile smerno enak, vendar stopenjsko različen trend v dinamiki

³⁴ konfederacija NVO, ki se zavzemajo za odpravo revščine, nepravičnosti in trpljenja

neto finančnih tokov. Agregatno padanje tokov po letu 1995 bi po ocenah Gautama (2003) ne ustavila niti celotna zagotovitev odobrenih dolžniških olajšav, ki so močno vplivale na porazdelitev neto kapitalskih transferjev.

Spodnji grafični prikaz kaže, da je po letu 1998 šestindvajset držav HIPC, ki so do 2002 dosegle odločilno točko ter bile s tem upravičene do začasnih (delnih) ali vseh odobrenih olajšav³⁵, zajemalo vse večji delež v agregatnih kapitalskih transferjih; primerjava gibanja tokov med državami HIPC in ne-HIPC pa dokazuje, da je bila rast prvih posledica prikrajšanosti drugih. S porazdelitvijo pomoči v smeri politično in storilnostno šibkejših držav je kršeno tudi načelo selektivnosti in učinkovitosti pomoči (Gautam 2003: 48-49).

Graf 12: Agregatni neto kapitalskih tranferji DVR

Vir: baza podatkov OECD, DAC (Gautam 2003: 49)

Neuspeh Pobude HIPC je pod vprašaj ponovno postavil temelje Pobude: kvalifikacijske kriterije vstopa, kazalce in analizo vzdržnosti zunanjih dolgov ter način zagotavljanja dolžniških olajšav v okviru P HIPC.

Naslednje poglavje spoznava analitično - empirično ustreznost kazalcev vzdržnosti zunanjih dolgov HIPC. Temu sledi poglavje o kratki predstavitvi ostalih vzrokov za neuspeh delovanja Pobude in alternativnih metod reševanje zadolženosti tretjega sveta.

³⁵ Vse odobrene olajšave so prejele tiste države, ki so dosegle tudi zaključno točko.

5. OCENJEVANJE VZDRŽNOSTI ZUNANJIH DOLGOV

5.1. Predstavitev pojma vzdržnosti zunanjih dolgov

Kazalci vzdržnosti zunanjih dolgov, sprejeti v okviru Pobude HIPC, so od nastanka Pobude predmet številnih kritik, delno izhajajočih iz različnih pogledov na pojem vzdržnosti zunanjih dolgov.

Vzdržnost zunanjih dolgov v splošnem ni mogoče enoznačno opredeliti. Če na zunanji dolg gledamo s socialne perspektive, je v večini revnih držav nevzdržen ne glede na težo dolžniškega bremena. Smisel takšne definicije izhaja iz tega, da so za države z večino prebivalstva pod mejo revščine večjega pomena naložbe v zmanjševanje revščine kot servisiranje dolgov (Gunter 2003:1). Nekateri analitiki imenujejo dolg, ki ne ovira oziroma zmanjšuje socialne potrošnje, moralno vzdržen dolg (internet 10).

V analitične namene se uporablja ožja definicija vzdržnosti dolgov, ki je vezana na sposobnost države, da v celoti izpolnjuje dolžniške obveznosti, ne da bi se bila prisiljena zateči v restrukturiranje dolgov, zaostanke v odplačevanju ali k dolžniškim olajšavam. Kot takšen je vzdržen dolg definiran s finančnega stališča (Gunter 2003: 1; internet 10).

Temu blizu je tretja definicija, ki vzdržnosti zunanjih dolgov pogojuje z gospodarsko rastjo države (vzdržnost iz ekonomske perspektive) (internet 10).

5.2. Pomen in vrednotenje analitičnih pristopov k vzdržnosti zunanjih dolgov

Na vzdržnost zunanjih dolgov je mogoče gledati še z dveh, analitično bolj ustreznih perspektiv: s stališča vpliva dolgov na gospodarski razvoj in zmanjševanje revščine ter s stališča sposobnosti servisiranja dolgov (Hjertholm 2001: 3).

Vzdržnost zunanjih dolgov z razvojnega stališča. Empirija kaže na močno statistično povezavo med visokim zunanjim dolgom in slabim ekonomskih delovanjem (nizka rast, investicije in človeški razvoj). Negativni vpliv zunanjega dolga na gospodarstvo je mogoče pojasniti s fiskalnimi učinki, od katerih sta posebej pomembna učinek denarnih tokov (cash-flow) ter učinek presežnega dolga. Delovanje obeh je opisano v prvem delu naloge, kjer so predstavljeni negativni učinki zunanjih dolgov na investicije in gospodarsko rast (Hjertholm 2001: 8-10).

Vzdržnost zunanjih dolgov s stališča dolžniških zmogljivosti (debt capacity). Vzdržnost zunanjih dolgov je odvisna od tega, koliko si država lahko izposodi oziroma ji je na razpolago (optimizacija) ter kolikšen dolg lahko vzdržuje (Hjertholm 2001: 3-4).

Večina zgodnjih del je iskala odgovore na prvo vprašanje. T.i. pristop optimizacije postavi vzdržnost dolga na višino, kjer so mejne koristi dolga izenačene z mejnimi stroški. Vkljub široki uporabnosti tega pristopa iz njega ni mogoče izpeljati enotne formule, ki bi bila uporabna na primeru posameznih držav. Modeli neoptimizacijskega okvira (non-optimising models) za razliko od prejšnjega pristopa gledajo na vzdržnost dolga s stališča prihodnjega gospodarskega razvoja države oziroma pričakovane smeri gospodarskega razvoja. Prvotni modeli tega pristopa so bili razviti v okviru t.i. analize rasti in dolga (growth-cum-debt analysis), po kateri je izposojanje iz tujine izraz potreb po investicijah oziroma zapolnjevanju razlik med domačim investiranjem ter varčevanjem. Modeli analize rasti in dolga ocenjujejo dolžniško zmogljivost s opredeljevanjem odnosa med gospodarsko rastjo države in obrestnimi merami zunanje zadolženosti. Njihov glavni argument je: države bodo ohranile sposobnost servisiranja dolgov, če bo slednji prispeval k gospodarski rasti oziroma če bo gospodarka rast večja od obrestne mere odplačevanja dolgov.

Prednost »grow-cum-debt« modelov je v tem, da poenostavljajo kompleksnost mehanizmov o dolgu in rasti, vendar pa je s stališča bolj natančnih analiz dolžniških sposobnosti to hkrati tudi njihova slabost. Med glavne konceptualne šibkosti velja šteti omejevanje na vrzel med domačim varčevanjem in investicijami ter zanemarjanje potrebe po pretvorbi presežkov varčevanja v tujo valuto oziroma delovanja zunanjega sektorja dolžnice (Hjertholm 2001:5).

Za razliko od »grow-cum-debt« modelov izhaja analiza dinamike dolgov (debt dynamic approach) iz postavke, da je pri določanju zmogljivosti servisiranja primerneje uporabiti višino izvoza države kot BDP. Glavni element analize dinamičnega pristopa je odnos med izvoznimi dejavnostmi države dolžnice ter stroški izposojanja, skladno s čimer je solventnost oziroma sposobnost servisiranja opredeljena na naslednji način: stopnja rasti izvoza mora biti vsaj tolikšna, kot je obrestna mera izposojenih sredstev.

Podobno kot pri »growth-cum-debt« modelih so tudi za dinamične modele značilne številne konceptualne šibkosti, na primer neupoštevanje časovne dimenzije rasti izvoza in obrestnih mer ter sprememb v stopnjah uvoza. Takšne slabosti omejujejo uporabnost tovrstnih modelov pri ocenjevanju vzdržnosti dolga.

Kljub omenjenim slabostim pa oba modela skupno zagotavljata širši pregled pogojev za ohranjanje sposobnosti servisiranja dolgov. Na dolgi rok se mora kopičenje zunanjega dolga uskladiti z gospodarsko rastjo do mere, da postane presežek domačih virov zadosten za servisiranje obresti dolgov ali celo za poplačilo glavnice; in dejavnosti zunanjega sektorja

morajo biti tolikšne, da je rast domačega presežka vrednostno usklajena s rastjo v tuji valuti, kar omogoča izvedbo poplačila dolgov.

Poleg omenjenih pristopov je vzdržnost lahko določena tudi na osnovi analize fiskalnega učinka, po kateri je dolg vzdržen, dokler rast vladnih prihodkov presega obrestno mero zunanjih dolgov.

Dolžniška zmogljivost (debt capacity) je v empirični literaturi opredeljena kot sposobnost servisiranja zunanjih dolgov ter definirana s kazalci vzdržnosti zunanje zadolženosti. Od tod izhaja osnova za četrti pristop k ocenjevanja vzdržnosti zunanjega dolga, ki temelji na kazalcih vzdržnosti (indicator approach) (Hjertholm 2001: 4-7).

Na osnovi obeh prevladujočih pomenov analiz vzdržnosti, ki izhajata iz vpliva zunanjih dolgov na rast in razvoj ter plačilno sposobnost držav dolžnic, je izgrajena Pobuda HIPC. V kontekstu njenega delovanja predstavljajo kriteriji dolžniške vzdržnosti vstopni prag do sredstev iz Pobude in mero za potrebno višino dolžniških olajšav (Gautam 2003: 18).

Osnovna metoda za določanje kriterijev vzdržnosti zunanjih dolgov vključuje srednjeročne projekcije rasti glavnih makroekonomskih spremenljivk, ki vplivajo na stanje državne plačilne bilance,³⁶ analizo pokrivanja tekočega računa z zasebnimi in uradnimi tokovi kapitala ter spremembe v deviznem tečaju (Claessens et al 1996:9; IMF (2002a): 7). Skladno s prvim pogojem je zunanji dolg vzdržen, ko država dolgoročno vzdržuje uravnoteženo plačilno bilanco, ne da bi bila prisiljena v izredno financiranje, in je raven zunanjega dolga dovolj nizka, da se lahko izvaja redno servisiranje dolgov. Drugi pogoj je mogoče natančneje prikazati s kazalci zadolženosti, ki ponavadi izražajo razmerje med višino zunanjega dolga v državi ali obsegom letnega servisiranja na eni strani ter BDP in/ali izvozom na drugi (Claessens et al 1996:9).

Po ocenah MDS obstajajo tri determinante dolžniške vzdržnosti: i) višina dolga in pogoji odplačevanja (servisiranja); ii) državne zmogljivosti odplačevanja domačih in tujih obveznosti; iii) rast, sestava in pogoji svežega financiranja (IMF (2002a): 45).

³⁶ Ponavadi od 10 do 20-letne.

5.3. Izbira kazalcev vzdržnosti zunanjega dolga

Empirične raziskave dejavnikov vpliva na nastanek dolžniških kriz so do danes izoblikovale številne kazalce vzdržnosti. Omenila bom le nekatere, ki so s stališča izhodišč te diplomske naloge najbolj pomembne.

Zgodnja dela so primarno vlogo pripisovala kvantitativnim determinantam dolžniškega bremena in manj kvaliteti politik ter institucij. Cline (1984), McFadden in drugi (1985) med pomembne kazalce dolžniških težav (debt distress) štejejo višino dolga, raven dohodka na prebivalca, realno rast BDP in kazalce likvidnosti; Berg in Sachs (1988) pa kazalce oblikujeta iz indikatorjev odprtosti trga ter strukturne razvitosti. V sklop sodobnejših raziskovalnih del sodita Underwood (1991) in Cohen (1996), ki ugotavljata neskladnost med indikatorji dolžniškega bremena (ponavadi razmerje med dolgom in izvozom) in tržnimi indikatorji tveganja; Aylward in Thorne (1998) poudarjata pomen zgodovinskih izkušenj dolžnic ter finančnih determinant; Detragiache in Spilimbergo (2001) pri napovedovanju dolžniških kriz največjo vlogo pripisujeta stanju kratkoročnega dolga, obsegu servisiranja dolgov, višini mednarodnih rezerv ter faktorju likvidnosti; Manasse, Roubini in Schimmelpfennig (2003) pa definirajo vstop v stanje dolžniške krize po sistemu agencije za ocenjevanje bonitet Standard & Poor (Kraay in Nehru 2003: 5-7).

Koncept vzdržnosti zunanjih dolgov, ki sta ga sprejela SB in MDS, vsebuje elemente finančne in ekonomske definicije dolžniške vzdržnosti. V skladu s temi ima država vzdržen zunanji dolg, če lahko v celoti izpolnjuje obstoječe in prihodnje dolžnosti servisiranja, ne da bi ob tem ogrozila gospodarsko rast (IDA in IMF 2001: 4). Po tej definiciji sta SB in MDS vsebino kazalcev zunanje zadolženosti omejila na razmerja med zunanjim dolgom in letnim obsegom servisiranja le-tega na eni strani in izvozom ali vladnimi prihodki na drugi. S temi kombinacijami je v odvisnosti od specifične posameznih gospodarstev predstavljena teža bremena zunanjega dolga za izbrano državo (Gautam 2003).

5.4. Vrednotenje izbire primarnega kazalca vzdržnosti zunanjega dolga v okviru Pobude HIPC ter predlogi za spremembe

Najpogosteje uporabljen in ključen v procesu delovanja Pobude HIPC je kazalec, ki nam pove, kolikšno obremenitev predstavlja zunanji dolg v primerjavi s sposobnostjo države za ustvarjanje deviz z izvozom blaga in storitev. Po natančni definiciji je to izraženo z razmerjem med neto sedanjo vrednostjo dolgoročnega javnega in javno zajamčenega zunanjega dolga ter triletnim povprečjem višine izvoza blaga in nefaktorskih storitev³⁷ (Gautam 2003: 12, 18; Mrak 2002: 581).

Glavna kritika izbire primarnega kazalca vzdržnosti izhaja iz nastanka in pomena le-tega. Hjertholm (2001: 2) poudarja, da so obstoječi kriteriji vzdržnosti teoretični konstrukt in niso podkrepjeni z empiričnimi dokazi, kar z analizo potreb posameznih držav potrjuje tudi Greenhill (2003: 3). Slednji vidi spornost kriterijev v izpeljavi le-teh iz tradicionalnih oblik razvojne pomoči, ki je bila prvotno namenjena reševanju dolžniške krize razvitejših DVR. Gunter (2003: 8) poudarja, da se finančna kriza 80ih v precejšnji meri razlikuje od sodobne krize HIPC, zato takratni reševalni ukrepi³⁸ ne ustrezajo današnjim potrebam visoko zadolženih držav. Spodbujanje izvoza bi bilo namreč v državah HIPC težko izvesti zaradi omejene izvozne baze, poleg tega pa bi ne imelo enakega učinka, saj se večina izvoznega prihodka držav HIPC steka k multinacionalkam.

Neustreznost izvoznega kriterija vzdržnosti so potrdile številne druge študije. Med njihovimi glavnimi utemeljitvami velja omeniti vsaj tri. Prvi argument izhaja iz spoznanja, da rast izvoza pogosto ne vpliva na dvig plačilnih sposobnosti vlad (Martin 2002 :3; Gunter 2001: 23; EURODAD 2001: 5); druga kritika uporabe izvoznega faktorja poudarja nestabilnosti cen izvoznih proizvodov in pogojev menjave ter s tem tudi izvoznih (deviznih) prihodkov (Greenhill et al 2003: 22; Greenhill in Sisti 2003: 21); po tretji oceni pa na izvoz vezan kazalec ne prikaže, kolikšna je vladna sposobnost odplačevanja tujih dolžniških obveznosti (Greenhill in Sisti 2003: 21).

Negativen odnos do izbire obstoječega kazalca zadolženosti je zaslediti tudi med nevladnimi organizacijami in znanstvenimi ustanovami. EURODAD³⁹ (2001 : 5) utemeljuje njegovo spornost na dokazih nerealnega prikazovanja bremena zunanjega dolga ter na

³⁷ Z izrazom faktorske storitve so se označevali prihodki dela in kapitala (<http://devdata.worldbank.org/data-query/>).

³⁸ Kot na primer pospeševanje izvoza, pritegnitev tujega kapitala ter omejevanje uvoza.

³⁹ European Network on Debt and Development je mreža evropskih razvojnih nevladnih organizacij, namenjena usklajevanju znanja in virov pri proučevanju nacionalnih ekonomskih in mednarodnih finančnih politik: <http://www.eurodad.org/aboutus/default.aspx>.

njegovo mesto predlaga kazalec, ki izraža relativni obseg letnega servisiranja dolga. Višini servisiranja pripisuje večji pomen tudi Oxfam (2001: 4-5), ki vidi primernejši kriterij vzdržnosti v razmerju med obsegom letnega servisiranja dolga in vladnimi prihodki. Temu razmerju je pripisal osrednjo vlogo že Dittus (1989), ko je proučeval proračunske dimenzije dolžniških kriz v revnih državah Podsaharske Afrike (Gunter 2001: 30). Med zagovorniki vladnih prihodkov je mogoče najti tudi druge alternativne pristope k trajnostnemu razvoju (EURODAD 2002).⁴⁰

Na kritike o izvozni naravnosti kazalcev SB odgovarja z argumentom o praktičnih ovirah, ki jih povzročajo skopi podatki držav HIPC o vladnih prihodkih, upravičenosti, vzdržnosti, višini dolžniških olajšav, ali drugih predlaganih alternativah (Gautam 2003: 18-19). Vključitev vladnih prihodkov v analizo bi lahko po ocenah Birdsall-ove in Williamson-a (2002) predstavljala oviro pri reformiranju celotnega sistema prihodkov. Po mnenju obeh avtorjev bi bil bolj primeren kazalec, ki izraža odnos med servisiranjem zunanjih dolgov in BDP. SB ocenjuje, da slednji sicer presega zadnjo omenjeno težavo, vendar pa lahko predstavlja oviro pri oblikovanju in uresničevanju politik; je lažje merljiv, vendar ga je, upoštevajoč načine meritev, težje primerjati med državami, hkrati pa lahko zaradi njegove odvisnosti od strukture gospodarstva površno prikaže breme zunanjega dolga ali plačilno sposobnost države (Gautam 2003:18-19). Gautam (2003: 101) ocenjuje, da je pri izbiri alternativnih kazalcev vzdržnosti potrebno upoštevati determinante zaostankov pri odplačevanju dolgov. Analiza 26 držav HIPC, povzeta po Global Development Finance (1980-2000), kaže, da ima izvoz statistično negativen učinek na zaostanke, BDP pa pri tem ni pomemben kazalec.

Ob pregledu alternativnih načinov ocenjevanja zunanje vzdržnosti je med najpogosteje omenjenimi predlogi mogoče zaslediti naslednje:

- odpravo prevlade izvoznega kazalca vzdržnosti (dolg kot delež izvoza) in kombinacijo tega s fiskalnim kazalcem vzdržnosti dolga, indeksom revščine in faktorji občutljivosti HIPC na zunanje šoke (gibanje cen izvoznega blaga, koncentracija izvoza) (Gunter 2003: 16);
- kazalci zadolženosti naj poleg izvoza in vladnih dohodkov upoštevajo tudi raven investicij v državi ter gospodarsko rast (Hjertholm 2001; 2);

⁴⁰ Alternativni pristopi ocenjujejo vzdržnost po t.i. 'bottom-up' pristopu (od spodaj navzgor).

- znižanje mejne vrednosti fiskalnega kazalca vzdržnosti (po trenutnih kriterijih dolg ne sme preseči 250% vladnih prihodkov) (Gunter 2003: 16);
- odpravo obeh fiskalnih kriterijev, ki določata prag za upravičenost do črpanja sredstev iz naslova fiskalne obremenjenosti države (t.s. vsaj 30% razmerje med izvozom in BDP in vsaj 15% delež vladnih prihodkov do BDP) (ibid.)
- uporabo kazalca, ki meri sedanjo vrednost zunanjega dolga v odnosu do BNP, saj je le-ta manj občutljiv na zunanje šoke od primarnega kazalca ter lažje dostopen kot indikator, ki prikazuje zunanji dolg kot delež vladnih prihodkov (Gunter 2003: 7,9)

Kot je mogoče razbrati iz zgornjega povzetka razprav o ustreznosti kriterijev dolžniške vzdržnosti, izhajajajo prevladujoči argumenti akademikov in NVO proti obstoječim kriterijem iz teoretičnosti konstrukta, neustreznosti zgodovinskih okoliščin nastanka in strukture le-teh. Proti tem je trdno utemeljena obramba SB, ki stoji za veljavnimi kazalci in zagovorja obstoječe stanje predvsem s potencialnimi slabostmi predlaganih alternativ. Med najpogosteje omenjenimi alternativami spornemu indikatorju se pojavlja kazalec, ki bi bil izražen z obsegom servisiranja dolga v odnosu do vladnih prihodkov ali BDP, vendar njegova podpora ne zadostuje za prevzem mesta trenutno priznanemu.

Poleg koncepta vzdržnosti in z njim povezane izbire merskih količin se nesoglasja pojavljajo tudi pri določanju kritičnih vrednosti izbranih kazalcev. Analizi le-teh je namenjeno naslednje podpoglavje.

5.5. Vrednotenje izbire mejne oziroma kritične vrednosti kazalca vzdržnosti zunanjih dolgov ter predlogi za spremembe

Prvotne mejne vrednosti kazalca vzdržnosti zunanjih dolgov⁴¹ so bile zaradi kritik o precenjenosti spremenjene ob splošnem preoblikovanju originalne Pobude HIPC (1999). Kasnejši odnos do znižanih vrednosti (150% izvoza) kaže na to, da tudi civilno spodbujena reforma ni privedla do splošno sprejemljivih kriterijev. Številni kritiki jih danes ocenjujejo za arbitražne, konzervativne in neznanstvene (Eurodad 2002: 5).

⁴¹ Zunanji dolg je bil vzdržen, če ni presegel 200-250% izvoza.

Mejne vrednosti vzdržnosti zunanjega dolga, ki sta jih za prvotno Pobudo HIPC določila Underwood (1990) in Cohen (1995), so bile rezultat empiričnih proučevanj plačilnih sposobnosti držav v razvoju (Gautam 2003:18; Claessens in drugi 1996: 9). Raziskave obeh so se ujemale v ugotovitvi, da mejne vrednosti vzdržnosti nihajo okoli dvokratne višine zunanjega dolga do izvoza (Claessens et al 1996: 10). Z reformo so pobudniki znižali mejne vrednosti, ne da bi pri tem spremenili vzorec proučevanja. Posledica tega današnji očitki o analiziranju vrednosti na napačnem vzorcu razvitejših DVR. Izhajajoč iz zgodovinske analize, predlaga EURODAD (2002: 5) alternativno mejno vrednost v višini 140-odstotnega razmerja med dolgom in izvozom; ocene Pattillo, Poirson, and Ricci (2002) se razlikujejo glede na uporabljeno metodologijo (po eni izmed statističnih tehnik potrdijo razmerje 160–170%); Elbadawi, Ndulu, and Ndung'u pa na osnovi analize Lafferjeve krivulje pridejo do 97% razmerja med dolgom in BDP (Gautam 2003:20). Rezultati teh raziskav sicer podpirajo ukrep znižanja odločilnega kriterija, vendar pa ne potrjujejo oziroma zavračajo izbrane višine 150%. S ciljem preveriti, ali mejna vrednost kazalca (150% dolg do izvoza) zagotavlja vzdržnost zunanjega dolga, je OED⁴² izvedel analizo zadolženosti držav s srednje-nizkimi dohodki in IDA držav, od katerih nobena ne pripada HIPC, ter ugotovil, da sta v 90ih obe skupini držav ohranili raven dolga pod 150% (1998 prve v povprečju 148%, druge 135%) (Gautam 2003:20).

Iz povedanega je mogoče sklepati, da obstoječi mejni kriteriji vzdržnosti niso previsoki, če vzdržnost ocenjujemo na širšem vzorcu držav z nizkimi dohodki; vendar pa s tem ne dobimo podatkov, kolikšna odstopanja se lahko pojavljajo zaradi učinka visokega dolga na gospodarstvo in družbo držav HIPC in koliko časa je zaradi morebitnih odstopanj zunanji dolg države na tej ravni še lahko vzdržen.

Kritične ocene so usmerjene tudi na fiskalne kriterije, ki so po mnenju analitikov preveč restriktivni in podvrženi politiki (Gunter 2003: 8). Johnson (2000) je z empirično analizo ugotovil, da vsi trije kriteriji⁴³ presegajo raven nevzdržnega dolga v praksi, in potrdil izsledke analiz Vaugeois-a (1999) in Mertin-a (1999). Po njunih ocenah bi moralo biti mejno razmerje med zunanjim dolgom in dohodkom znižano za tretjino sedanje vrednosti, t.j. na

⁴² Operation Evaluation Department - raziskovalni oddelek SB.

⁴³ Kriterija, ki določata, ali je država upravičena do uporabnosti fiskalnega kriterija oziroma ali je gospodarsko zelo odprta, sta: izvoz mora predstavljati vsaj 30% in prihodki vsaj 15% BDP. Če sta oba kriterija izpolnjena, je vstopni kriterij države HIPC do sredstev iz Pobude glavni fiskalni kriterij (zunanji dolg mora biti vsaj 250% prihodkov), ne pa izvozni.

155%, ter delež letnega obsega servisiranja do prihodka na 12-13% (iz 15-20%) (Martin 2002: 3). Gunter zavrača obstoječa kriterija z utemeljitvijo, da četudi višina zunanjega dolga v več kot polovici upravičenih HIPC presega primarni fiskalni kriterij, jih le peščica dosega oba zastavljena praga (Gunter 2003: 8).

Alternativne rešitve obstoječe situacije je mogoče zajeti v treh predlogih:

1. določanje državno specifičnih kriterijev vzdržnosti;
2. ocenjevanje vzdržnosti na osnovi kriterijev, ki bi izražali značilnosti podkategorij skupine HIPC;
3. opustitev kriterijev vzdržnosti in preoblikovanje DSA (Hjertholm 2001).

Zaradi splošno sprejete spornosti obstoječih kriterijev se razvijajo instrumenti za ponovni pregled koncepta in kazalcev vzdržnosti. Med pogosteje izpostavljenimi se pojavljata predloga o analizi večjega števila kriterijev (multi-criteria analysis) in test stresa (stress testing), ki bi lahko identificirala faktorje občutljivosti in nevarne cone vpliva na vzdržnost zunanjih dolgov ([internet](#) 11). Zavedujoč se nepopolnosti Analiz o vzdržnosti dolgov (DSA), je SB v sodelovanju z UNCTAD-om in Sekretariatom Commonwealtha (ComSec) razvila model za ocenjevanje vzdržnosti dolgov, t.i. Debt sustainability model (DSM+) ([internet](#) 12). V obdelavi pa je tudi predlog za določanje ravni vzdržnosti zunanjih dolgov v posamezni državi, ki so ga Gunter, Lopez, Ramadas in Wodon (2002) razvili pod oznako SimSIP - simulacijsko orodje⁴⁴ (Gunter: 1).

Večina kritik do uradno priznanih kazalcev in kriterijev vzdržnosti izhaja iz drugačne percepcije vzdržnosti zunanjih dolgov. Njihovi avtorji (NVO, ZN, vlade afriških držav in celo nekateri kreditorji) ne zavračajo le parcialnih elementov vzdržnosti (kriteriji ter mejne vrednosti), temveč celoten koncept ocenjevanja vzdržnosti dolga. Sachs (2000) ocenjuje, da kriteriji vzdržnosti zunanjih dolgov, ki jih podpirata bretton-woodski instituciji (SB, MDS), zanemarjajo realna vprašanja revščine ter iz Pobude izpuščajo nekatere najrevnejše države sveta (na primer Bangladeš, Kambodža, Haiti, Nepal in Tadžikistan) (Gunter 2001: 23-25). Višina odpisa dolgov državam HIPC bi po Sachs-u morala temeljiti na sistematičnem ocenjevanju potreb po zmanjšanju dolgov in dodatni pomoči posameznih držav glede na njihove razvojne programe (Sachs 2002 :10). Takšno stališče zagovarja tudi zadnje Poročilo ZN o človeškem razvoju (*Human Development Report UNDP*) (Greenhill, Sisti 2003: 21).

⁴⁴ Več o tem orodju na: <http://www.worldbank.org/simsip>

6. VZROKI ZA NEUSPEH POBUDE

Neustrezen koncept vzdržnosti zunanjih dolgov ni edini povzročitelj neuspeha Pobude HIPC; k temu prispevajo še številni drugi dejavniki. V nadaljevanju navajam najbolj odmevne med njimi.

Glavne vzroke za neuspeh Pobude HIPC kritiki pripisujejo še :

1. neprimernim kriterijem za vstop v Pobudo HIPC (eligibility criteria),

ki dostop do sredstev iz pobude omejujejo na manjše število držav in vplivajo na dolgotrajnost postopka zagotavljanja olajšav. Med glavne pogoje za vstop v Pobudo HIPC spada kriterij revščine (le IDA države), ki izhaja iz kriterija BDP/preb, hkrati pa zanemarija multi-dimenzionalno naravo revščine (Gunter 2003: 7; Martin 2002: 12). Alternativni pristopi ocenjevanja revščine predlagajo uporabo Indeksa revščine za države v razvoju (UNDP Human poverty index for developing countries: HPI-I) (Gunter 2003: 16). Drugi omejevalni kriteriji za vstop v Pobudo so politične, administrativne in druge birokratske ovire, ki v procesu uresničevanju pred-vstopnih reform upočasnjujejo doseganje odločilne točke ter v vmesni fazi dostop do celotnih olajšav ob zaključni točki. (Gunter 2001: 2; Greenhill et al 2003: 3; Martin 2002: 7-8).

2. prevladi kreditorjev v procesu oblikovanja in izvajanja mehanizmov za zmanjševanje zadolženosti

Neizpolnjevanje zavez je zaslediti predvsem pri vladah kreditoricah, ki ne delujejo v okviru Pariškega kluba in so zavezane zagotoviti približno 60% vseh dolžniških olajšav za HIPC; vse bolj pa narašča tudi delež komercialnih dolgov (Arslanalp in Henry 2003:2; Martin 2002:7). V izogib potencialnim finančnim težavam, ki bi nastopile ob visokih oprostitvah dolgov državam HIPC, se multilateralni kreditorjem oklepajo statusa preferenčnosti (Gunter 2003: 13; Greenhill in drugi 2003: 22).

3. prepočasnemu zagotavljanju sredstev,

ki je po ocenah kritikov Pobude posledica načrtnega zavlačevanja s pogojevanjem. Države dolžnice so upravičene do vseh olajšav, ko izpolnijo pogoje iz PRSP ter programov MDS makroekonomskega, strukturnega in intitucionalnega prilagajanja (Focus on the Global South 2000: 35); neizpolnjevanje teh pogojev lahko podaljša celoten postopek doseganja zaključne točke, ali celo prekličečasne dolžniške olajšave iz Pariškega kluba. Ker večina držav ne izpolnjuje postavljenih pogojev, se zastavlja dvom o ustreznosti pogojev (Greenhill, Sisti 2003: 17-18; Martin 2002: 9-10);

4. *nezadostnim dolžniškim olajšavam* (Gunter 2003: 10)

5. *zagotavljanju dolžniških olajšav v obliki reprogramiranja dolgov in ne le v obliki odpisa*

Zaradi pravnih in političnih omejitev pri odpisovanju zunanjih dolgov nekateri kreditorji zagotavljajo olajšave na zunanje dolgove v obliki reprogramiranja obsega letnega servisiranja bilateralnih in multilateralnih javnih dolgov. Glavna težava reprogramiranja je, da na dolgi rok poveča celotni obseg servisiranja dolgov, zlasti če proces spremljajo preoptimistične napovedi o stopnjah gospodarske rasti (Gunter 2003: ii, 11; Martin 2002)

6. *Pobuda HIPC ne deluje kot dopolnilni mehanizem za dolžniške olajšave*

Multilateralne institucije ne zagotavljajo vseh virov iz lastnih sredstev, temveč v ta namen črpajo delež pomoči iz proračunov članov, kar zmanjšuje sredstva za bilateralno pomoč (Martin 2002:11).

7. *nerealnemu (preoptimističnemu) ocenjevanju faktorjev vpliva na dolgoročno vzdržnost zunanjih dolgov (npr: gospodarska rast in izvoz)*

Preoptimistične napovedi o stopnjah rasti vplivajo na analizo vzdržnosti dolgov na dva načina: i) precenjujejo vrednost imenovalcev v kazalcih vzdržnosti (BDP, izvoz, vladni prihodek,..); ii) podcenjujejo prihodnje državne finančne potrebe/sveža posojila (Gunter 2001: 2, 9; Gunter 2003: 9; internet 18; internet 19: 1-2 ; Greenhill et al 2003: 3).

8. *predpostavljajanju nevtralnega zunanjega okolja*

Nerealne projekcije iz točke 7. so po ocenah koalicije Jubilee2000 in njenih naslednjic izraz uporabe številnih predpostavk o nevtralnem zunanjem okolju (ne upoštevajo se nihanja v cenah proizvodov, pogojih menjave, tokovih pomoči, obsegih izvoza ter ne-ekonomskih šokih, kot so klimatske katastrofe, politične nestabilnosti in vpliv HIV/AIDS, ki posredno vplivajo na prve) (Addison 2004: 11; Gunter 2001: 2, 9; Greenhill et al 2003: 3; internet 18; internet 19: 1-2).

9. *neupoštevanju bremen domačih dolgov HIPC, dolgov zasebnega sektorja ter dolgov do kreditorjev, ki ne pripadajo Pariškemu klubu*

Upoštevajoč vse oblike notranje zadolženosti države, predstavljajo domači dolgovi v 20 državah HIPC višje fiskalno breme kot zunanji. Delež privatnih dolgov narašča zlasti v revnih državah, ki so v procesu liberalizacije kapitalskih računov in se odpirajo tujim investitorjem (npr: Bolivija, Gvajana, Mozambik, Tanzanija, Čad, Uganda). To kritiko priznava tudi SB (Martin 2002 :3-4; internet 19: 1-2; internet 20).

7. ALTERNATIVNI PREDLOGI ZA REŠEVANJE DOLŽNIŠKE KRIZE TRETJEGA SVETA

Predlogi za preoblikovanje Pobude HIPC ali širše strategije zmanjševanja zadolženosti so odsev odnosa razpravljalcev do perečega problema. Razlike v interesih med sodelujočimi, zlasti če so ti v drugačnem odnosu do predmeta razprav, predstavljajo pogosto oviro pri doseganju napredka. Med dokaze temu je mogoče šteti tudi postopek preoblikovanja in iskanja novih oblik oziroma mehanizmov za zmanjševanje zunanjsega dolga najrevnejših.

Medtem ko države dolžnice pozivajo k večji fleksibilnosti pri razdeljevanju sredstev iz Pobude HIPC in preusmeritvi le-teh v dejavnosti za spodbujanje gospodarske rasti, kreditorji ocenjujejo, da Pobuda dopušča čezmerno fleksibilnost, zaradi česar naj bi se države bolj kot za učinkovitost zavzemale za obseg ter hitrost izvajanja pogojnih programov (Gautam 2003: 73-78). Nezadovoljstvo držav dolžnic izhaja iz odnosov Pobude do revščine, preozkega razumevanjem problema revščine in nepovezovanja le-tega s širšim gospodarskim razvojem (Gautam 2003:75-76). Na tej osnovi pozivajo dolžniki k reformi Pobude ali alternativni rešitvi za zmanjševanje dolgov; na drugi strani pa pozivajo kreditorji k nadaljevanju izvajanja ciljev Pobude HIPC, dokler le-ta ne zagotovi največje možne mere olajšav, vendar pa večina od njih ideje o reformi Pobude (časovni in/ali vsebinski razširitvi) ne podpira (Gautam 2003: 77-80).

Med odmevnejše predloge za preoblikovanje mednarodnega sistema zadolževanja lahko uvrstimo štiri, ki jih Palley (2003: 2-3) uvršča k rešitvi t.i. mikroekonomske kategorije problema zadolženosti:⁴⁵

- a) pogostejša uporaba klavzul kolektivnega delovanja pri sklepanju posojilnih pogodb v okviru sedanje strategije zmanjševanja zunanjih dolgov;
- b) prostovoljen sprejem Pravilnika o pravičnem procesu restrukturiranja;
- c) mehanizem za restrukturiranje suverenih dolgov, ki ga je predložil MDS (Sovereign Debt Restructuring Mechanism-SDRM);
- d) oblikovanje arbitražnega sodišča po vzoru Poglavlja 11 ali 9 iz ameriškega notranjega prava⁴⁶ ali t.i. Svobodne transparentne arbitraže (Free Transparent Arbitration Process ali Fair and Transparent Arbitration Procesure⁴⁷ - FTAP) (Palley 2003:2-3; Raffer 2003a:1).

⁴⁵ Delitev na makroekonomsko (izhaja iz kopičenja dolga) in mikroekonomsko kategorijo problema (iskanje ustreznega sistema za restrukturiranje dolgov) je povzeta po Palley, Thomas I. (2003) Sovereign Debt Restructuring: What is the Problem? Washington, DC: Open Society Institute.

⁴⁶ Razlika med poglavjema je med drugim v tem, da smejo po Poglavlju 11 v postopku sodelovati le dolžniki in kreditorji, Poglavlje 9 pa vključuje tudi civilno družbo.

⁴⁷ Prevod, kot je uporabljen v Gunter, 2003: 6.

Predlagane metode so namenjene izključno reševanju problema nesolventnosti in vsebinsko ne zajemajo drugih dimenzij dolžniške krize, ki so prav tako predmet spora. Širši pristop k reševanju vzdržnosti dolga predlaga »Focus on the Global South«⁴⁸ (FGS), ki v petih korakih nadgrajuje Pobudo HIPC.

Prvi alternativni korak v smeri razreševanje dolžniške krize je brezpogojni odpis dolgov. Rezultati dosedanjih mehanizmov pogojevanja so se po ocenah FGS izkazali za destruktivne do socialne in gospodarske baze revnih držav. O metodah preusmerjanja sredstev iz servisiranja v humanitarni, socialni in ekonomski razvoj bi morala po njegovem mnenju namesto zunanjih akterjev odločati domača civilna družba in njeni predstavniki.

Drugi korak gre v smer odprave neoliberalnih reform, ki determinirajo razvojno politiko Severa do Juga. Liberalizacija trgovine in finančnega sektorja ima po ocenah avtorjev negativni učinek na lokalno in nacionalno gospodarstvo revnih držav in je zato nezaželena.

Tretji pozitiven korak je namenjen odpravi korupcije. Med odgovornimi za nelegalna dejanja po FGS niso le voditelji revnih držav, temveč tudi kreditorji, ki so sporna posojila sprostili.

Četrti korak k reševanju dolžniške krize je namenjen uvedbi davkov na transakcije v tujih valutah -po sistemu Tobin-ovega davka-, ki bi revne države zaščitil pred finančnimi šoki ter visoko tveganimi tokovi kapitala.

Peti in najpomembnejši korak je oblikovan s ciljem zmanjšati odvisnost revnih držav od tujega financiranja, zlasti posojil. Večino razvojnih ciljev bi bilo po ocenah FGS mogoče uresničiti z domačimi sredstvi, kar bi preusmerilo gospodarstvo iz proizvodnje za izvoz v proizvodnjo za lokalne in nacionalne trge. Takšen ukrep bi z omejevanjem prevladujoče vloge dolga pomenil korak v smeri dolgoročne socialno-ekonomske in politične pravičnosti. (Focus on the Global South 2000 : 42, 43)

⁴⁸ Program za razvojno-politične raziskave in analize, ki od 1995. leta deluje v okviru Socialno-raziskovalnega inštituta Chulalongkorn na Univerzi v Bangkoku.

8. UGOTOVITVE IN VREDNOTENJE HIPOTEZ

Odgovor na vprašanje, ali lahko Pobuda za pomoč visoko zadolženim revnim državam (Pobuda HIPC) - v nasprotju s predhodnimi oblikami dolžniške pomoči - zagotovi trajen izhod držav HIPC iz pogojev presežne zadolženosti, je odvisen od tega, ali je iniciativa zgrajena na pravilni diagnozi in razumevanju vzrokov dolžniške krize HIPC.

Teoretičnih razlag o determinantah zadolževanja je mnogo, prav tako so obširna z različnimi stališči podkrepjena praktična opazovanja. Kljub razlikam pa so vsa enotna v tem, da so vzroki za dolžniško krizo tretjega sveta številni in večplastni.

Najbolj realna analiza faktorjev vpliva na kopičenje dolga zajema vse od preteklih politik zadolževanja in kreditiranja do položaja in vloge revnih držav v okviru sodobne politično-gospodarske ureditve mednarodne skupnosti. Zgodovinski posnetek desetih držav HIPC podaja enega izmed obširnejših pregledov ozadja zadolževanja, v katerem so zajeti zunanji faktorji vpliva (slabi pogoji menjave in naravne katastrofe), nevzdržne politike makroekonomskega prilagajanja in strukturnih reform (namenjene obrambi proti zunanjim šokom), slabo načrtovane politike kreditiranja in restrukturiranja zunanjih dolgov, slabo upravljanje z dolgovi, ter politični faktorji (civilne vojne in socialni upori) (Brooks in drugi 1998: 3-6).

Posledice rasti zunanjih dolgov, ki so iz skupnih 32,8 milijard\$ (kolikor so znašali v drugi polovici 70ih) narasli na 212,8 milijard konec 90ih (v Serieux 1999: 30 povzeto po WB GDF/WDI), je zaznati na vseh področjih delovanja držav HIPC. Moss in Chiang (2003: 2-11) med neposredno ogroženimi navajata investicije ter gospodarsko rast, politike in dinamiko političnih reform ter institucionalni razvoj držav. Najširše sprejet argument za boj proti nevzdržnemu dolgu pa izhaja iz fiskalnega učinka dolga, po katerem obveznosti iz servisiranja dolgov izrivajo sredstva za naložbe v socialni razvoj (Gautam 2003:8). Prav slednji je za države, ki jih poleg nadpovprečne zadolženosti ogroža tudi visoka revščina, sprožilni faktor nastajanja mehanizmov za reševanje dolžniške krize.

O strategijah boja proti presežnemu dolgu revnih držav lahko govorimo od začetka 80ih dalje, ko so bile uvedena kratkoročna nekoncesijska reprogramiranja prevladujočih javnih dolgov držav HIPC. To je prispevalo k rasti neto kapitalskih tokov, vendar pa ni zadržalo kopičenja zunanjih dolgov (WB (2004c)), ki so do 90ih presegli šestkratno višino dolga iz konca 70ih. Vse hujša dolžniška kriza in spoznanja, da težave LIC niso le posledica nelikvidnosti - čemur so bili podrejeni prvotni odzivi kreditorjev -, so postopno razširila ukrepe za zmanjšanje dolžniškega bremena (Gautam 2003: 7-8). Nekoncesijska posojila so

bila nadomeščena s koncesijskimi in od srede 80ih slednja z nepovratnimi sredstvi (Gautam 2003: 6-7). Temu skladno se je spreminjala tudi narava restrukturiranja dolgov.

Na vrhu G-7 v Benetkah (1987) je bilo prvič predlagano reprogramiranje dolgov pod koncesijskimi pogoji. Pogoji iz Toronta (1988), ki so prvotno vključevali tovrstno obliko olajšav, so bili v nadaljnjih šestih letih nadgrajeni (t.j. povečan delež zmanjšanja NPV dolga) s predlogi iz Trinidada, Londona in Neaplja (Easterly 2002: 1678; Daseking in Powell 1999: 9), ki so postopno povečali delež zmanjšanja neto sedanje vrednosti dolgov na dve tretjini (internet 4).

Strategija boja proti čezmernemu zadolževanju tretjega sveta je do srede 90ih poleg reprogramiranj koncesijskih dolgov vsebovala meddrugim tudi bilateralne oprostitev terjatev iz uradne razvojne pomoči Pariškega kluba, reprogramiranja in oprostitev bilateralnih dolgov do uradnih bilateralnih kreditorjev, ki ne pripadajo Pariškemu klubu - oblike dolžniških olajšav, ki so po sprejetju novega pristopa k reševanju dolžniške krize revnih držav zajete v izrazu »tradicionalni mehanizmi dolžniških olajšav« (Daseking in Powell 1999:14).

Prelom v strategiji zmanjševanja dolgov tretjemu svetu je leta 1996 povzročila uresničitev načrta SB in MDS o mehanizmu, ki bi celostno pristopil k zmanjševanju dolžniškega bremena najbolj zadolženih revnih držav. Med ključnimi novostmi, ki jih uvajajo cilji in načela delovanja nove Pobude HIPC, so uvedba dolžniških olajšav na do tedaj zaščitene multilateralne dolgove, težnja po vzdržnosti dolgov in sprostitvi dodatnih sredstev za zmanjševanje revščine ter aktivno sodelovanje civilne družbe. Pogosteje kot sam namen Pobude je predmet razprav način delovanja in zlasti kriteriji dostopa do sredstev iz Pobude HIPC.

Zaradi vezanosti olajšav na visoko zadolžene revne države sveta so sredstva iz pobude omejena izključno na države, upravičene do posojil iz sklada IDA-e ter programov MDS (ESAF) (Andrews in drugi 1999), torej na revne države, med katerimi so do sredstev upravičene le tiste, ki tudi po izrabi tradicionalnih mehanizmov dolžniških olajšav niso sposobne izpolnjevati tekočih in prihodnjih dolžniških obveznosti, ter so v preteklosti dokazale sposobnost učinkovitega izkoriščanja olajšav. Kriterij dolžniške nevzdržnosti je bil v okviru prvotne Pobude HIPC, ki je delovala do reforme (1999), določen na višini 200-250% izvoza ali 280% državnih prihodkov. Stopnjo nevzdržnosti dolgov ter potrebe po višini finančne podpore so kreditorji določali za vsako državo posebej glede na faktorje gospodarske ranljivosti oziroma stanje zadolženosti ob zaključni točki, ki naj bi jo države dosegle 3 leta po odločilni točki. Slednjo je država dosegla po izpolnitvi kriterijev vstopa v t.i. odločilno točko.

Leta 1999 so bili zaradi slabosti v uresničevanju prvotne Pobude ter nezadovoljstva z njenimi rezultati na vrhu G-7 v Köln-u vloženi številni predlogi za spremembe v smeri hitrejšega in bolj obširnega zagotavljanja dolžniških olajšav ter večje povezanosti le-teh s programi za zmanjševanje revščine in širšimi socialnimi politikami (internet 6). Prvo preoblikovanje Pobude HIPC je vključevalo: 1. znižanje kriterijev dostopa do sredstev Pobude (na 150% -razmerje med dolgom in izvozom ter 250%- razmerje med dolgom in prihodki); 2. prehod iz fiksnega (tri-letnega) vmesnega obdobja v fleksibilen način doseganja zaključne točke, odvisen od učinkovitosti pri uresničevanju programov; 3. poenostavitev postopka delovanja Pobude (t.j. določitev višine pomoči na dejanskih podatkih ob odločilno točki, in ne na osnovi projekcij stanja ob zaključni; oblikovanje enotnega kriterija vzdržnosti za vse države HIPC, in ne za vsako posebej) ; 4. pospešeno zagotavljanje olajšav (uvedba začasnih olajšav pred dosegom zaključne točke).

Načela, po katerih so se države kreditorice zavezale delovati v okviru okrepljene Pobude HIPC, so dopolnjena z zahtevo po spodbujanju programov prilagajanja in reform ter zagotavljanju finančne podpore za trajnostni razvoj in zmanjševanje revščine (Gautam 2003: 12,16, 63; Andrews in drugi 1999); še večje spremembe pa je zaznati v ciljih. S preoblikovanjem Pobude HIPC je bil vzpostavljen trojni cilj: doseči in ohraniti dolgoročno vzdržnost zunanjih dolgov oziroma zagotoviti trajen izhod iz procesov restrukturiranja, dolgoročno gospodarsko rast, ter dodatne naložbe v zmanjševanje revščine (Gautam 2003: 16).

Izhajajoč iz enotne definicije ekonomskih pojmov, je namen okrepljene Pobude jasen; žal pa je vprašljiva skladnost rezultatov s cilji. Pregled dinamike uresničevanja Pobude in razvoja nekaterih ključnih ekonomskih faktorjev kaže, da kreditorji niso uspeli uresničiti ob reformi sprejetih zavez.

Če so se projekcije o doseganju odločilne točke izkazale za dokaj realne, tega nikakor ni mogoče trditi za prvotne načrte o izpolnjevanju pogojev za prejem vseh olajšav oziroma za doseganje zaključne točke. Od osemnajstih pregledanih držav HIPC je zaključno točko v predvidenem času dosegla le Mavretanija. Upoštevajoč končni rezultat Pobude HIPC, to je: odločilno točko je do danes doseglo 27 držav HIPC, od tega je postalo do vseh olajšav upravičenih le 14 držav, ter ocene o številu vseh potencialno upravičenih držav (42), je mogoče pod vprašaj postaviti tudi realne projekcije o doseganju odločilnih točk ter s tem smiselnost obsega kategorije HIPC.

Izhajajoč iz pregleda čistih rezultatov, je bolj kot dinamika prejemanja olajšav sporna dinamika zadolževanja. Primarni cilj dolgoročne vzdržnosti dolgov oziroma popolnega izhoda iz procesov restrukturiranj sega daleč od realnih zmožnosti Pobude. Vse več dokazov obstaja namreč o tem, da Pobuda ni uspela zagotoviti niti kratkoročne vzdržnosti. Skupni zunanji dolg je sprva sicer beležil trend upadanja (kar so potrdile projekcije iz 2000), vendar ne dlje kot do leta 2002, ko je bilo ponovno zaznati rast.

Zaradi omejenega dostopa do podatkov (ti sežejo le do leta 2002) obstaja visoka stopnja tveganja pri ocenjevanje trendov zadolževanja, če pri tem zajamemo le podatke iz zadnjega leta, ne pa tudi stanja v letih 2002-2004. Večjo verjetnost je mogoče doseči, če pri vrednotenju upoštevamo uradne projekcije, ki jih je SB oblikovala za drugi najpogosteje uporabljen kazalec zadolženosti, t.j. letni obseg servisiranja. Iz tabele 5, predvsem pa priloge 3 je mogoče razbrati, da naj bi države HIPC, ki so dosegle odločilno točko, v letu 2006 skupno beležile višje obsege servisiranja zunanjih dolgov, kot so jih imele v letu 2002. S prikazovanjem povprečnih stanj so spregledana močna odstopanja med posameznimi državami, ki se kažejo v tem, da je za nekatere države HIPC predviden dvakrat višji obseg servisiranja kot je znašal leta 2002, medtem ko naj bi ožji sklop drugih beležil visok padec (IMF in IDA (2003a): 79-81; IMF in IDA (2004a): 70-71). Statistična analiza se je potrdila tudi v praksi, saj so vse države, ki so bile deležne celotne vsote odobrenih olajšav (t.s. države z zaključno točko), še v istem letu ponovno vstopile v proces restrukturiranja dolgov (IMF in IDA (2003a): 95).

V skladu s cilji iz Pobude HIPC so sredstva, ki se sproščajo ob zmanjševanju dolžniških obveznosti, namenjena spodbujanju zasebnih investicij, gospodarski rasti in zmanjševanju revščine (Gautam 2003: 11).

Četudi manj očitno, je bilo iz sprememb v tokovih kapitala in gospodarski rasti zaznati močno upočasnitev rasti v letih 2001-2002, vendar pa so za razliko od zadolževanja projekcije bolj optimistične. Ali je to realno res pričakovati, je po ocenah osebja MDS in SB v veliki meri odvisno od makroekonomske stabilnosti ter strukturnih reform. Izhajajoč iz ocen, da so k rasti tokov kapitala od leta 2000 dalje prispevala predvsem sredstva iz Pobude HIPC, je dvom o ohranjanju trenda rasti tudi po izteku Pobude upravičen (graf 6).

Vsi ukrepi, ki jih države HIPC izvajajo za krepitev gospodarstva, so posredno namenjeni utrjevanju socialne baze držav. Težnja po povezovanju dolžniških olajšav z ukrepi za zmanjševanje revščine izhaja iz spoznanja, da je revščina večdimenzionalni problem, zmanjševanje le-te pa dolgotrajen postopek, ki zahteva trajne izboljšave socialnih storitev ter hitro gospodarsko rast (IMF in WB 1999c). Kljub temu, da se višina naložb v zmanjševanje

revščine iz leta v leto povečuje (med 1999 in 2003 so skupne naložbe narasle za 50%), projekcije po posameznih državah razkrivajo, da bo velika večina držav HIPC v naslednjih treh letih beležila negativen trend rasti relativno do ključnih makroekonomskih faktorjev (IMF in IDA 2003a: 83-84; IMF in IDA 2004a :74-75).

Kritiko Pobude HIPC je mogoče razviti tudi na osnovi odnosa do sprejetih načel delovanja, kot sta na primer zagotavljanje ustreznih virov za doseganje razvojnih ciljev in ne-oviranje priliva sredstev v druge države v razvoju. Po ocenah Oxfam-a ter večine drugih NVO ni pričakovati uresničenja MDG do 2015, saj naj bi bilo preveč sredstev namenjeno za servisiranje dolgov (internet 0; Oxfam 2001: 8, 11-12; Greenhill, Sisti 2003: 22).

Bolj kot rezultati za posamezne države so za mednarodno skupnost pomembni zunanji učinki Pobude HIPC. Četudi predstavljajo dolžniške olajšave relativno majhen delež v agregatnih pritokih kapitala v države HIPC (Graf 6 iz podpoglavja 4.2.3), so te kritično vplivale na prilive kapitala v ostalih DVR. Padajoči neto kapitalski tokovi v države v razvoju so močan argument kritikov dolžniških olajšav pri dokazovanju, da pomoč državam HIPC izriva sredstva za razvoj ostalih držav v razvoju (Greenhill, Sisti 2003:16). Primerjava neto tokov finančnih sredstev med državami HIPC in ne-HIPC pa dokazuje, da je bila rast prvih posledica prikrajšanosti drugih (Gautam 2003: 48-49).

Vzroki za neuspeh preoblikovane Pobude HIPC so raznoliki in številni: od prestrogih pogojev vstopa, ki vodijo v upočasnen, ali celo onemogočen proces odstranjevanja presežnih bremen dolžnikov; omejenega sodelovanja kreditorjev; do neustreznih oblik dolžniških olajšav ter nerealnega ocenjevanja finančnih potreb držav HIPC. Vse slabosti pa se bodisi posredno ali neposredno stekajo k temeljem Pobude HIPC, to je k pojmu in kazalcem dolžniške vzdržnosti.

Spornost kazalcev dolžniške vzdržnosti izvira iz njihovega nastanka in pomena. Večina kritik uradno priznanih kazalcev in kriterijev vzdržnosti izhaja iz drugačne percepcije vzdržnosti zunanjih dolgov. Sachs (2000) ocenjuje, da kriteriji vzdržnosti zunanjih dolgov, ki jih podpirata bretton-woodski instituciji (SB, MDS), zanemarjajo realna vprašanja revščine ter iz Pobude izpuščajo nekatere najrevnejše države sveta (Gunter 2001: 23-25). Višina odpisa dolgov državam HIPC bi po istem avtorju morala temeljiti na sistematičnem ocenjevanju potreb po zmanjšanju dolgov in dodatni pomoči posameznih držav glede na njihove razvojne programe (Sachs 2002:10). Takšno stališče je razbrati tudi iz zadnjega Poročila ZN o človeškem razvoju (*Human Development Report UNDP*) (Greenhill, Sisti 2003: 21).

Poleg pomena kriterijev je predmet razprav tudi nastanek le-teh. Gunter (2003: 3) in Greenhill (2003: 8) poudarjata, da so izbrani kriteriji izpeljani iz delovanja tradicionalnih oblik razvojne pomoči in niso skladni z individualnimi potrebami držav.

Kljub racionalnosti ideje o individualni obravnavi držav HIPC ter despotskosti skupnih mer zadolženosti je po ocenah oblikovalcev Pobude poenotenje kriterijev v interesu transparentnosti in enakosti ter zato politično potrebno (Gautam 2003). Zavedujoč se tega, se vključeni akterji zavzemajo in iščejo instrumente za enotno rešitev, ki bi z noto praktičnosti posegla tudi v sfero individualnih potreb držav dolžnic. Med najpogosteje omenjenimi alternativami spornemu indikatorju se pojavlja kazalec, izražen z obsegom servisiranja dolga v odnosu do vladnih prihodkov ali BDP. Vendar podpora le-temu ni zadostna, da bi lahko prevzel mesto trenutno prevladujočega razmerja med zunanjim dolgom in izvozom.

Zaradi splošno sprejete spornosti obstoječih kriterijev se med akterji v postopku preoblikovanja Pobude razvijajo instrumenti za ponovni pregled koncepta in kazalcev. Med pogosteje izpostavljenimi se pojavljata predloga o analizi večjega števila kriterijev (multi-criteria analysis) in test stresa (stress testing), ki bi lahko identificirala faktorje občutljivosti in nevarne cone vpliva na vzdržnost zunanjih dolgov (internet 11). Zavedujoč se nepopolnosti Analiz o vzdržnosti dolgov (DSA), je SB v sodelovanju z UNCTAD-om in Sekretariatom Commonwealtha (ComSec) razvila model za ocenjevanje vzdržnosti dolgov, t.i. Debt sustainability model (DSM+) (internet 12). V obdelavi pa je tudi predlog za določanje ravni vzdržnosti zunanjih dolgov v posamezni državi, bolj poznan kot SimSIP - simulacijsko orodje.

Kljub pomembnosti kazalcev ti niso ključna težava Pobude HIPC. Na dolžniško vzdržnost namreč ne vpliva le višina dolga, temveč tudi razvitost institucij ter odzivnost držav na zunanje šoke, kar zahteva širši pristop k reševanju dolga. Po ocenah SB in MDS so za dolgoročni izhod iz dolžniške krize potrebni trajna gospodarska rast, razširitev izvozne baze, zdravo ekonomsko upravljanje ter okrepitev vlad in institucij zadolženih držav (IMF in IDA 2002: 4, 34-36).

Med odmevnejšimi predlogi alternativnih mehanizmov za reševanje čezmerne zadolženosti so: pogostejša uporaba klavzul kolektivnega delovanja pri sklepanju posojilnih pogodb; prostovoljen sprejem Pravilnika o pravičnem procesu restrukturiranja; mehanizem za restrukturiranje suverenih dolgov, ki ga je predložil MDS (Sovereign Debt Restructuring Mechanism-SDRM), oblikovanje arbitražnega sodišča po vzoru Poglavja 11 ali 9 iz ameriškega notranjega prava ali t.i. Svobodna/pravična transparentna arbitraža (Free

Transparent Arbitration Process ali Fair and Transparent Arbitration ProcEDURE - FTAP) (Palley 2003:2-3; Raffer 2003a: 1). Izhodiščna spornost teh mehanizmov je, da so usmerjeni izključno v urejanje procesa restrukturiranja dolgov. Bistveno bolj obširen in zato tudi primernejši pristop k reševanju dolžniške krize tretjega sveta, ki ga v petih korakih predstavlja »Focus on the Global South«, zajema:

1. brezpogojni odpis dolgov,
2. odpravo neoliberalnih reform,
3. boj proti korupciji,
4. uvedbo davkov na tuje transakcije in
5. zmanjšanje odvisnosti revnih držav od tujega financiranja.

Četudi bližji k rešitvam težav tretjega sveta, ima ta pristop hibo v tem, da ne predpostavlja strategije uresničevanja posameznega cilja. Malo verjetno je namreč, da se bodo države ali drugi mednarodni subjekti, ki se okoriščajo iz trenutne situacije, pripravljene prostovoljno odreči nadrejenemu položaju v mednarodni skupnosti. Tri desetletja krize še namreč niso povzročila takšnih globalnih posledic, ki bi jih razviti svet danes ne mogel več nadzorovati.

Namen te naloge je bil predstaviti dejstva o neuspehu in obstoječe izzive razvoju preoblikovane oziroma okrepljene Pobude HIPC. Ob tem je bralcu samemu prepuščena razsodba o tem, ali je mednarodna skupnost popolnoma in zavestno zatajila pri razvojni strategiji za tretji svet ali obstaja upanje, da se bodo te države osvobodile okov odvisnosti. Pogledov na dvopolni odgovor je mnogo. Vprašanje, ključno v tovrstni razpravi pa je, ali lahko postanejo posledice vse večjega zadolževanja in nerazvitosti, skratka degradacije tretjega sveta, globalne v tolikšni meri, da bodo nevzdržne tudi za razviti svet.

9. VIRI

1. Abrego, Lisandro in Ross, Doris C. (2001) *Debt Relief under the HIPC Initiative: Context and Outlook for Debt Sustainability and Resource Flows*. Washington D.C.: IMF ; Discussion paper No. 2001/96, prepared for the UNU/WIDER Development conference on Debt Relief, Helsinki, 17-18 August 2001 (<http://www.wider.unu.edu/conference/conference-2001-2/plenary%20papers/ross.pdf>, 25.9.2004) // (2002) Helsinki : UN/WIDER Discussion paper No. 2002/44 on the WIDER Conference; (<http://www.wider.unu.edu/publications/dps/dps2002/dp2002-44.pdf> , 25.9.2004)
2. Addison, Tony, Henrik Hanson in Finn Tarp (ur.) (2004) *Debt relief for poor countries*, 3-24. London: Palgrave (neizdana) (<http://www.palgrave.com/pdfs/1403934959.pdf>, 3.9.2004)
3. Andrews, David, Anthony R. Boote, Syed S. Rizavi, in Sukhwinder Singh (1999) *Debt Relief for Low-Income Countries: The Enhanced HIPC Initiative*. Washington, D.C : International Monetary Fund; Pamphlet Series No. 51 1999 (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/pam/pam51/contents.htm>, 25.8.2003)
4. Arslanalp, Serkan in Henry, Peter Blair (2003) *Debt Relief: What Do the Markets Think?* Cambridge, Mass.: National Bureau of Economic Research, NBER Working Paper No. w9369 (<http://www.nber.org/papers/9369> , 3.9.2004)
5. Birdsall, Nancy in Williamson, John (2002) *Delivering on Debt Relief: From IMF Gold to a New Aid Architecture*. Washington D.C.: Center for Global Development and the Institute for International Economics. (http://www.iie.com/publications/chapters_preview/337/1iie3314.pdf, 14.9.2004)
6. Brooks, Ray in drugi (1998) *External debt history of ten low-income developing countries: lessons from their experience*. Washington D.C.: IMF, Policy development and review department. IMF Working Paper No.72 (WB/98/72) (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9872.pdf>, 25.9.2004)
7. Claessens, Stijn, Enrica Detragiache, Ravi Kanbur in Peter Wickham (1996) *Analytical Aspects of the Debt Problems of Heavily Indebted Poor Countries*. Washington D.C.: WB in IMF. Policy research working paper N.1618 (http://econ.worldbank.org/files/13466_wps1618.pdf, 14.9.2004)
8. Cohen, Daniel (2000) *The HIPC Initiative: True and False Promises*. Paris: OECD Development Centre; Technical Paper 166, (www.oecd.org/dev/publication/tp1a.htm)

9. Daseking, Christina in Powell, Robert (1999) *From Toronto Terms to the HIPC Initiative: A Brief History of Debt Relief for Low-Income Countries*; Washington D.C:International Monetary Fund; IMF Working paper WP/99/142 (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/1999/wp99142.pdf>, 25.8.2004)
10. Deardorff, Alan V. (2001) *Deardorff's Glossary of International Economics*. (<http://www-personal.umich.edu/~alandear/glossary/>; 25.8.2004)
11. Development Committee (2001) *Heavily indebted poor countries (HIPC) Initiative – Status of Implementation*; Washington D.C: World Bank http://www.worldbank.org/hipc/progress-to-date/Status_of_Implem_english.pdf
12. Dijkstra, Geske in Hermes, Niels (2001) *The uncertainty of debt service payments and economic growth of highly indebted poor countries: is there a case for debt relief?* United Nations University/World Institute for Development Economics Research; UNU/WIDER Discussion Paper No. 2001/12. Paper prepared for WIDER conference on Debt Relief, 17-18 August, 2001, Helsinki (http://www.wider.unu.edu/conference/conference-2001-2/parallel%20papers/2_5_Hermes.pdf, 3.9.2004)
13. Easterly, William R. (2001) *Growth Implosions, Debt Explosions and My Aunt Marilyn: Do Growth Slowdowns Cause Public Debt Crises?* Washington C.D.: World Bank. WB Policy Research Working Paper no. 2531. (http://econ.worldbank.org/files/1383_wps2531.pdf, 3.9.2004)
14. Easterly, William R. (2002) *How Did Highly Indebted Poor Countries Become Highly Indebted? Reviewing Two Decades of Debt Relief*. World Development, Vol. 30, No 10, pp. 1677-96 // (1999) Washington, DC: World Bank Policy Research Working Paper 2346 (1999) (<http://econ.worldbank.org/docs/952.pdf>, 15.8.2004)
15. EURODAD (2001) *Debt reduction for poverty eradication in the least developed countries. Analysis and recommendations on LDC debt*. Brussels: Eurodad (www.epe.be/objective2002/2ndconference/presentations.html, 13.9.2004)
16. EURODAD (2002) *Putting sustainable development first*:. EURODAD (http://www.eurodad.org/uploadstore/cms/docs/eurodad_puttingsustainabledevelopmentfirst.pdf, 25.8.2004)
17. Focus on the Global South (2000) *The Transfer of Wealth: Debt and the Making of a Global South*. Bangkok: Focus on the Global South (<http://www.focusweb.org/publications/Books/Transfer.pdf>, 25.8.2004)
18. Gautam, Madhur (2003) *Debt relief for the poorest : an OED review of the HIPC Initiative*. Washington DC: World Bank, OED

19. Geda, Alemayehu (2002) *Debt Issues in Africa: Thinking beyond the HIPC Initiative to Solving Structural Problems*. United Nations University/World Institute for Development Economics Research (UNU/WIDER). WIDER Discussion Paper No. 2002/35 (<http://www.wider.unu.edu/>, 14.9.2004)
20. Greenhill, Romilly in Sisti, Elena (2003) *Real Progress Report on HIPC*. Jubilee Research at the New Economics Foundation; a report by Jubilee Research at nef; <http://www.jubilee2000uk.org/analysis/reports/realprogressHIPC.pdf>, 14.9.2004
21. Gunter, Bernhard G. (2001) *Does the HIPC Initiative Achieve its Goal of Debt Sustainability*. United Nations University/World Institute for Development Economics Research (UNU/WIDER); Discussion Paper No. 2001/100 (http://www.wider.unu.edu/conference/conference-2001-2/parallel%20papers/1_1_Gunter.pdf, 25.8.2004)
22. Gunter, Bernhard G. (2003) *Achieving Long-Term Debt Sustainability in All Heavily Indebted Poor Countries (HIPCs)*. Discussion Paper prepared for the Intergovernmental Group of 24 (G-24) XVI Technical Group Meeting in Trinidad and Tobago February 13-14, 2003. (<http://www.g24.org/guntetgm.pdf>, 3.9.2004)
23. Hanmer, Lucia in Shelton, Ruth (2001) *Sustainable Debt: What has HIPC delivered?* Helsinki: WIDER. (http://www.wider.unu.edu/conference/conference-2001-2/parallel%20papers/1_1_Hanmer.pdf, 3.9.2004)
24. Hjertholm, Peter (2001) *Debt Relief and the Rule of Thumb: Analytical History of HIPC Debt Sustainability Targets*. United Nations University/World Institute for Development Economics Research (UNU/WIDER), WIDER Discussion Paper 2001/68, Helsinki: UNU-WIDER (http://www.wider.unu.edu/conference/conference-2001-2/parallel%20papers/4_5_Hjertholm2607.pdf, 25.8.2004)
25. IDA in IMF (1999) *Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative-Update on Costing the Enhanced HIPC Initiative*. Washington D.C.: International Development Association and International Monetary Fund; <http://www.imf.org/external/np/hipc/cost4/index.htm>
26. IMF (2002a) *Assessing Sustainability*. Washington D.C.: IMF (Policy Development and Review Department) (<http://www.imf.org/external/np/pdr/sus/2002/eng/052802.pdf>, 25.8.2004)
27. IMF (2002b) *Sovereign Debt Restructuring Mechanism—Further Considerations*. Washington D.C.: International Monetary Fund (<http://www.inf.org/external/np/sdrm/2002/081402.pdf>)

28. IMF (2003a) *Debt Sustainability in Low-Income Countries—Towards a Forward-Looking Strategy*. Washington D.C. : IMF (<http://www.imf.org/external/np/pdr/sustain/2003/052303.pdf>, 14.9.2004)
29. IMF (2003b) *IMF Board Discusses Possible Features of A Sovereign Debt Restructuring Mechanism*. Washington, D.C : International Monetary Fund. IMF Public Information Notice (PIN) No. 03/06 (January 7, 2003; <http://www.imf.org/external/np/sec/pn/2003/pn0306.htm>)
30. IMF (2004a) *Debt Relief under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative A Factsheet*; Washington D.C.: International Monetary Fund (<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/hipc.htm>, 14.9.2004)
31. IMF in IDA (2000a) *The Impact of Debt Reduction under the HIPC Initiative on External Debt Service and Social Expenditures* (November 29, 2000) (<http://www.imf.org/external/np/hipc/2000/112900.htm#tab1>, 25.8.2004)
32. IMF in IDA (2002) *Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative: Status of Implementation*. Washington D.C. IMF , WB
33. IMF in IDA (2003a) *Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative: Status of Implementation*, Washington, DC: IMF/World Bank (http://www.worldbank.org/hipc/progress-to-date/Progress_Report-Fall_2003_IMFC_.pdf, 28.8.2004)
34. IMF in IDA (2004) *Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative— Statistical Update*. Washington D.C.: IMF/World Bank (http://www.worldbank.org/hipc/Statistical_Update_March_2004.pdf ali http://www.worldbank.org/hipc/progress-to-date/Statistical_Update_March_2004.pdf, 3.9.2004)
35. IMF in WB (1999) *HIPC Initiative - a Progress Report*. Washington D.C.: IMF/WB (<http://www.imf.org/external/np/hipc/prog3/092299.htm>)
36. IMF in WB (1999a) *Modifications to the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative*. Washington D.C. IMF , WB (<http://www.imf.org/external/np/hipc/modify/hipc.htm>, 14.9.2004)
37. IMF in WB (1999b) *Heavily Indebted Poor Country (HIPC) Debt Initiative: Review and Consultation*. Washington D.C.:IMF, WB (<http://www.imf.org/external/np/hipc/Review.htm>; 25.9.2004)
38. internet 1: *The Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF) - A Factsheet* (September 2004); <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/prgf.htm>, 25.9.2004

39. internet 2: *Poverty Reduction Strategy Papers (PRSPs) - A Factsheet*; <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/prsp.htm>, 25.9.2004
40. internet 3: What is HIPC? http://www.jubilee2000uk.org/hipc/what_is_hipc.htm, 3.9.2004
41. internet 4: IMF (2000) *The Logic of Debt Relief for the Poorest Countries*. Washington D.C.: IMF (<http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/092300.htm>, 3.9.2004)
42. internet 5: *Proposals for a Sovereign Debt Restructuring Mechanism (SDRM) - A Factsheet* (January 2003); <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/sdrm.htm>, 25.9.2004
43. internet 6: *Report of G7 Finance Ministers on the Köln Debt Initiative to the Köln Economic Summit, Cologne, 18 - 20 June, 1999* (http://www.dt.tesoro.it/ENGLISH-VE/Internatio/G7--and--o1/G7/Financial-/1999/rap_min_fin_debito_colonia.pdf, 25.8.2004)
44. internet 7: *Debt in Developing Countries: Emerging Challenges*, WB news (5.5.2004) (<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20199502~menuPK:34457~pagePK:64003015~piPK:64003012~theSitePK:4607,00.html>, 3.9.2004)
45. internet 8: *Joint Report on Progress on Strengthening the International Financial Architecture and on Implementation of the Cologne Debt Initiative as proposed by the G 7 Finance Ministers to the Economic Summit in Cologne 1999* (22 December 1999); <http://www.ustreas.gov/press/releases/reports/cologne.pdf> , 20.9.2004.
46. internet 9: Jubilee Research (2004) *Progress in receiving debt relief for the 42 heavily indebted poor countries (HIPCs)*, (http://www.jubileeplus.org/hipc/progress_report/country.htm, 3.9.2004)
47. internet 10: Fayolle, Ambroise Fayolle. *How to achieve pro-poor growth* <http://www.dse.de/ef/debts/rep.htm>, 25.8.2004
48. internet 11: Ambroise Fayolle Paris Club; govor na konferenci "Debt Sustainability in Low-Income Countries" , Berlin 19-20.maj, 2003. <http://www.dse.de/ef/debts/fayolle.htm>
49. internet 12: *Debt Sustainability Model Plus* . WB. <http://www.worldbank.org/data/dsm/partners.htm>
50. internet 14: <http://www.imf.org/external/np/hipc/Review.htm> (vir: 33)
51. internet 15: Jubilee Research (2004) *Debt relief by country for the 42 hipcs (in net present value terms)*; http://www.jubileeplus.org/hipc/progress_report/countrypv.htm, 14.9.2004
52. internet 16: Jubilee Research (2000) *Debt cancellation and the broken promise of Cologne*. London: Jubilee Research. Jubilee Research Report. <http://www.jubileeplus.org/analysis/reports/scandal.htm>, 3.9.2004

53. internet 18: *Tracking HIPC: what is HIPC?*
http://www.jubilee2000uk.org/hipc/what_is_hipc.htm, 25.8.2004
54. internet 19: Dinesh Dodhia, *Post-HIPC debt sustainability and Commonwealth HIPC.s*
 Rappidd Consultancy Ltd
 (http://www.thecommonwealth.org/shared_asp_files/uploadedfiles/%7B292E0589-CF4D-464A-9AE5-5DE03BBFD143%7D_post%20HIPC%20sustainability.pdf, 25.9.2004)
55. internet 20: *Foot-dragging on foreign debt*
<http://www.southcentre.org/info/southbulletin/bulletin10/bulletin10web-03.htm>,
 25.8.2004
56. internet 21: *The HIPC Initiative - What Has Been Achieved?* Jubilee Research
 (http://www.jubileeplus.org/hipc/progress_report/tables.htm, 3.9.2004)
57. Kraay, Aart in Nehru, Vikram (2003) *When Is External Debt Sustainable?* Washington
 D.C.: The World Bank (http://www.worldbank.org/hipc/progress-to-date/Debt_Sustainability/Kraay_Nehru2004.pdf, 25.8.2004)
58. Lensink, Robert in Morrissey, Oliver (2000) *Aid Instability as a Measure of Uncertainty and the Positive Impact of Aid on Growth*. University of Groningen, Centre for
 Development Studies (CDS); CDS Research Reports No. 199906
 (<http://www.oecd.org/dataoecd/16/47/2664929.pdf>, 25.9)
59. Martin, Matthew (2002) *Debt relief and poverty reduction: Do we need a HIPC III?*.
 London: Debt Relief International; Paper presented to North-South Institute Global
 Finance Governance Initiative workshop, 1-2 May, 2002, Montreal (<http://www.nsi-ins.ca/ensi/pdf/martin.pdf>, 3.9.2004)
60. Moss, Todd J. in Chiang, Hanley S. (2003) *The Other Costs of High Debt in Poor Countries: Growth, Policy Dynamics, and Institutions*. Issue Paper on Debt Sustainability
 No.3. Washington D.C.: Center for Global Development
 (http://www.worldbank.org/hipc/Moss_Chiang.pdf, 3.9.2004)
61. Mrak, Mojmir (2002) *Mednarodne finance*. Ljubljana: Gospodarski vestnik
62. Nissanke, Machiko in Ferrarini, Benno (2001) *Debt Dynamics and Contingency Financing: Theoretical Reappraisal of the HIPC Initiative*. London: University of
 London, Department of Economics; Paper prepared for the UNU/WIDER Development
 Conference on Debt Relief, 17-8, August 2001, Helsinki
 (http://www.wider.unu.edu/conference/conference-2001-2/parallel%20papers/1_3_Nissanke.pdf, 14.9.2004)

63. Northover, H. (2003) *An alternative approach to debt cancellation and new borrowing for africa*. Brixton: Cadof, Paper for Expert Group Meeting on External Debt Senegal November 17-18 2003, (<http://www.cafod.org.uk/var/storage/original/application/phpQ5RY11.pdf>, 3.9.2004)
64. Oxfam (2001) *Debt relief: still failing the poor*. Washington D.C.: Oxfam International; http://www.oxfam.org/eng/pdfs/pp0104_Debt_relief_still_failing_the_poor.pdf, 14.9.2004
65. Palley, Thomas I. (2003) *Sovereign Debt Restructuring: What is the Problem?* Paper for the Conference on the Sovereign Debt Restructuring Mechanism held at IMF Headquarters, 700 19th Street, NW, Washington, DC January 22, 2003. Open Society Institute Washington, DC (<http://www.img.org/external/np/exr/seminars/2003/sdrm/pdf/palley.pdf>, 25.9.2004)
66. Patillo, Catherine, Helene Poirson in Luca Ricci (2002) *External Debt and Growth*. Washington D.C.: International Monetary Fund; IMF Working Paper No.02/69 (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2002/wp0269.pdf>, 25.8.2004)
67. Pettifor, Ann, Bronwen Thomas in Michela Telatin (2001) *HIPC - flogging a dead process: The need for a new, independent and just debt work-out for the poorest countries*. A Jubilee Plus Report, (<http://www.jubileeusa.org/resources/reports/deadHIPC.pdf>, 14.9.2004)
68. Pettifor, Ann in Raffer, Kunibert (2003) *Report of the IMF's conference on the Sovereign Debt Restructuring Mechanism. 22nd January, 2003, IMF Headquarters, Washington, D.C.* Jubilee Research at the New Economics Foundation (<http://www.jubileeresearch.org/latest/sdr220103.htm>, 25.8.2004)
69. Raffer, Kunibert (2001). *Debt Relief for Low-Income Countries: Arbitration as the Alternative to Present, Unsuccessful Debt Strategies*, WIDER Discussion Paper 2001/113, Helsinki: UNU- WIDER (http://www.wider.unu.edu/conference/conference-2001-2/parallel%20papers/4_1_raffer.pdf, 25.8.2004)
70. Raffer, Kunibert (2003a) *The Present State of the Discussion on Restructuring Sovereign Debts: Which Specific Sovereign Insolvency Procedure?* (<http://r0.unctad.org/dmfas/pdfs/raffer.pdf>, , 25.9.2004)
71. Sachs, Jeffrey, Kwesi Botchwey, Maciej Cuchra in Sara Sievers (1999) *Implementing Debt Relief for the HIPCs*. Center for International Development (CID), Harvard University (<http://www2.cid.harvard.edu/cidsocialpolicy/hipc5.pdf>, 3.9.2004)
72. Sachs, Jeffrey D. (2002) *Resolving the Debt Crises of Low Income countries*. Harvard University, Center for International Development.

- (http://www.brookings.edu/dybdocroot/es/commentary/journals/bpea_macro/papers/2002_04_sachs.pdf ali http://www.jubileusa.org/learn_more/BPEA_Sachs.pdf, 3.9.2004)
73. Samuelson, Paul A. in Nordhaus, William D. (2002) *Ekonomija*. Ljubljana: GV Založba
74. Serieux, John E. (1999) *Reducing the Debt of the Poorest: Challenges and Opportunities*; The North-South Institute. (<http://www.nsi-ins.ca/ensi/pdf/debt.pdf>, 14.9.2004)
75. Teunissen, Jan Joost in Akkerman, Age (ur.) (2004) *HIPC Debt Relief: Myths and Realit*. The Hague: FONDAD (Forum on Debt and Development) (<http://www.fondad.org/publications/hipc/Fondad-HIPC-BookComplete.pdf>, 3.9.2004)
76. UNDP (2003) *Human Development Report* New York ; str.153 (<http://hdr.undp.org/reports/global/2003/>, 25.9.2004)
77. Van Trotsenburg, Axel in MacArthur, Alan (1999) *The HIPC Initiative: Delivering Debt Relief to Poor Countries*. Washington D.C.: World Bank in IMF. <http://www.imf.org/external/np/hipc/art0299.pdf>
78. WB (2004a) *Global Development Finance: Harnessing Cyclical Gains for Development*, Washington D.C: The International Bank for Reconstruction and Development / World Bank
79. WB (2004b) *World Development Indicators 2004*. Washington D.C.: The World Bank Group
80. WB (2004c) WDI2004 CD
81. WB (2004č) *World Development Indicators 2004*. Washington D.C.: The World Bank Group; elektronska oblika <http://devdata.worldbank.org/data-query/> , 14.9.2004

10. PRILOGE

Priloga 1 : Napredek v procesu zagotavljanja dolžniških olajšav 42-im visoko zadolženim državam (HIPC)

Država	Odločilna točka	Zaključna točka	Opombe
Angola			Vzdržen dolg
Benin	Julij 2000	Marec 2003	Nevzdržen dolg tudi po ZT
Bolivija	Februar 2000	Junij 2001	
Burkina Faso	Julij 2000	April 2002	Dodatne olajšave ob ZT
Burundi	Ni dosežena		PRGF sporazum sprejet 1/2004
Centralno-afriška republika	Ni dosežena		PRGF program prekine politična nestabilnost
Čad	Maj 2001	Pričakovana Q2 2004	Ne uresničuje programa MDS
Etiopija	November 2001	April 2004	Prejet dodatek
Gambija	December 2000	Pričakovana Q2 2004	Ne sledi programu MDS
Gana	Februar 2002	Julij 2004	Ne sledi programu MDS, še nedokončan PRSP
Gvineja	December 2000	Pričakovana Q2 2004	
Gvineja-Bissau	December 2000	Pričakovana D2 2005	
Gvajana	November 2000	December 2003	
Honduras	Julij 2000	Pričakovana Q2 2004	
Jemen			Vzdržen dolg
Kamerun	Oktober 2000	Pričakovana Q2 2004	Uresničuje PRGF in PRSP
Kenija			Vzdržen dolg
Komori	Ni dosežena		PRGF program prekine politična nestabilnost
Kongo DR	Julij 2003	Pričakovana Q3 2006	Nezaključen PRSP
Kongo Rep			Država po konfliktu, kopičenje zaostankov
Lao LDR	Ni dosežena		Lao LRD zavrne dolžniške olajšave
Liberija	Ni dosežena		Država v konfliktu, kopiči zaostanke
Madagaskar	December 2000	Pričakovana Q3 2004	Uresničuje PRGF in PRSP
Malavi	December 2000	Pričakovana Q3 2004	Ne uresničuje prog. MDS
Mali	September 2000	Marec 2003	
Mavretanija	Februar 2000	Junij 2002	Tudi po ZK ne prejema vseh dolžniških olajšav PK
Mozambik	April 2000	September 2001	
Mjanmar	Ni dosežena		Med 1981-82 brez programa MDS
Nikaragva	December 2000	Januar 2004	
Niger	December 2000	April 2004	Prejet dodatek (top up)
Ruanda	December 2000	Pričakovana Q4 2003	Ne uresničuje prog. MDS
Sao Tome in Principe	December 2000	Pričakovana Q4 2004	Ne uresničuje programa MDS od leta 2001
Senegal	Junij 2000	April 2004	
Sierra Leone	Marec 2002	Pričakovan Q2 2005	Nezaključen PRSP

Slonokoščena obala			Ne sledi programom MDS, kopiči zamude
Somalija	Ni dosežena		Država v konfliktu in zaostankih
Sudan	Ni dosežena		Država v konfliktu in zaostankih
Tanzanija	April 2000	November 2001	Težava v sodelovanju s kreditorji izven Pariškega kluba, tudi po ZT
Togo	Pričakovan 2003		V zaostankih do izplačil SB; brez programa MDS
Uganda	Februar 2000	Maj 2000	Dolg ni več vzdržen
Vietnam			Vzdržen dolg
Zambija	December 2000	Pričakovan Q2 2004	Ne sledi programu MDS

ZT - zaključna točka

PRGF (Poverty Reduction Growth Facility) - Mehanizem za zmanjševanje revščine in spodbujanje rasti

PRSP (Poverty Reduction Strategy Paper) - Strategija za zmanjševanje revščine

MDS - Mednarodni denarni sklad

SB - Svetovna banka

PK - Pariški klub kreditorjev

Vir: povzeto po internet 21

Priloga 2 : Neto (net present value) dolžniške olajšave za 42 visoko zadolženih revnih držav (HIPC)

	Dolg pred	Dolžniške olajšave				
Država	Olajšavami	(a)	(b)	(c)	V celoti	Preostali dolg
	1999 (\$milijon)	(\$m)	(\$m)	(\$m)	(\$m)	(\$m)
Države z doseženo zaključno točko						
Benin	964	115	273	102	490	474
Bolivija	3,725	534	1,361	296	2,191	1,535
Burkina Faso ²	882	0	562	13	575	307
Etiopia ³	4,491	542	1,407	284	2,233	2,258
Gana	3,898	5	2,187	565	2,758	1,140
Gvajana	1,164	0	673	13	686	478
Mali	1,402	0	558	140	698	704
Mavretania	1,615	373	652	78	1,102	513
Mozambik	2,731	0	2,227	94	2,321	410
Nikaragva	5,540	1,017	3,503	118	4,638	902
Niger ²	1,089	116	663	76	854	235
Senegal ⁵	2,433	12	426	353	791	1,642
Tanzanija	4,613	844	2,098	433	3,375	1,238
Uganda	2,010	262	1,030	38	1,329	681
VSOTA	36,557	3,819	17,620	2,602	24,041	12,516
Države z doseženo odločilno točko						
Kamerun	6,601	1,911	1,359	1794	5,064	1,537
Čad	587	21	171	29	221	366
Gambija	258	13	68	4	85	173
Gvineja	2,415	689	568	259	1,516	899
Gvineja-Bissau	709	222	440	4	666	43
Honduras	3,296	182	580	603	1,365	1,931
Kongo, DR	8,404	536	6,120	825	7,481	924
Madagaskar	2,943	885	865	412	2,163	781
Malavi	1,483	13	659	140	812	671
Ruanda	696	62	458	10	530	166
Sao Tome in Principe	191	73	101	0	174	17
Sierra Leone	844	95	601	38	733	110
Zambija	5,154	1,164	2,627	492	4,283	871
VSOTA	33,582	5,865	14,618	4,609	25,092	8,490
HIPC, ki še lahko dosežejo odločilno točko						
Burundi	659	0	0	0	0	659
Centralno-afriška republika	543	10	0	0	10	533
Slonokoščena obala ⁴	7,647	723	449	0	1,172	6,476
Komori	162	0	0	0	0	162

Kongo, Rep	4,603	785	0	0	785	3,818
Mjanmar	3,823	0	0	0	0	3,823
Togo	1,001	0	0	0	0	1,001
VSOTA	18,438	1,517	449	0	1,966	16,472
Druge						
Angola ¹	9,701	0	0	0	0	9,701
Jemen ¹	3,648	774	0	0	774	2,874
Kenija ¹	3,873	0	0	0	0	3,873
Lao LDR	1,327	0	0	0	0	1,327
Liberija	2,037	0	0	0	0	2,037
Somalija	2,300	0	0	0	0	2,300
Sudan	14,825	0	0	0	0	14,825
Vietnam ¹	11,100	0	0	0	0	11,100
VSOTA	48,811	774	0	0	774	48,037
SKUPNA VSOTA	141,178	11,473	32,477	7,121	55,708	85,470

Opombe:

- (a) dolžniške olajšave iz tradicionalnih mehanizmov
- (b) dolžniške olajšave iz Pobude HIPC
- (c) dodatne bilateralne olajšave

Skupna vsota odpisanega dolga vključuje dolžniške olajšave iz naslova tradicionalnih olajšav, olajšave iz Pobude HIPC ter dodatne bilateralne olajšave za države, ki so prešle zaključno točko.

Skupna vsota odobrenih (committed) dolžniških olajšav zajema višino vseh olajšav iz Pobude HIPC ter dodatnih bilateralnih olajšav, ki so bile odobrene državam med odločilno in zaključno točko.

¹ Države, ki imajo po ocenah SB vzdržen zunanji dolg.

² Vključuje dodatne olajšave, ki so jih države prejele po zaključni točki

³ Višina zunanjega dolga pred olajšavami je predstavljena s podatki iz 2002/03

⁴ Slonokoščena obala je dosegla vstopno točko v okviru prvotne Pobudo HIPC (1996-99), ne pa tudi pod pogoji okrepljene (sedanje) Pobude. Ob odločilni točki pod prvotno Pobudo so ji bile odobrene olajšave v višini 800 milijonov \$; te so vključene pod kategorijo skupna vsota odobrenih dolžniških olajšav.

⁵ Višina zunanjega dolga pred olajšavami je predstavljena s podatki iz 2003/04.

Viri:

NPV (neto sedanja vrednost) celotnega dolga je za vse države, ki so prešle odločilno točko, črpana iz državnih dokumentov, sprejetih ob odločilni točki. Podatki za Čad, Gano in Sierra Leone so iz leta 2000.

Podatki za Tanzanijo so iz konca junija 2001.

Podatki za Etiopijo so iz obdobja 2002/03.

Podatki za Benin, Bolivijo in Senegal so iz konca decembra 1998.

Podatki za Gvajano, Burkino Faso, Mozambik in Mali so iz 1999, v te so vključene tudi tradicionalne dolžniške olajšave, prejete v letu 1998.

Podatki o sedanji vrednosti dolgov držav, ki še niso dosegle odločilne točke, so črpani iz podatkovnih baz SB (World Bank Country Data Profiles).

(povzeto po : internet 21)

Priloga 3: Obseg servisiranja dolgov držav HIPC, ki so do 2003 dosegle odločilno točko (milijon\$)

Država	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Benin									
Obseg servisiranega dolga	64.1	66.0	54.5	36.2	36.8	45.0			
Obseg pričakovanega servisiranja							39.4	43.1	47.0
Obseg servisiranja / izvoz (%)	16.1	17.1	15.8	10.0	9.9	9.2	6.3	6.7	6.7
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	17.1	17.3	14.6	9.4	8.0	7.6	5.4	5.3	5.3
Obseg servisiranja (BDP (%))	2.8	2.8	2.4	1.5	1.4	1.3	0.9	0.9	0.9
Bolivija									
Obseg servisiranega dolga	390.0	249.4	268.3	260.5	274.9	399.1			
Obseg pričakovanega servisiranja							325.9	305.6	467.5
Obseg servisiranja / izvoz (%)	28.6	19.0	18.3	17.1	17.6	21.4	16.7	15.9	23.7
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	19.2	12.7	13.7	14.1	15.6	23.7	17.7	15.6	21.7
Obseg servisiranja (BDP (%))	4.5	3.0	3.2	3.3	3.5	5.1	4.1	3.6	5.3
Burkina Faso									
Obseg servisiranega dolga	57.1	60.6	57.4	35.3	44.0	51.0			
Obseg pričakovanega servisiranja							45.0	45.0	51.0
Obseg servisiranja / izvoz (%)	17.7	23.9	24.2	13.6	16.1	13.1	9.4	8.4	9.0
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	15.7	15.8	18.6	11.4	11.8	9.8	6.7	6.0	5.9
Obseg servisiranja (BDP (%))	2.0	2.2	2.2	1.3	1.4	1.2	0.9	0.8	0.8
Kamerun 3/ 4/									
Obseg servisiranega dolga	401.0	401.0	437.2	260.9	223.1	279.5			
Obseg pričakovanega servisiranja							283.5	313.1	330.2
Obseg servisiranja / izvoz (%)	18.0	14.6	16.1	9.6	8.2	9.2	9.5	10.4	10.7
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	28.0	24.1	26.3	14.9	11.7	12.0	11.5	12.2	12.2
Obseg servisiranja (BDP (%))	4.0	4.4	4.9	3.1	2.3	2.3	2.1	2.3	2.2
Čad 4/									
Obseg servisiranega dolga	26.0	29.6	33.5	14.3	32.3	52.8			
Obseg pričakovanega servisiranja							48.0	45.3	53.4
Obseg servisiranja / izvoz (%)	8.0	12.3	14.0	5.6	13.2	9.4	2.7	2.2	2.8
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	20.0	24.0	29.4	11.4	20.4	22.9	13.5	9.9	11.1
Obseg servisiranja (BDP (%))	2.2	1.9	2.4	0.9	1.6	2.0	1.2	1.0	1.2
DR Kongo									
Obseg servisiranega dolga	1.0	2.7	34.2	141.1			
Obseg pričakovanega servisiranja							144.4	208.9	317.6
Obseg servisiranja / izvoz (%)	0.1	0.3	2.9	10.2	9.4	12.3	16.9
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	0.4	1.4	7.4	25.0	17.8	18.6	22.1
Obseg servisiranja (BDP (%))	0.0	0.1	0.6	2.5	2.3	3.1	4.4
Etiopija 3/ 4/									
Obseg servisiranega dolga	101.0	127.0	119.2	188.9	108.4	82.9			
Obseg pričakovanega servisiranja							108.4	92.5	98.5
Obseg servisiranja / izvoz (%)	9.7	13.9	12.1	19.3	11.0	7.3	9.3	7.1	7.1
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	8.6	11.0	10.2	15.5	8.9	6.4	7.6	5.8	5.6
Obseg servisiranja (BDP (%))	1.5	2.0	1.8	2.9	1.8	1.2	1.5	1.2	1.2
Gambija 2/ 4/									
Poravnano servisiranje	26.1	19.6	20.4	17.4	11.0	15.3			
Zaostanki v servisiranju							16.4	12.3	14.7
Obseg servisiranja / izvoz (%)	12.4	15.0	19.2	18.6	10.5	15.3	12.1	8.7	9.9
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	12.4	25.5	29.2	31.3	21.9	30.7	28.2	19.8	22.2
Obseg servisiranja (BDP (%))	6.2	4.5	4.9	4.2	3.0	4.2	4.4	3.2	3.5

Gana 4/									
Obseg servisiranega dolga	560.1	521.5	533.2	242.6	267.0	166.8			
Obseg pričakovanega servisiranja							103.6	111.6	116.4
Obseg servisiranja / izvoz (%)	22.1	21.1	21.9	10.1	10.2	5.8	3.5	3.5	3.5
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	41.0	53.4	78.1	25.7	39.1	17.7	9.9	7.1	6.2
Obseg servisiranja (BDP (%)	7.5	6.7	10.7	4.6	4.3	2.2	1.2	1.2	1.2
Gvineja 4/									
Obseg servisiranega dolga	128.2	131.5	143.8	75.3	85.2	91.8			
Obseg pričakovanega servisiranja							97.8	79.3	78.3
Obseg servisiranja / izvoz (%)	15.5	17.6	19.6	9.2	10.9	10.7	10.5	8.3	7.9
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	33.5	35.3	45.5	22.2	22.0	23.6	24.4	18.4	17.0
Obseg servisiranja (BDP (%)	3.6	3.8	4.6	2.5	2.7	2.6	2.8	2.1	1.9
Gvineja-Bissau 4/									
Obseg servisiranega dolga	7.0	6.0	13.1	0.4	2.2	5.1			
Obseg pričakovanega servisiranja							5.8	4.0	4.6
Obseg servisiranja / izvoz (%)	23.5	10.7	19.1	0.7	3.8	8.9	8.9	5.7	6.1
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	62.6	15.5	31.6	1.2	7.1	13.1	11.7	9.6	10.6
Obseg servisiranja (BDP (%)	3.4	2.7	6.0	0.2	1.1	2.2	2.4	1.5	1.7
Gana 4/ 6/									
Obseg servisiranega dolga	130.8	70.0	78.0	52.8	59.0	52.3			
Obseg pričakovanega servisiranja							32.8	31.2	32.5
Obseg servisiranja / izvoz (%)	19.0	10.4	11.2	8.0	8.8	7.7	4.7	4.5	4.9
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	65.5	35.0	34.4	24.0	25.4	23.0	13.7	12.5	12.7
Obseg servisiranja (BDP (%)	18.2	10.1	11.0	7.6	8.2	7.1	4.3	4.0	4.2
Honduras 7/									
Obseg servisiranega dolga	311.2	239.8	175.1	210.9	208.5	229.8			
Obseg pričakovanega servisiranja							219.3	184.9	182.4
Obseg servisiranja / izvoz (%)	12.6	10.6	7.0	8.7	8.4	9.5	8.7	7.0	6.4
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	31.6	23.0	16.4	18.1	17.3	17.7	15.5	12.4	11.5
Obseg servisiranja (BDP (%)	5.9	4.4	2.9	3.3	3.2	3.4	3.0	2.4	2.2
Madagaskar 4/ 12/									
Obseg servisiranega dolga	166.1	106.3	64.9	44.9	50.5	53.6			
Obseg pričakovanega servisiranja							72.5	72.7	78.3
Obseg servisiranja / izvoz (%)	20.6	11.7	5.5	3.4	6.9	4.8	5.8	4.9	4.6
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	41.7	25.0	14.4	9.7	13.8	9.5	10.3	9.4	9.1
Obseg servisiranja (BDP (%)	4.3	2.8	1.7	1.0	1.1	1.0	1.2	1.1	1.2
Malavi 4/ 9/									
Obseg servisiranega dolga	90.1	64.6	91.6	82.6	53.9	106.3			
Obseg pričakovanega servisiranja							124.8	50.7	57.7
Obseg servisiranja / izvoz (%)	15.6	13.0	20.0	16.9	11.2	22.4	24.8	9.5	10.3
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	21.9	20.5	32.5	29.4	18.1	30.5	33.4	13.7	13.9
Obseg servisiranja (BDP (%)	5.1	3.6	5.4	4.9	2.8	6.1	7.4	2.8	3.1
Mavretanija 9/									
Obseg servisiranega dolga	74.0	83.6	77.3	54.6	66.5	65.9			
Obseg pričakovanega servisiranja							62.2	65.5	67.2
Obseg servisiranja / izvoz (%)	11.5	12.3	12.0	6.2	6.1	5.9	5.3	5.3	5.2
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	17.4	19.6	20.3	12.7	11.9	9.3	7.8	7.7	7.2
Obseg servisiranja (BDP (%)	2.8	3.1	2.9	1.8	2.0	1.6	1.4	1.4	1.3
Mozambik									
Obseg servisiranega dolga	88.0	81.4	87.2	74.2	74.1	55.5			
Obseg pričakovanega servisiranja							65.9	59.7	60.1
Obseg servisiranja / izvoz (%)	22.0	22.4	23.0	19.2	19.4	14.1	15.5	13.1	9.2
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	35.0	30.4	36.1	36.6	19.9	17.8	18.9	16.7	14.7
Obseg servisiranja (BDP (%)	10.0	8.5	9.1	7.5	7.5	5.0	5.5	4.7	4.1
Gambija 2/ 4/									
Obseg servisiranega dolga	104.0	60.2	18.0	27.1	42.0	43.5			
Obseg pričakovanega servisiranja							50.3	57.8	66.2
Obseg servisiranja / izvoz (%)	41.0	9.4	2.5	2.7	3.5	3.5	3.1	3.3	3.5
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	23.2	12.3	4.1	6.7	8.3	7.1	7.3	7.4	7.6
Obseg servisiranja (BDP (%)	2.5	1.5	0.5	0.8	1.2	1.0	1.0	1.1	1.1

Nikaragva 4/ 10/									
Obseg servisiranega dolga	231.4	169.1	184.7	153.3	158.0	108.4			
Obseg pričakovanega servisiranja							83.1	96.7	118.5
Obseg servisiranja / izvoz (%)	27.9	20.3	19.3	16.2	17.5	10.9	8.1	8.7	10.0
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	43.2	29.7	23.3	19.5	19.4	12.1	8.9	9.9	11.5
Obseg servisiranja (BDP (%)	10.5	12.5	4.7	3.8	3.9	2.6	1.9	2.2	2.6
Niger 4/									
Obseg servisiranega dolga	17.0	18.9	22.4	34.1	53.0	31.1			
Obseg pričakovanega servisiranja							23.1	25.6	30.9
Obseg servisiranja / izvoz (%)	5.0	5.9	7.9	12.2	17.5	8.1	5.3	5.4	6.3
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	9.0	10.6	14.3	19.1	21.5	10.0	6.5	6.5	7.1
Obseg servisiranja (BDP (%)	1.3	0.9	1.2	1.8	2.4	1.2	0.8	0.9	1.0
Ruanda 4/ 5/									
Obseg servisiranega dolga	18.0	37.0	37.3	11.7	13.7	12.8			
Obseg pričakovanega servisiranja							17.8	18.9	16.6
Obseg servisiranja / izvoz (%)	30.0	39.0	24.9	7.5	10.3	10.1	13.1	12.3	9.8
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	16.0	23.0	23.4	6.2	7.0	6.1	7.9	8.0	6.4
Obseg servisiranja (BDP (%)	2.0	2.4	2.1	0.7	0.8	0.8	1.0	1.0	0.8
Sao Tome in Principe 4/									
Obseg servisiranega dolga	6.6	2.0	3.9	4.7	4.9	3.4			
Obseg pričakovanega servisiranja							13.0	2.3	2.7
Obseg servisiranja / izvoz (%)	55.0	11.8	25.0	29.3	25.0	14.9	52.1	8.1	8.5
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	84.1	21.4	38.7	46.4	39.2	24.1	67.5	10.7	12.1
Obseg servisiranja (BDP (%)	16.3	4.1	8.4	9.8	9.1	5.7	20.3	3.4	3.8
Senegal									
Obseg servisiranega dolga	207.0	178.0	170.6	167.2	198.4	226.5			
Obseg pričakovanega servisiranja							204.7	96.3	101.3
Obseg servisiranja / izvoz (%)	15.0	12.0	13.0	11.9	13.0	12.4	10.9	4.9	4.8
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	26.0	22.0	21.4	20.6	19.0	18.4	15.5	6.8	6.7
Obseg servisiranja (BDP (%)	4.0	4.0	3.9	3.6	3.9	3.5	3.0	1.3	1.3
Sierra Leone									
Obseg servisiranega dolga	8.9	36.5	55.2	94.7	21.0	21.5			
Obseg pričakovanega servisiranja							23.0	14.4	11.4
Obseg servisiranja / izvoz (%)	9.4	39.6	50.3	82.1	14.7	12.0	11.1	5.4	3.5
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	18.2	77.4	76.2	90.3	18.4	16.1	17.9	9.9	7.0
Obseg servisiranja (BDP (%)	1.3	5.5	8.7	12.6	2.7	2.4	2.9	1.7	1.2
Tanzanija 3/ 11/									
Obseg servisiranega dolga	224.0	193.0	154.4	92.0	109.0	100.3			
Obseg pričakovanega servisiranja							129.6	150.0	150.6
Obseg servisiranja / izvoz (%)	20.7	16.2	11.8	6.4	7.3	5.8	7.0	7.4	7.0
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	29.0	19.8	16.1	9.1	10.2	8.9	10.0	10.1	8.8
Obseg servisiranja (BDP (%)	2.8	2.2	1.7	1.0	1.2	1.0	1.3	1.3	1.2
Uganda 3/									
Obseg servisiranega dolga	110.0	98.0	91.0	72.0	65.0	100.3			
Obseg pričakovanega servisiranja							129.6	150.0	150.6
Obseg servisiranja / izvoz (%)	15.0	11.8	13.7	10.6	9.3	12.7	14.6	15.6	14.9
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	16.0	12.9	14.2	11.5	9.3	14.0	15.8	16.9	15.3
Obseg servisiranja (BDP (%)	1.7	1.7	1.6	1.2	1.1	1.7	2.1	2.3	2.1
Zambija 4/									
Obseg servisiranega dolga	147.3	126.0	139.1	142.1	122.7	187.0			
Obseg pričakovanega servisiranja							241.0	196.4	87.0
Obseg servisiranja / izvoz (%)	16.0	14.9	15.9	13.5	11.4	14.2	16.3	11.3	4.5
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)	24.3	22.9	18.7	23.6	20.0	24.4	28.6	23.4	9.8
Obseg servisiranja (BDP (%)	4.5	4.0	4.3	3.9	3.3	4.4	5.4	4.4	1.9
Celoten obseg servisiranega dolga 4/	3,696.0	3,179.3	3,131.3	2,450.8	2,419.2	2,728.5			
Celoten obseg neporavnane dolga 1/							2,710.8	2,533.8	2,793.5
Obseg servisiranja kot delež izvoza (%)									
Navadno povprečje	18.8	15.8	16.4	13.7	11.3	10.7	11.3	8.0	8.1
Tehtano povprečje	16.9	14.5	13.9	10.4	10.0	9.8	8.7	7.6	7.9
O. Servisiranje / vladni prihodek (%)									
Navadno povprečje	28.2	23.8	26.0	20.0	16.8	16.4	16.3	11.5	11.2
Tehtano povprečje	25.2	21.8	21.8	16.5	14.9	14.6	12.8	10.9	11.0
Obseg servisiranja / BDP (%)									
Navadno povprečje	4.9	3.9	4.2	3.3	2.9	2.8	3.2	2.1	2.1
Tehtano povprečje	3.9	3.4	3.4	2.5	2.4	2.4	2.2	1.9	1.9

Opombe:

Od 1998 do 2002 so prikazani dejanski podatki; za 2003 ocena; med 2004-06 projekcije.

1/ Pričakovan obseg servisiranja dolga po celotni uporabi tradicionalnih mehanizmov za dolžniške olajšave ter pomoči iz Pobude HIPC. Pri Boliviji in Mozambiku obseg servisiranja zajema tudi dodatno bilateralno pomoč, zagotovljeno po Pobudi HIPC.

2/ Obseg servisiranja je višji, kot je bilo pričakovati ob odločilni točki; vzrok temu so višja posojila, kot so bila sprva projicirana.

3/ Pod kategorijo za fiskalno leto 2000 so prikazani podatki za fiskalno leto 1999/2000.

4/ Obseg servisiranja dolgov za 2000 je enak obsegu pred Pobudo, saj te države niso dosegle odločilne točke do konca 2000 ali kasneje, zaradi česar učinka olajšav ni bilo zaznati do konca 2001.

- 5/ Obseg servisiranja dolgov je nižji, kot je bilo pričakovati ob odločilni točki; vzrok temu so nižje potrebe po financiranju, kot so bile sprva predvidene.
- 6/ Obseg servisiranja dolgov za leto 2000 je višji, kot je bilo pričakovati ob odločilni točki, saj je bil sprejem zaključne točke zapoznel.
- 7/ Honduras je leta 2001 prejel manj začasne pomoči, kot je bilo pričakovati ob odločilni točki.
- 8/ Olajšave so izraz sprememb.
- 9/ Podatki o dolžniških olajšavah se zaradi sprememb v deviznih tečajih razlikujejo od podatkov iz dokumentov o odločilni točki.
- 10/ Olajšave, ki se iztečejo 2002/03, izražajo hipotetično predpostavko, da bodo zamude do kreditorjev izven Pariškega kluba (okoli 2 milijard \$) regularizirane in servisirane.
- 11/ Servisiranje dolgov izraža odplačila komercialnih dolgov ter obresti moratorija, ki niso zajeta v dokumentu o zaključni točki.
- 12/ Podatki za leto 2003 so bili zaradi zapoznele zaključne točke in koristnosti dolžniških olajšav popravljeni navzgor.

Obseg servisiranja za leti 1998 in 1999 izražajo dolžniške olajšave, ki so bile v okviru prvotne Pobude HIPC zagotovljene Boliviji, Gvajani, Mozamiku in Ugandi.

Vir: državni dokumenti držav HIPC; ocene SB in MDS (IMF in IDA 2004: 70-72)